

Република Србија

Општинска управа Владичин Хан

ЛОКАЛНИ ЕКОЛОШКИ АКЦИОНИ ПЛАН

ЗА ОПШТИНУ ВЛАДИЧИН ХАН

1. ПРЕДГОВОР

Општина Владичин Хан спада у ред најнеразвијенијих општина у Србији. На проблемима из области заштите и унапређења животне средине активно почиње да ради тек 2005 године, тако да можемо рећи да је ово један од првих озбиљних докумената од стратешког значаја за саму општину. Након неколико година исцрпног рада полако се стварају услови за планирање а надамо се и реализацију постављених задатака из области заштите и унапређења животне средине на територији општег стања животне средине како у Пчињском тако и у Јабланичком округу.

С обзиром на чињеницу да је општина Владичин Хан мала и спада у ред најнеразвијенијих општина сакупила је снаге да тимски одради посао у дефинисању локалног еколошког акционог плана. На изради ЛЕАП плана учествовала је служба за заштиту животне средине, урбанистичка служба, одељење за пољопривреду, шумарство и водопривреду, комунална полиција, предузеће Србијашуме, ЈКП Водовод, а поред тога су консултовани стручњаци из области заштите животне средине и заштите природних богатстава.

С обзиром да се општина Владичин Хан налази на раскрсници друмског и железничког саобраћаја, сконцентрисана на обалама река Калиманке, Врле и Јужне Мораве, а поврх свега развој јој се базира на индустријској производњи, може се судити са каквим се све проблемима општина сусреће. Надамо се да ће се имплементацијом ЛЕАП плана знатно смањити ниво загађења у животној средини чак и испод прописаних граничних вредности и тиме побољшати квалитет воде, земљишта, ваздуха, очувати разноврстност биљног и животињског света и да ће општина Владичин Хан постати уреднији и чистији град, у коме ће приоритети у развоју бити транзитни туризам, а на обронцима планине Кукавице почеће да долазе посетиоци са свих страна јер ће моћи да посете планину која има изузетне природне лепоте, природни резерват “Кукавица” са заштићеном биљном састојином Мезијске или Балканске букве, чист ваздух, чисту воду, дуге стазе за скијање у зимском периоду године и шетање у летњем периоду године, здравом храном за посетиоце.

У име општине Владичин Хан захваљујемо се свима који су учествовали на изради локалног еколошког акционог плана општине Владичин Хан.

У наредном временском периоду залагаћемо се да испоштујемо законску процедуру, тежити ка извршавању задатака које смо поставили као једногодишње или дугорочне планове и остварити заједнички циљ грађана ове општине, да имамо лепши и чистији град, чистију Мораву у којој су се до пре неколико деценија многи у њој купали и здравију средину за нашу децу и будуће генерације које долазе.

Аутор,
мр Душица Илић

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН

2. САДРЖАЈ

1. ПРЕДГОВОР	2
2. Садржај	3
3. Планови и програми у области заштите животне средине.....	6
4. Друштвено-географске карактеристике Општине Владичин Хан.....	11
5. Процена развојних могућности и ограничења развоја.....	13
5.1 Становање и изградња насеља.....	13
5.2 Изградња индустријских објеката.....	14
5.3 Експлоатација минералних сировина	14
5.4 Пољопривреда.....	16
5.5 Узгој шума и подизање заштитних зелених површина.....	16
5.6 Водоснабдевање	17
5.7 Комунални објекти	17
5.8 Туризам и рекреација	17
5.9 Друмске и железничке саобраћајнице	18
6. Инфраструктура	20
6.1 Енергетска инфраструктура.....	20
6.2 Водовод.....	20
6.3 Канализација	22
6.4 Јавно Комунално Предузеће“ Водовод“	23
6.5 Комунални отпад који се одлаже на територији општине Владичин Хан.....	24
6.6 Депоније на територији општине Владичин Хан, ван граница урбаног дела града. 30	
6.7 Намена и заступљеност различитих површина и објеката	32
6.8 Саобраћај теретних возила.....	33
6.8.1 Проблем паркирања	33
6.8.2 Аутобуски саобраћај.....	33
6.9 Станице за снабдевање горивом.....	33
6.10 Закључци анализе постојећег стања.....	34
6.11 Зелене и рекреативне површине	34
6.12 Циљеви уређења и изградње на подручју општине Владичин Хан.....	35
6.13 Привредни потенцијал општине Владичин Хан	36
7. Квалитет животне средине.....	38
7.1 Упитник за процену проблема у животној средини спроведени 2010 године	40
7.2 Природно-географске карактеристике општине Владичин Хан.....	41
7.3 Климатске карактеристике општине Владичин Хан.....	42
7.4 Река Јужна Морава.....	43
7.5 План заштите од поплава	45
7.6 Заштита земљишта од ерозија и бујица на територији општине Владичин Хан ...	47
7.7 Планови Општине Владичин Хан у погледу заштите од ерозије и бујица.....	49
7.8 План заштите од клизишта и одрона	50
7.9 План заштите од земљотреса	50
7.10 План заштите од осталих елементарних непогода и акцидената.....	50
7.11 Коришћење природних услова и потенцијала.....	51
7.12 Приказ основних природних потенцијала-ресурса.....	52
7.13 Синтезна оцена потенцијала и стање	53
7.14 Заштићена природна добра	53

Локални еколошки акциони план -ЛЕАП за општину Владичин Хан

7.15	Заштићена изворишта река, термалних и минералних извора	55
7.16	Шуме на територији општине Владичин Хан	56
7.17	Заштита шума	57
7.18	Развој планинско-излетничког туризма	58
7.19	Карактеристике земљишта на територији општине Владичин Хан и мере заштите	60
7.20	Отпаци из пољопривредне производње	62
7.21	Заштита пољопривредног земљишта	62
8.	Стање животне средине на територији општине Владичин Хан	66
8.1	Ваздух	66
8.2	Бука и вибрације	67
8.3	Загађење воде	68
9.	Проблеми заштите животне средине на територији Општине Владичин Хан	69
9.1	Институционални проблеми-законодавство	69
9.2	Повећање јавне свести	70
9.3	Управљање отпадом	70
9.4	Управљање отпадним водама	71
9.5	Управљање водом за пиће	71
9.6	Утицај на здравље	71
9.7	Урбанизам	72
9.8	Биодиверзитет	72
10.	Оцена постојећег стања животне средине, природних и културних добара на подручју општине Владичин Хан	73
11.	Предложене мере за наредни петогодишњи период	74
11.1	Унапређење спровођења законских мера у области заштите животне средине у општини Владичин Хан до краја 2010 године	75
11.2	Обезбедити третирање канализационих вода из Владичиног Хана пре испуштања у Јужну Мораву до 2015 године	76
11.3	Повећање јавне зелене површине у општини Владичин Хан за 20% до краја 2013 године	76
11.4	Унапређење ефикасности комуналне службе за 60% до краја 2010 године	77
11.5	Унапређена еколошка свест грађана до краја 2012 године	77
11.6	Уређивање канализационе и атмосферске мреже у сеоским насељима до краја 2015 године	77
11.7	Побољшање водоводне мреже, побољшање квалитетне воде за пиће до краја 2009 године	78
11.8	Успостављати мониторинг мерења буке и мониторинг загађења ваздуха до краја 2015 године	78
11.9	Унапређење биодиверзитета општине до краја 2015 године	79
12.	Закључак	90

Локални еколошки акциони план -ЛЕАП за општину Владичин Хан

За значај и улогу животне средине у људском друштву указују бројни закони и правни прописи донешени од стране Министарства за науку и заштиту животне средине, бројни прописи и документа проглашена и усвојена од стране међународних организација.

Европска агенција за реконструкцију је 2003 године код нас финансирала пројекте у смислу јачања капацитета на заштити животне средине које су се састојале од три компоненте:

-јачање капацитета у заштити животне средине у Министарству и Агенцији за заштиту животне средине

-развој Националног еколошког акционог плана

-развој локалних еколошких акционих планова

Општина Владичин Хан није имала среће да добије спонзорство за израду Локалног еколошког акционог плана за општину, с обзиром на финансијску ситуацију али сходно потребама израда оваквог документа је од приоритетног значаја за општину Владичин Хан па је општина приступила изради ЛЕАП-а тек 2010-те године.

Структура ЛЕАП плана се прилагођава локалним условима живота и она је специфична за сваку општину, тј. град понаособ. Не постоје апсолутна правила о развоју и имплементацији општинског еколошког акционог плана.

Основни кораци које би сваки ЛЕАП план требао да садржи су:

-дефинисање ЛЕАП плана и организација процеса

-дефинисање постојећих проблема у животној средини и њихових узорака

-идентификација приоритетних циљева, средстава и трошкова акција

-писање ЛЕАП плана и план за имплементацију

-имплементација ЛЕАП плана

-надгледање имплементације, резултати ЛЕАП –а и нови планови за будућност

Припрема ЛЕАП плана траје неколико месеци, а пошто је усвојен од стране грађана општине и Скупштине општине овај докуменат представља основу за имплементацију и мониторинг. Програм имплементације ЛЕАП плана трајаће у наредних пет година. Након тога ако је потребно и раније могу се урадити и допуне докумената уколико су од изузетног значаја за стање животне средине на територији општине Владичин Хан а и Пчињског округа.

Локални еколошки акциони план је учеснички процес локалне заједнице који укључује идентификацију проблема у животној средини, одређивање приоритета и избор најбољих солуција за решавање приоритетних проблема у животној средини. Остваривање ЛЕАП плана не остварује се само заштита и унапређење животне средине на конкретној територији, већ и целог региона а самим тим и постиже се велики бољитак на територији целе државне заједнице Србије и Црне Горе.

ЛЕАП планове остварују људи који живе у датој области. Локално становништво је то које креира овај план и на тај начин конкретизује и издваја праве проблеме и усмерава ка решавању.

На овакав начин успоставља се веза локалног становништва са локалном управом. Само на такав начин он се може реализовати у потпуности.

ЛЕАП план је реалан по питању реализације и решавања горућих проблема на једном простору. Уколико локалне прилике а наравно и финансијска средства дозволе он ће се реализовати корак по корак. Већи се корак може постићи уколико општина наиђе на разумевање домаћих или међународних донатора у смислу реализације конкретних задатака из локалног еколошког акционог плана за општину Владичин Хан.

Општи и посебни, краткорочни и дугорочни циљеви заштите и унапређења животне средине морају бити у складу са економским развојем, а унапређење економије постиже се општи циљ, тј. одрживи развој.

3. ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Планови и програми у области заштите животне средине изграђују се у складу са Просторним Планом Републике Србије и Националним програмом заштите животне средине. Сви планови из ове области обухватају целокупну животну средину, заштиту животне средине, унапређење и развој, уређење животне средине, побољшање техничко-технолошких услова у производним процесима и индустријским постројењима, набављање уређаја за пречишћавање, решавање питања комуналног и индустријског отпада и др.

Акциони план доноси надлежни орган локалне самоуправе сходно својим потребама, интересима и могућностима и у складу са чланом 64,67,68 закона о заштити животне средине(сл.гл.РС. бр. 135/2004 и 36/09).

Акциони планови су:

- 1.Интегрална заштита и унапређење животне средине
- 2.Унапређење просторног планирања и уређења простора
- 3.Заштита вода
- 4.Заштита шума
- 5.Заштита земљишта
- 6.Заштита ваздуха и атмосфере
- 7.Заштита осетљивих екосистема
8. Заштита биодиверзитета и природних добара посебних вредности
- 9.Управљање отпадом и хемикалијама
- 10.Заштита од јонизујућег и нејонизујућег зрачења
- 11.Заштита од буке и од вибрација
- 12.Одрживо управљање енергије
- 13.Развој информационог система
- 14.Развој научног истраживања, образовања и васпитања
- 15.Развој и примену економских инструмената

Поред акционих доносе се и санациони планови када деградација животне средине превазилази ефекте мера које се предузимају, односно када загађеност животне средине изазива штету и угрожава капацитет животне средине на ширем подручју.

Приликом примене планова користе се јединствени нормативи, односно граничне вредности емисије и имисије загађујућих материја и енергије у чиниоце животне средине, укључујући и емисију из мобилних извора загађења. У Републици су утврђени јединствени нормативи са посебним прописима које доноси Министар. Локална установа може прописати строжије граничне вредности упозорења и одговарајуће мере од оних које су прописане законом.

Орган локалне самоуправе и власници отпада предузимају мере заштите животне средине и примењују посебна правила понашања у управљању отпадом, од његовог настанка до крајњег одлагања, у складу са законом и посебним прописима, који утврђују и класификују, превенцију наставка, смањење количине отпада на извору, рециклажу, третман отпада по категоријама, његово одлагање, као и остале активности, операције и постројења у управљању отпадом.

Ограничење коришћења природних вредности- Министарство у сарадњи са Министрима надлежним за послове пољопривреде, шумарства, водопривреде и рударства, одређује ограничења у погледу обима коришћења природних вредности по кориснику на одређеном простору. Ограничења се нарочито односе на очување и заштиту резерви ретких металичних и неметаличних минералних сировина које су од стратешког значаја.

Заштита дивље флоре и фауне- забрањено је из обести узнемиравати, злостављати, озлеђивати и убијати дивље животиње и забрањено је без разлога кидати и уништавати дивље биљке и забрањено је уништавати и разарати животна станишта дивљих животињских и биљних врста. Ако се због изградње уништи дрвеће оно се мора надокнадити новим садницама под условима и на начин који одређује локална самоуправа, односно орган који издаје дозволу за изградњу објекта.

Животињске врсте страног порекла могу се уносити и гајити на начин и под условима које прописује Министар у споразуму са Министром надлежним за послове пољопривреде, шумарстава, водопривреде. На територији Републике не може се примењивати домаћа или универзална технологија и стављати у промет производи уколико не испуњавају прописане норме заштите животне средине, односно норме квалитета производа и вршење одређених активности, могу се забранити на одређено време или на делу територије Републике Србије или локалне самоуправе ако се њима угрожава животна средина или здравље људи.

Акциони и санациони планови садрже нарочито и стање и мере, процену утицаја на здравље људи у случају угрожене животне средине, носиоце, начин, динамику и средства за реализацију плана.

Јединица локалне самоуправе доноси програм заштите животне средине на својој територији, односно локалне акционе и санационе планове у складу са Националним програмом и плановима из члана 65. и 66. Закона о заштити животне средине(сл .Гл. РС.бр. 135/04 и 36/09) и својим интересима и специфичностима. Две или више јединица локалне самоуправе доносе заједнички програм заштите животне средине ради смањења негативних утицаја на животну средину или из разлога економичности (заједничко управљање отпадом, отпадним водама и др послове).

У складу са Националним програмом заштите животне средине, који доноси Народна скупштина на временски период од 20 година, Општина сама доноси програм за заштиту и унапређење животне средине:

- опис и оцену стања животне средине у општини
- основне циљеве и критеријуме за спровођење заштите животне средине у целини, по областима и просторним целинама са приоритетним мерама заштите
- услове за примену најповољнијих привредних, техничких, технолошких, економских и др.

Мере за одрживи развој и управљање заштитом животне средине:

- дугорочне и краткорочне мере за спречавање, ублажавање и контролу загађења,
- носиоце, начин и динамику реализације,
- средства за реализацију.

Животна средина је скуп природних или створених вредности чији комплексни међусобни односи чине окружење, односно простор и услове за живот. Животна средина се одликује својим квалитетом, а квалитет животне средине јесте стање животне средине које се исказује физичким, хемијским, биолошким, естетским и другим индикаторима.

Природне вредности јесу природне вредности које чине: ваздух, воде, земљиште, шуме геолошки ресурси, биљни и животињски свет.

Да би све било како треба потребно је извршити заштиту природних вредности, а она се остварује спровођењем мера за очување њиховог квалитета, количина резерви, као и природних процеса, односно њихове међузависности и природне равнотеже у целини.

Да би се равнотежа у природи одржала потребно је извршити:

-Заштита тла и земљишта- заштита, коришћење и уређење тла, пољопривредног и шумског земљишта и добра од општег интереса обухвата очување продуктивности, структуре, слојева, формација стена и минерала, као и њихових природних и прелазних облика и процеса.

На површини или испод површине земљишта могу се вршити активности и одлагати материје које не загађују или не оштећују земљиште. Уколико се врши реализација одређеног пројекта у смислу изградње, експлоатације минералних сировина, као и пре његовог извођења обезбеђује се заштита тла и земљишта.

-Заштита вода- воде се могу користити и оптерећивати, а отпадне воде испуштати у воде уз примену одговарајућег третмана, на начин и до нивоа који не представља опасност за природне процесе или за обнову квалитета или количине воде и који не умањује могућност њиховог међунаменског коришћења.

Заштита и коришћење вода остварује се у оквиру интегралног управљања водама спровођењем мера за очувањем површинских и подземних вода и њихових резерви, квалитета и количина, као и заштитом корита, ободних подручја и сливова, у складу са посебним законом. Мере заштита вода обезбеђују спречавање или организиравање уношења у воде опасних, отпадних и других штетних материја, праћење и испитивање квалитета површинских и подземних вода, као и квалитета отпадних вода и њихово пречишћавање.

Заштита ваздуха- Заштита ваздуха остварује се предузимањем мера систематског праћења квалитета ваздуха, смањењем загађења ваздуха загађујућим материјама испод прописаних граничних вредности и предузимање техничко-технолошких и других потребних мера за смањење емисије, праћењем утицаја загађеног ваздуха на здравље људи и животну средину. Мере заштите ваздуха обезбеђују чување атмосфере у целини са свим њеним процесима и климатским обележјима.

Заштита и очување шума- Ради заштите и унапређења шумских екосистема шумама се газдује тако да се обезбеђује рационално управљање шумама, очување генетског фонда, побољшање структуре и остваривање приоритетних функција шума.

Државни органи, власници и корисници шума дужни су да предузимају конкретне и потребне мере за очување и одрживо коришћење шума, мере обнављања, подизање и њиховог унапређивања, као и контроле и заштита шума у случају прекограничног загађивања.

-Очување биосфере и заштита биодиверзитета- очување биосфере обухвата заштиту организама, њихових заједница и станишта, укључујући и очување природних процеса и природне равнотеже унутар екосистема, уз обезбеђење њихове одрживости.

Биодиверзитет и биолошки ресурси штите се и користе на начин који омогућава њихов опстанак, разноврстност обнављања и унапређења у случају нарушености.

Заштита биодиверзитета, коришћење биолошких ресурса, генетички модификованих организама и биотехнологије врши се на основу овог закона и посебног закона, као и обавеза предузетих међународним уговорима.

Основа планирања у општини-Основни циљ наше земље је приближавање стандардима ЕУ, на основу успостављања законодавно-правног и институционалног оквира, хијерархије управљања отпадом свих категорија и економских инструмената. Постоји јасно дефинисана потреба за квалитетом живота становништва који се постиже адекватним условима животне средине.

Подржавањем стратегије управљања отпадом одређује се основна орјентација управљања отпадом за наредни период, као резултат развоја индустрије и економије, усмерава активности у хармонизацији законодавства која је услед тржишних захтева и неизбежна у процесу приближавања законодавству ЕУ, одређује улогу и задатке појединим друштвеним факторима.

Израдом Локалног еколошког акционог плана постиже се заштита и унапређење квалитета животне средине у целини и стања њених чиниоца, заштита здравља људи, заштита изворишта питке воде, имплементација принципа одрживог развоја и даља интеграција бриге о животnoj средини у секторске политике, побољшање образовања о заштити животне средине и развијање јавне свести, примена економских принципа и развој економских приступа у све планове и циљеве заштите животне средине, повећану интеграцију интереса за животну средину у секторске политике и активније учешће јавности у процесима доношења одлука.

Велика је потреба смањити и поново користити, рециклирати и извршити регенерацију отпада, ефикасно коришћење ресурса и развијати јавну свест на свим нивоима друштва.

Оно што је изузетно битно и што треба настојати применити јесте рационално коришћење сировине и енергије, обезбедити стабилне финансијске ресурсе, имплементирати информациони систем. Највећи проблем из области загађења животне средине јесте проблем комуналног отпада и индустријског отпада. Настајање отпада је резултат укупне економске активности сваке државе, а као такав је у директној корелацији са националном економијом. Настајање комуналног отпада зависи од степена индустријског развоја, животног стандарда, начина живота, социјалног окружења, потрошња и других параметара сваке појединачне заједнице, из тог разлога се количина насталог отпада може значајно разликовати међу државама, а такође и у оквиру саме једне државе.

Проблем одлагања отпада је изражен и у нашој општини већ годинама. Постојећа градска одлагалишта су неуређена и без икаквих пратећих објеката и мера заштите, као таква представљају права сметлишта (имајући у виду дефиницију да депонија представља објекат који инкорпорира низ специфичних техничких, санитарних мера и захтева за заштиту животне средине). Од октобра 2008 године склопљен је уговор са PWW Leskovac (санитарна депонија, рециклажни центар, компостиште) и наредних двадесет пет година општина је поверила послове сакупљања, одлагања и рециклирања отпада овом предузећу са којима има и уговор о изградњи трансфер станице у општини Владичин Хан. На овај начин општина је решила проблем отпада који настаје, али отпад који је депонован у протеклом педесетогодишњем периоду је још увек велики проблем. Неуређених мањих и већих сметлишта има готово на углу сваке улице, на ободима насеља, поред река, путева. Оваква сметлишта је потребно плански санирати и рекултивисати, а мања очистити и уклоњени отпад депоновати на прописан начин, на месту које има све услове за безбедно одлагање отпада.

На нивоу општине Владичин Хан донесена је одлука о комуналној делатности на територији општине Владичин Хан којом се уређују услови и начин њиховог обављања, начин поверавања вршења комуналних делатности другом предузећу или предузетнику. Овом одлуком дефинисане су и уређене следеће делатности:

1. Пречишћавање и дистрибуција воде и то: сакупљање, прерада, односно пречишћавање воде и испорука воде корисницима, за пиће и друге потребе водоводном мрежом до мерног инструмента потрошача
2. Сакупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода и то: сакупљање отпадних вода од прикључка потрошача на уличну мрежу и одвођење канализационом мрежом, одржавање канализационе мреже, пречишћавање и испуштање из мреже и чишћење септичких јама.
3. Сакупљање и одвођење атмосферске воде и то: сакупљање ситних отпадака са јавних површина канализационом мрежом, одводним каналима, дренажом или на други начин и њихово испуштање из мреже, одржавање канализационе мреже, канала, сливника и других објеката за уклањање воде.
4. Одржавање јавне чистоће на територији општине Владичин Хан и то: сакупљање ситних отпадака са јавних површина(улица, тротоара, паркова и других површина), чишћење и прање улица, тргова, паркиралишта и других површина
5. Уређење и одржавање паркова, зелених, рекреационих површина и то: засађивање дрвећа, заштитног зеленила и другог растиња и траве, кресање дрвећа и кошење траве, одржавање и опремање и чишћење паркова, скверова, приобаља и других дугих јавних површина(поред и око стамбених зграда и у стамбеним блоковима), одржавање и чишћење површина за рекреацију и сл.
6. Одржавање улица, путева и других јавних површина на територији општине Владичин Хан и то: поправка,реконструкција, модернизација и извођење других радова на одржавању улица и саобраћајница, јавних површина(тргова, платоа и сл.), хоризонталне и вертикалне саобраћајне сигнализације и јавне расвете, зимско одржавање путева и улица на територији општине Владичин Хан.
7. Одржавање депоније и прикупљање секундарних сировина и то: опремање депоније за безбедно одлагање, обраду, неутралисање и уништавање комуналног отпада, опасних материја, као и селекција и прерада секундарних сировина.
(Послови су поверени на надлежност PWW Leskovac)
8. Уређење и одржавање гробља и сахрањивање и то: опремање простора за сахрањивање, изградња и одржавање стаза, уређење и опремање објеката за погребне услуге, одржавање гробова, укуп умрлих, њихов превоз и пренос и пружање других погребних услуга.
9. Одржавање пијаца и пружање услуга на њима и то: уређење пијаце, наплате пијачне таксе, издавање пијачних тезги и продајних места, одржавање, наплата таксе, одржавање хигијене, издавање у закуп јавних површина ради одржавања јавних скупова и сл.
10. Прикупљање, превоз, одлагање смећа са територије општине Владичин Хан и то: Прикупљање смећа и других вештачких отпадака из стамбених пословних и других објеката, осим индустријских отпадака и опасних материја, њихов превоз на санитарну депонију.(послови су поверени предузећу PWW Leskovac)

4. ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСKE КАРАКТЕРИСТИКЕ ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН

Општина Владичин Хан је градско насеље настало на обалама река Јужне Мораве, Врле и Калиманке. То је насеље са урбаном животном средином која погодује или не погодује организовању разноврсне и еколошке, културне, биолошке и економске егзистенције људи. Ове особености су одређене динамиком друштвено-економског развоја, нарочито индустријским и демографским. То је разлог због чега су импликације еколошке природе током последње четири деценије многобројне, а становништво се суочава са бројним проблемима:

- могућност загађења ваздуха из фабричких димњака и из домаћинства,
- загађеност реке Јужне Мораве индустријском и фекалном канализацијом,
- присуство велике количине индустријског и комуналног отпада и
- ограничења у просторном ширењу града у урбаној изградњи.

Становништво	Домаћинства	
	општина	град

	Општина број	број	% град	Остала насеља	број	Стн/дом.	број	% град	Стн/дом
1948	24946	1262	5,1	23684	4425	5,6	350	7,9	3,6
1953	25927	1782	6,9	24145	4696	5,5	485	10,3	3,7
1961	26074	2395	9,2	23679	5825	4,5	778	13,4	3,1
1971	25231	3809	15,1	21422	6027	4,2	1121	19,0	3,4
1981	25441	6207	24,4	19234	6896	3,7	1826	26,5	3,4
1991	25020	7772	31,1	17248	7394	3,4	2289	31,0	3,4
2002	23703	8338	35,2	15365	7672	3,2	2643	34,5	3,2

Табела број 1: Стање кретања становништва у општини Владичин Хан

Општина Владичин Хан спада у групу неразвијених општина по критеријумима Завода за развој Републике Србије у смислу социо-економског развоја. Генерално гледано, у периоду од 1971-2002 године дошло је до смањења укупног броја становника за 7,6%.

Већинско становништво чине срби, а има рома који су заступљени са 10%. Остале етничке заједнице учествују са веома малим процентом.

Степен образовања у општини је нижи од републичког просека. Око 14% становништва преко 15 година није завршило никакву школу. Од те групе око 70% је неписмено. Већина становништва је завршило основну школу (око 70%). Око 8% има више или факултетско образовање.

Незапосленост је јако велики и дуготрајни проблем, а према статистичким подацима број незапослених расте-1990 године -24%, 2002-34%- увећање од 10%. Број незапослених у 2010-ој години је знатно увећан и износи 4699.

У периоду од 1990 -2010 године забележен је пад нивоа народног дохотка у општини. Постоји јака зависност од пољопривреде и индустрије у структури народног дохотка. Карактерише га мешовит сектор.

Народни доходак индустрије је опао за 68% у периоду од 1990-1996 године. Након тога од 2000 године забележен је опоравак у виду раста од 38% до 2002 године, а допринос индустрије је опао у посматраном периоду. Број запослених у индустрији у општини је драстично опао и има тенденцију опадања, а самим тим опала је и продуктивност рада у

Локални еколошки акциони план -ЛЕАП за општину Владичин Хан

индустрији. У глобалу индустрија је до 2004 године учествовала са 40% у укупној запослености у општини, а данас је то сасвим другачија прича јер осамнаест субјеката у општини Владичин Хан је отишло у стечај (ДИ“Слога“,“Млекара“ Влад.Хан, „Механизација“и др.). Народни доходак и запосленост у трговини опали су за 60%. Број радњи је за око 50% увећан од укупног броја регистрованих предузећа, а најбројније су трговинске и занатске радње, а постоје процене да око 20-30% промета у трговини реализовано је на сивом тржишту те није укључен у званичну статистику.

Број финансијских институција се повећава у протеклом периоду. Неколико домаћих и страних банака отворило је филијале у општини, што је позитивно утицало на укупне кредитне активности.

Услуге здравствене и социјалне заштите су под сталним притиском смањења републичког и општинског буџета. Однос броја становника у односу на број лекара је знатно лошији од републичког просека.

Институције културе су јавни објекти а финансијски су зависни од општинског буџета. Не успевају да одрже квалитет услуга.

Спортска инфраструктура је релативно добро формирана, углавном задовољава постојеће просторне потребе, али су одређене реконструкције неопходне да би се функционисање ових објеката подигао на виши ниво.

У општини постоји радио станица и финансира се из буџета општине.

Степен стручности	I степен	II степен	III степен	IV степен	V степен	VI степен	VII степен
број	1960	242	985	1260	19	150	102

Табела број 2 : Број и квалификациона структура незапошљених лица (укупно 4699 лица на дан 31.12. 2009 године)

Ако упоредимо број незапослених 2003 и 2004 године са 2009-ом годином увидећемо драстично повећање броја незапослених, којих је у 2009 –ој години било 4699, а од тога са I степеном-1960, жене 1145

II степен -242, жене 139

III степен -985, жене 377

IV степен -1240, жене 776

V степен -19, жене 1

VI1 Степен -148 , жене 2

VI2 Степен -2, жене 2

VII1 Степен -102, жене 44

VII2 Степен - 1, жене 0

Година	1989год.	2000		2003	
Број становника	25 800	24 900		23 530	
Укупно запослених	5 917	5 803		5 753	
Број запослени на 1000 становника	229	233		244	
У томе	%	број	%	Број	%
Самост.обављање делатности у приватним радњама		553		841	

У пред.устан.задруге		5 250	90,5	4 912	85,4
Индустрија и рударство	53,3%	2 986	51,5	2 954	60,1
Пољоп.шумарство,водопривреда,лов	9,5%	465	8,9	228	4,6
Грађевинарство	5,4%	174	3,3	236	4,8
Саобраћај и везе		287	5,5	198	3,4
Трговина		202	3,9	419	8,5
Угоститељство и туризам		109	2,1	96	2,0
Финансијске и др.услуге		119	4,7	71	1,5
Образовање и култура		352	6,7	350	7,1
Здравство и соц.заштита		222	4,2	295	4,2
Остало		334	9,2	155	3,8
назапослени		2 752	47,4	3 450	60,0

Табела број 3: Број запослених у општини Владичин Хан(244 становника на 1000 становника)

5. ПРОЦЕНА РАЗВОЈНИХ МОГУЋНОСТИ И ОГРАНИЧЕЊА РАЗВОЈА

5.1 Становање и изградња насеља

Потенцијал развоја-природне погодности терена, живот и рад становништва су широко распрострањене на већини терена на подручју ПГР, а шире на општине, у селу за пољопривреду, шумарство и водопривреду, шумарство итд. док су на терену повољни услови за изградњу индустријских капацитета и развој широке лепезе активности као економске базе за живот.

-велика заступљеност терена геотехнички повољних за изградњу насеља. Сви терени изграђени од шкриљаца и неогених седимената, уколико су безбедни, повољни су за изградњу стамбених објеката

-ограничења у развоју су: висок ниво подземних вода у зонама дуж Јужне Мораве и Врле,

-слаба стабилност терена нарочито на падинама и на већим нагибима,

-сеизмичка активност карактеристична је за цео регион, због чега највећи део ширег подручја Владичиног Хана захтева испитивање услова и употреба за асеизмичком градњом за услове потреса већег од 7°МЦС скале,

-због угрожености терена повољних за изградњу насеља не само у граду већ и у његовој околини различитим облицима ерозије и нестабилности, неопходни су хидротехнички објекти заштите од ерозије и бујичних вода на простору целе општине, а на територији општине од поплавних вода и од ерозије. Ово је изузетно битно за обезбеђивање дренажности терена изграђених од шкриљаца и неогених седимената уколико садржај глиновите компоненте је висок, како не би дошло до ремећења стабилности падина при засеоцима,

-ниже зоне у долини Јужне Мораве и Врле и зона центра насеља су због подложности задржавања неповољних климатских услова (магле и температурна инверзија и тишина) су мање повољне за даље концентрисање стамбених објеката.

Табела број4: Градација нагиба и грађевинска користност рељефа урбане територије Владичиног Хана

нагиб	Површина ха	Порвршина %	Грађевинска користност рељефа
0-2°	121,22	39,93	Веома повољан за изградњу
2-5°	59,21	19,51	Повољан за изградњу
5-12°	73,75	24,30	Повољан за одговарајуће уређење
12-27°	49,37	16,26	Неповољан, али са значајним захватима употребљив за изградњу

5.2 Изградња индустријских објеката

Потенцијали развоја објеката су:

- геотехнички повољни терени на најповољнијим нагибима на равним и благо нагнутим теренима (3° за веће и до 5° за мање индустријске капацитете на истоку подручја реке, са могућностима водоснабдевања и одвођења отпадних вода),
- ради обезбеђења здраве животне средине у обзир долази само индустријска производња која неће угрозити квалитет животне средине захтеван законским прописима.

Ограничења развоја су:

- појава високог нивоа подземних вода у зонама дуж Јужне Мораве и Врле,
- појава локалних нестабилности на падинама,
- сеизмичка активност карактеристична је за цео регион, због чега највећи део ширег подручја Владичиног Хана захтева испитивање услова и потреба за асеизмичком градњом за услове потреса већег од 7°MCS.,
- ограничења везана за подручја око објеката водоснабдевања су везана за обавезу асеизмичке градње, као и опасност од поплава-климатски услови са карактеристичним температурним инверзијама, маглама, тишинама, нарочито зими утичу ограничавајуће на избор објеката производње, на подручју општине нема погодних локација за оне производне објекте, који могу бити загађивачи ваздуха и који би могли утицати на погоршање квалитета ваздуха у Владичином Хану,
- знатна изграђеност терена ограничава простирање слободних повољних терена за изградњу индустријских објеката, те се у новије време ови објекти лоцирају у зони узводно од Владичиног Хана у рејону Суве Мораве.

5.3 Експлоатација минералних сировина

Досадашња истраживања лежишта металичних руда показала су да су она са карактеристично варијабилним формама, недовољно утврђеним резервама и веома променљивим садржајем метала, те се могу окарактерисати као евидентиране појаве:

-манган-неогени компоненти у селу Јовцу местимично садрже везиво обогаћено манганским минералима, међу којима преовлађује пиролузит. Према досадашњим истраживањима садржај мангана није велики, али ове појаве су недовољно истражене, -злато- појава злата у наносима Јелашничке реке у зони њеног ушћа су недовољно истражене .

Експлоатацијом лежишта неметаличних минералних сировина обезбеђују се за потребе грађевинарства. Досадашња истраживања лежишта неметаличних сировина на ширем подручју Општине показала су да постоје резерве:

-грађевинског камена хлоритског шкриљца-дацита у околини Цепа,
-шљунка и песка у алувиону Јужне Мораве.

Напомиње се да је зона Јужне Србије, посебно читавог Врањског рова који се протеже Врањском котлином, потенцијална зона резерви геотермалне воде и енергије (у близини је позната Врањска Бања), те је евентуалну појаву овог ресурса потребно нагласити. Крај око Владичиног Хана у погледу геотермалних вода није довољно истражен. Ове године најављена су бушења на локацијама у селу: Врбово, Превлац, Мазараћ од стране Београдске фирме“ Geothermal energy“.

Не постоје значајнија ограничења за експлоатацију минералних сировина са аспекта природних услова, мада се мора нагласити постојање конфликта између коришћења земљишта у сврхе пољопривредне производње и перспективе експлоатације минералних сировина. Значајнија експлоатација камена може негативно утицати на околину због повишене буке и запрашености.

На територији општине Владичин Хан налази се велики дацитски масив у Грделичкој клисури, на месту званом Момин Камен. Са овог простора грађевински камен дацит се експлоатише уназад око сто година. На том простору предузеће „Ерозија“, Светосавска бр.1 из Владичиног Хана врши експлоатацију грађевинског камена. Под следећим условима:

- потребно је максимално избегавање уништавање вегетације, нарочито високе, као и израда приступних путева
- обезбедити сагласности ЈП „Србијашуме“, односно надлежно шумско газдинство
- при извођењу радова обезбедити такве мере, односно решења која ће обезбедити услове за очување земљишта, површинских и подземних вода
- уколико се уклања хумусни део, обавезно га одвојити од подлоге и депоновати у близини, сачувати и након завршетка истражне бушотине користити за санирање терена
- погонско гориво које се користи (нафта или други деривати) неопходно га је транспортовати и руковати њиме поштујући мере заштите прописане законском регулативом која се односи на опасне материје
- у случају акцидента (квара на бушањој гарнитуре, паљења нафте и др.) предвидети адекватне мере заштите
- У случају изливања опасних материја (гориво, машинска и друга уља), загађени слој земљишта мора се отклонити и исти ставити у амбалажу која се може празнити само на , за ту сврху, предвиђеној депонији. На месту акцидента нанети нови, незасађени слој земљишта
- уколико се врше истражна бушења, сваку бушотину затворити на прописан начин и извршити санацију локације на којој је вршено истражно бушење
- водити рачуна да се не оштети или уништи коренов систем високих стабала који расту поред локације на којој се врши експлоатација забрањено је одлагање вишка материјала и уз водоток, повремене токове и јаруге, или изворе

-предвидети обавезу сакупљања комуналног отпада у одговарајуће посуде, или на други одговарајући начин и обезбедити њихову редовну евакуацију, по споразуму са РWW Leskovac

-приликом извођења свих радова на радилишту (у радном простору) применити све техничке и друге мере заштите на раду у циљу заштите и безбедности радника и локалног становништва

Током вршења радова, водити рачуна да ниво буке не прелази границе дозвољене сонорне емисије

Сходно Закону о заштити животне средине и Закону о процени утицаја на животну средину потребно је израдити Студију о процени утицаја на животну средину и прибавити код надлежног општинског органа Сагласност на студију о процени утицаја на животну средину. Уколико се током извођења радова наиђе на природно добро које је геолошко-палеонтолошког или минеролошко-петрографског порекла, а за које се претпоставља да има својство споменика природе Инвеститор о томе обавештава Завод за заштиту природе Републике Србије и предузима мере како се природно добро не би оштетило до доласка овлашћеног лица.

5.4 Пољопривреда

Земљишта у алувионима река погодна су за ратарску и повртарску производњу, уз обавезу хидромелиорационих радова а земљишта брежуљкастих терена погодна су за воћарску производњу и сточарство, уз обавезу антиерозионих радова.

Ограничења развоја су висок ниво подземних вода на површинама поркивеним најплоднијим земљиштем уз реке захтева мелиорационе радове у циљу побољшања услова за пољопривреду. Велике површине под објектима, које имају тенденцију ширења у будућности, угрожавају најплодније пољопривредне површине.

Неповољни хидролошки услови и варирање квалитета земљишта, као и знатни нагиби на падинским теренима, што се нарочито запажа на теренима лошијег квалитета, утичу на појаву локалних ограничења везаних за пољопривредну производњу.

Посебан проблем представља појава ерозије која је у појединим зонама јаче изражена. Појава ерозије која је карактеристична и за ширу околину планског подручја, нарочито за простране пољопривредне површине, погодне за воћарство и ратарство. Антиерозиони радови у сливу Јужне Мораве нису спроведени у потребној мери па је ерозија још увек изразит и највећи проблем и ограничење пољопривредне производње.

5.5 Узгој шума и подизање заштитних зелених површина

Терени на северу и истоку на брежуљцима Куле и Леменче повољни су како за узгој шума, тако и за квалитетне пашњачке и ливадске површине и воћњаке на падинама изнад насеља Трач са десне стране Јужне Мораве и Врле.

Сви слободни терени у граду који нису планирани ПГР-е за изградњу објеката су погодни, приоритетно, за подизање и одржавање зелених површина нарочито заштитног карактера, посебно на стрмијим теренима и теренима поред река.

Ограничења развоја су мала, јер је тле плодно, а једини захтев који се поставља и делује ограничавајуће на ширење шумских површина је очување фонда пољопривредног земљишта, осим на најмање плодним површинама.

5.6 Водоснабдевање

Неискоришћени потенцијал евидентиран је као резерве подземних вода за пиће на подручју Кукавице у зонама контакта шкриљаца и кречњака, у који су изданске воде пореклом из дубљих слојева. У осталим теренима издани су углавном мањег капацитета на мањим дубинама, са мање квалитетном водом подложном загађењу са површине (алувијални седименти на подручју долине Јужне Мораве и потока), ове издани се могу користити само за локалне потребе уколико су повољних особина за пиће. Изузетак представљају постојећа изворишта у долини Јужне Мораве из којих се снабдева Владичин Хан које је за сада довољног капацитета, али потенцијално угрожено загађењем.

Близина урбанизованих и деградираних земљишта може угрозити квалитет воде издани у алувијалним седиментима. Нерегулисано питање пречишћавања и одржавања отпадних вода са целог подручја ПГР-е, а посебно у зонама индустрије (Владичин Хан, Сува Морава, Житорађе), кроз постојећи начин евакуације отпадних вода без пречишћавања у Јужну Мораву и Врлу, утиче на загађење вода ових река које се не могу користити ни за наводњавање. Последњих неколико година стање квалитета отпадних вода се знатно поправило јер фабрике не раде а бројне су у стечају.

5.7 Комунални објекти

Изградња гробља могућа је на свим средње безводним или водопропустљивим слојевима, на падинама и старијим речним терасама на неогеним лапоровитим глинама и лапорима, односно њиховом покрову и бреговитим зонама састављеним од шкриљаца.

За изградњу депонија природно су погодни сви безводни терени, али на подручју ПГР-е не постоје повољне локације, било са аспекта геотехнике, изграђености простора и др.

За изградњу депоније могу се користити сличне локације као за гробља уз поштовање свих техничких прописа изградње ових објеката, али ван подручја ПГР-е.

Ограничавајући терен за постављање гробља је долињски део подручја ПГР-е које граде алувијалне насlage са високим нивоом подземне воде, а ограничења за изградњу депонија су долине и терасе које онемогућавају подизање оваквих грађевина, поготово што се насељене зоне простиру на скоро целом подручју ПГР-е, а широко су распрострањени терени алувијалних заравни и падина изграђених од грубозрних материјала, који су неповољни за изградњу депонија и имају знатна ограничења. Испитивања по питању проналажења локација за депонију комуналног отпада више нису потребна јер је општина Владичин Хан приступила фирми PWW Leskovac, која је овлашћена за ову врсту послова и сав отпад из општине Владичин Хан сада се одлаже на депонију Жељковац која има регионални карактер и урађена је према свим прописима и стандардима. На депонији ће се вршити сортирање отпада, рециклажа, компостирање.

5.8 Туризам и рекреација

Долином Јужне Мораве пролазе магистралне саобраћајнице, међународни пут Е-75 и железничка пруга и међународна саобраћајница преко Сурдулице за Бугарску. Оне представљају кичму развоја општине Владичин Хан која је и прилаз значајнијој и важнијој перспективи развоја Власинског језера. Владичин Хан се тако јавља као пункт на транзитни правац са којег се скреће долином Врле ка Сурдулици и Власинском језеру. У северозападном делу територије општине издваја се подручје строгог природног резервата Кукавице, као и ловишта на овој планини. У том смислу сва места која се налазе на магистралним путним правцима (Цеп, Владичин Хан, Житорађе, имају перспективу за

лоцирање смештајних капацитета од којих је приступ овим туристичким атрактивним локалитетима погодан).

Поред транзитног, рекреативног, излетничког, ловног и исраживачког туризма, уколико истраживања геотермалних потенцијала покажу да у овој зони, која се наслања на подручје Врањске Бање, има потенцијалних извора лековите воде имати и бањски туризам.

Оријентација појединих зона у општини Владичин Хан на развој туризма:

-туристичка зона „ Долина Јужне Мораве и Врле“, са Грделичком клисуром, наслоњена на коридор 10 и пут према Сурдулици и Власинском језеру- транзитна, туристичка и риболовна зона на притокама Јужне Мораве са природним лепотама Грделичке клисуре, спортско-рекреативним / забавним садржајима у Владичином Хану („ Куњак“), али и близином планинских шумских терена Кукавице, као излетничких и ловних зона.

-туристичка зона „ Кукавица“- природно ловиште, већи број прихватних излетничких пунктова истраживачки кампови, етно-туризам, лов, риболов, пешачки, бициклички туризам и др. Ова предеоно целина обухвата насеља на планини Кукавици

-туристичка зона „ Цеп“-постојећи смештајни капацитети, допуњени нови садржаји у околини, као централна зона за излетнички и ловни туризам на падинама Кукавице и Чемерника.

-туристичка зона „ Јовац-вулканске купе“- спортско-рекреативна зона је на Јовачкој реци, излетнички и пешачко-бициклички туризам везан за палеовулканску купу Облик и суседни Грот

- да се спроводи интегрална заштита простора-животне средине, како би се очувао највреднији ресурс овог краја- пољопривредно земљиште, као и квалитет подземних и површинских вода.

Највећи проблем је слаба доступност атрактивним локалитетима због лошег квалитета локалних саобраћајница и њиховог лошег одржавања у зимском периоду.

5.9 *Друмске и железничке саобраћајнице*

Долински терен у алувиону Јужне Мораве и благе падине и речне долине имају најбоље потенцијале за успостављање свих врста комуникација у којима се путеви могу градити на заравњеном терену уз обавезу регулације терена у смислу заштите од вода и обезбеђења стабилности на нестабилним падинама. Ови правци су већ искоришћени за постојеће и планиране трасе комуникација.

Све косе и блаже нагнуте стране могу се користити за изградњу саобраћајница локалног ранга, уколико су изграђене од неогених седимената и шкриљаца Власинског комплекса и налазе се на већим нагибима, уз обавезу обезбеђења стабилности падина и дренажања терена, уколико је у њима услед присуства глиновите распадине повећан садржај влаге.

Долина Јужне Мораве поседује једини погодан простор за изградњу железничких комуникација, што је већ и искоришћено још у другој половини 19 века.

Терени на падинама од неогених седимената и шкриљаца власинског комплекса у зонама у којима због присуства глине у пукотинама присутна вода или се стварају кишевине, које карактерише потенцијална и актуелна нестабилност падина на локалном нивоу, захтевају пажљива истраживања праваца траса у циљу дестабилизације падина ради обезбеђивања стабилности објеката. При темељењу носача стубова моста треба имати у

Локални еколошки акциони план -ЛЕАП за општину Владичин Хан

виду да је распадање шкриљаца под притиском и повећање садржаја глиновите распадине константно, тако да је носивост чак и при темељењу здраве стене временом измењена.

Осим коридора већ постојеће трасе железничке пруге, на овом простору нема других слободних погодних терена за изградњу оваквих објеката. Узводно од Владичиног Хана у производној зони Суве Мораве могућа је изградња индустријских прикључака на постојећу пругу, али је ова зона ван граница плана ППР-е Владичин Хан.

6. ИНФРАСТРУКТУРА

Основу за развој економских и социјалних активности чине елементи инфраструктуре: транспорт, телекомуникација, енергија и социјална инфраструктура.

6.1 Енергетска инфраструктура

Напајање територије општине Владичин Хан врши се преко 110кв мреже „Врла 3“ – Врање 1 са којег се снабдевање обезбеђује преко прикључења на ТС 110/35 кв која се планира на локацији Слога у Сувој Морави, а напајање на нижим напонским нивоима ће се омогућити преко ТЦ 35/0, 4 кв и водова 35кв и 10 кв.

У наредном временском периоду посебно ће се потенцирати коришћење **Алтернативних извора енергије** : ветра, сунца, биомасе и др. Посебно се истичу потенцијали за коришћење Хидроенергије мањих водених токова, која ће се користити за производњу енергије у малим хидроелектранама. Основа за одабир локација је Катастар малих хидроелектрана (Енергопројект, Београд), а конкретне локације ће се утврдити кроз одговарајућу техничку документацију у складу са условима надлежних институција.

Посебно се наглашава **Могућност производње и коришћења електричне енергије добијене коришћењем енергије ветра**. У том погледу интересантна су подручја Кукавице и Чемерника. У овим зонама приоритетно се могу дозвољавати истраживања енергије ветра и њено коришћење, на основу сагласности надлежног министарства.

6.2 Водовод

Водоснабдевање- водоснабдевање општине Владичин Хан, као и 11 суседних сеоских насеља, и образовање водоводне мреже врши ЈКП “Водовод”. Водоснабдевање градског водовода врши се из Власинског језера тако да је квалитет воде задовољавајући. Међутим треба напоменути да се вода која се користи за снабдевање града користи и за покретање хидроцентрале “Врла IV” те у периоду ремонта хидроцентрале у трајању од два месеца град остаје без воде. У том случају користе се алтернативни бунари на Јужној Морави који се налазе у селу Лепеници, а који не задовољавају потребе грађана.

Остала насељена места (39) снабдевају се водом преко изграђених сеоских водовода односно каптираних извора.

Назив изворишта	Број бунара	Капацитет л/сек
Куњак	7	15
Сува Морава	5	35
Фабрике воде Полом	-	125
Грамађе	2	20
укупно	14	195

Табела број 5: Основни објекти система водоснабдевања Владичиног Хана(документ Јавног комуналног предузећа Водовод)

Стање водоводне мреже је изузетно лоше јер је доста стара (30 година), дотрајала је и већина водоводне мреже је изграђено од азбестних цеви (АЦЦ цеви) које се више не

производе. Велики проблем ЈКП "Водовод" је велики број дужника и неплатиша тако да се налази у веома тешкој финансијској ситуацији.

Укупан број становника који се снабдева водом је 17 015.

Значајни потрошачи који се снабдевају водом из градског водовода су следећи производни и привредни комплекси ДП. Делишес, ДОО Нектар, Balkan Brick, Yumko, АД, Јединство.

Укупна годишња потрошња воде у току 2004 године износила је 712.186м³

Максимална потрошња воде износи 1951м³ на дан.

Количине воде по структури потрошача су: становништво 587.337м³/год. и остали потрошачи 124.849м³/год.

На извору који користи градски водовод долази до привременог замућивања воде за пиће након обилних падавина.

У функцији су две црпне станице чији су капацитети:

-Q=69,0 л/сек, Н=80,0м

-Q=30,0л /сек, Н=125,6 м

Црпке су увек под позитивним притиском, а ниво воде у црпном базену је увек знатно изнад пода машинске сале, такође постоји и резервна црпка, а рад црпних станица је у потпуности аутоматизован.

Годишња потрошња електричне енергије у водоводној црпној станици износи око 29MWh.

У водоводу постоји три резервоара, чије су коморе капацитета 2x1000м³ и 1x400м³, међутим не постоји могућност добијања података о нивоу воде у њима.

Подаци о водоводној мрежи- дужина мреже по пречницима:

-Ø 500 Л=785,0м

-Ø 400 Л=1400,0м

-Ø 300 Л=11.500,0м

-Ø 150-250, Л=3149,0м

-Ø 100-150 Л=2.375,0м

-Ø 65-100, Л=3.080,0м

-Ø 50-65, Л=1400,0м

-Ø < 50, Л=1220,0м

-укупна дужина водоводне мреже износи 45.004,0м

На свим прикључцима постоје уграђени водомери, тако да се код свих потрошача мери потрошња воде. Виши делови града су због недовољних притисака, лоше снабдевени водом из водовода. Током године у водоводној мрежи дође до најмање 60 кварова мада, како мрежа дотрајава, број кварова је све већи.

Најзначајнији проблем у снабдевању водом Владичиног Хана су:

квалитет сирове воде, дотрајалост водоводне мреже која је на појединим деловима стара и 40 година, недостатак резервоарских простора и ремонт Власинских ХЕ, због чега не може да ради фабрика воде.

У претходном временском периоду обављено је неколико активности:

-у улици Светосавској 2006 године извршена је замена водоводних цеви и то следећих профила: -Ø 600 у дужини од 757,59м

-Ø 500 у дужини од 898,72м

-Ø 400 у дужини од 236,51м

-Извршена је замена постојећег АЦ цевовода Ø200 ПЕ у улицама Светосавској и улици Николе Тесле и Градимира Михајловића у дужини од 880м.

-извршена је реконструкција водоводне мреже у улицама Моше Пијаде и Антонија Атанасковића

-извршена је реконструкција и проширење водоводне мреже, замена постојећег АЦ цевовода Ø 200 ПЕ цевоводом истог пречника. Дужина мреже која је обухваћена реконструкцијом је око 1000м, од чега је одрађено 840м.

За наредни временски период ЈКП „Водовод“ планира и има потребу за израдом пројектне документације за:

- Реконструкцију главног водоводног вода потисни цевовод Владичин Хан –Житорађе у дужини од 7км, профила Ø 200.
- реконструкција Потисног цевовода у дужини од око 2км Ø 300 у селу Лепеница са почетком од црпне станице Сува Морава
- изградња резервоара високе зоне за Калиманце, Пољану и Бојчинце, чиме би се остварило повећање броја прикључака за око 500.
- израда пројектне документације за реконструкцију главног цевовода у улицама: Владике Пајсија, Карађорђева и Његошева са Бустер станицом (станица за подизање притиска) за насеље Пољана
- куповина WOMA комбиноване машине за црпљење и продувавање канализационе мреже
- куповина мерача протока отпадних вода јер стари више није у функцији
- детектор кварова на водоводној мрежи и откривање водоводне мреже
- машина за сечење асфалта
- један агрегат за Фабрику воде у Полому јачине 20кw
- навијач-вибро жаба, за затрпавање рова, сабијање материјала у рову
- мерачи протока воде за МЗ ,тј. села
- једно путничко возило
- трактор за одвоз материјала(цемент, цигла, шут, земља, вишак материјала)
- Израда елабората о резервама и разврставању подземних вода.

6.3 Канализација

Канализација постоји само у градској средини општине. У сеоским срединама не постоји осим у неколико околних заједница где су грађани самоиницијативно и без икаквог пројекта сами спроводили канализацију. У селу Стублу урађен је пројекат изградње канализационе мреже за цело село, али још увек је пројекат у фази релизације, један део радова је урађен, остали ће бити завршени кад почне грађевинска сезона.

Код канализације у самом граду потребно је извршити реконструкцију главног колектора уградњом канализационих цеви већих профила дуж главне улице (1000 мм) јер постојећи колектор у екстремним случајевима не може да прими сву употребљиву и спољну воду.

Завод за Јавно здравље из Врања, пре свега сектор Хигијене са заштитом животне средине ради неколико врста анализа које су од изузетног значаја јер врше хемијске анализе, микробиолошке анализе чији параметри указују на стање квалитета животне средине у општини Владичин Хан.

Јавно комунално предузеће“Водовод“ бави се проблемима чишћења града, уређењем зелених површина али све своје обавезе решавају на себи својствен начин и својственим методама. У основи Јавно комунално предузеће „Водовод“ налаже Заводу за заштиту здравља Врање физичко-хемијске анализе отпадних комуналних вода и микробиолошке анализе. Поред анализа отпадних комуналних вода које се испуштају у реципијент, врше се и провере хемијских, физичко-хемијских и микробиолошких анализа вода за пиће. Основне физичко-хемијске анализе могуће је урадити у лабораторији у самој фабрици воде док микробиолошке и конкретније анализе ради Завод за Јавно здравље у Врању. ЈКП Водовод у Владичином Хану ради редовне анализе у смислу контроле отпадних вода. Узима се узорак градске санитарне и технолошке воде из градске канализације на испушној цеви при испуштању у реципијент.

Пример: Температура воде при захвату је била 9°C, а ваздуха 12°C.

Количина отпадних вода, тј. испуштених вода у реципијент је 3000м³ месечно. Вода која се испушта у реципијент се не пречишћава. Начин мерења протока отпадних вода врши се хидрометријским крилом на главној испушној цеви у реципијент Јужну Мораву. Начин узорковања воде вршен је сондом за узорковање на самом испусту у реципијент.

На основу урађених анализа константовано је да вода не задовољава одредбе Правилника о опасним материјама(сл.лист СФРЈ бр. 6/78 и уредби о категоризацији водотока(сл. Лист СР.Србије 5/68) у физичко-хемијском погледу због боје, мириса, видљивих отпадних материја, седиментних материја за 1,5 суспендованих материја за 245,8, повећане потрошње КМnO₄ за 7,33 и НРК (хемијска потрошња кисеоника) за 1,83 и ВРК (биолошка потрошња кисеоника) за 27,2 и садржај раствореног кисеоника за 1,11 повећан садржај амонијум јона за 6,03 водоник сулфида за 0,287 и раствор ортофосфата за 1,75 по типологији то је II-б класа.

Оно што је битно, а то је да треба споменути да су ово анализе градских санитарних и технолошких вода само на једном испусту у реципијент. Оваквих испуста има више: 3 са леве и 4 са десне стране обале у реку Јужну Мораву и још 3 испуста у реку Врлу, притоку реке Мораве. Постоји пројекат о решавању проблема отпадних канализационих вода у овој општини само што није у фази реализације због финансијских потешкоћа, иначе се предвиђа изградња фабрике за пречишћавање отпадних вода на десној обали реке Јужне Мораве при чему би било вршено препумпавање воде из свих испушних колектора до фабрике где би се вршило њено пречишћавање и поновно испуштање у реципијент тј. Јужну Мораву.

У општини Владичин Хан донет је Правилник о санитарно-техничким условима за испуштање отпадних вода у јавну канализацију, којим се утврђују правила испуштања отпадних вода или загађених вода у градску канализацију.

Из делатности канализације планира се изградња колектора од села Житорађа до Владичиног Хана .

Потребно је израдити пројектну документацију за станицу за пречишћавање отпадних вода са свим главним колекторима и прикупљање истих.

Такође је потребно извршити замену дотрајалих цевовода на територији општине Владичин Хан који су од салонитних, поцинкованих, челичних цеви.

6.4 Јавно Комунално Предузеће“ Водовод“

ЈКП. „Водовод“ бави се производњом и дистрибуцијом воде, одводом отпадних вода или канализација, одвођење атмосферских вода, сахрањивање и одржавање гробља, чишћење улица, а сакупљање и одвожење смећа је поверио предузећу PWW Leskovac.

Из буџета општине, преко Дирекције за градско грађевинско земљиште уговором су предвиђени трошкови и исплаћују се неки мањи додатни трошкови, а то је мања сума од укупне потребна за одржавање чистоће, разне веће или мање поправке а камо ли за покретање већих инвестиција у већем домену или куповина опреме која је неопходна, дотрајала или уопште није у функцији. Највећи проблем у овом сектору су азбестне цеви (90%) у водоводној мрежи и постоји потреба за њиховом заменом, постоји и потреба за изградњом нових мрежа ка сеоским насељима. Проблем представља и стара канализациона мрежа која је дотрајала а и цеви су малих профила, често долази до мешања атмосферске и фекалне канализације па је често потребно продувавање.

6.5 Комунални отпад који се одлаже на територији општине Владичин Хан

На територији општине Владичин Хан одлаже се отпад:

- који се распада (храна, отпад, отпад од кланица, из хладњача, опиљци од дрвета)
- који се не распадају-сагорив (папир, дрво, тканина, гума)
 - несагориви (метал, стакло, керамика, бетон)
- пепео
- кабасти отпаци (славине, шпорети, машине, бојлери, уређаји за домаћинства)
- лешеви животиња
- отпаци при пречишћавању
- велика количина индустријског отпада (PVC материјали, шут, отпадне воде, лакови, лепила, цигла, боје и др.)
- отпаци из пољопривредне производње (амбалаже од пестицида, ђубрива)

Главни извори отпада:

- комунално предузеће
- индустрија
- институције (школе, дом, здравља, др. Јавна предузећа)
- отпад из домаћинства
- отпад са пољопривредних газдинстава

Посао сакупљања отпада, одвожења и депоновања је била у надлежности ЈКП „Водовод“, сада је општина Владичин Хан уговором између PWW (Pott Werner & Weber) и Општине Владичин Хан поверила послове сакупљања и одлагања комуналног отпада фирми PWW (Pott Werner & Weber) из Лесковца.

По склапању уговора са PWW Лесковац октобра 2008 године врши се организовано сакупљање комуналног отпада и то на територији урбаног дела града и у приградским месним заједницама које су у равничарском рејону. Планира се сакупљање комуналног отпада и у осталим месним заједницама у којима саобраћајна инфраструктура то дозвољава. Поред комуналног отпада сакупља се и неопасан отпад из појединих предузећа на територији општине Владичин Хан при чему предузећа имају склопљен уговор са PWW Лесковац : трговци, угоститељи, већа предузећа као Ханпласт, Еко, Дуванска индустрија, Нектар, Делишес, Бетоњерка и др). ЕКО ,Владичин Хан има склопљен уговор о преузимању комуналног отпада и за ту врсту услуге плаћа PWW Leskovac месечну надокнаду у износу од 15 000 динара а отпад из процеса производње који је класиран као чист папир некада је одвожен за ФОПА-у а данас га преузима УМКА из Београда, и отпад има категорију неопасног отпада. Друга врста отпада настаје од пластифицирања папира и преузима га ВМ Пласт Милановац, и такође има категорију неопасног отпада. Отпад са овог подручја сакупља се у контејнерима и кантама.

Појединости из уговора Општине Владичин Хан са PWW (Pott Werner & Weber):

- уговор је потписан на временски период од 25 година;
- Покретна и непокретна имовина из сектора чистоће која служи у функцији прикупљања, превоза и одлагања комуналног чврстог отпада без накнаде је уступљена наредних 25 година PWW (Pott Werner & Weber);
- одлагање отпада врши се код Регионалног центра за селекцију комуналног чврстог отпада- Рециклажни центар-Лесковац (центар за селекцију, компостиште, санитарна депонија и трансфер центар).
- цена прикупљања чврстог комуналног отпада код PWW Leskovac (Регионални центар за селекцију, компостиште, санитарна депонија и трансфер центар), за становнике Владичиног Хана је 77,44 динара по члану домаћинства, као и паушални износ од 55

Локални еколошки акциони план -ЛЕАП за општину Владичин Хан

динара по домаћинству за услугу третмана дворишног-вртног смећа. Цене које су дате уговором биће повећаване у складу са порастом индекса цена на мало у држави Србији; -цена одлагања комуналног чврстог отпада на Регионалну санитарну депонију, тј. Регионални центар за селекцију комуналног чврстог отпада Регионални центар Лесковац (центар за селекцију, компостиште, санитарна депонија и трансфер центар) за општину Владичин Хан је 1950,50 динара по тони сакупљеног отпада са територије општине Владичин Хан.

-Porr Werner & Weber се обавезује да ће вршити пласман секундарних сировина и да ће добит од продаје селектованих секундарних и рециклираних материјала поделити са општином Владичин Хан- Наручиоц у односу 50 : 50%.

- Porr Werner & Weber је у обавези да свој удео инвестиције у општини Владичин Хан обезбеди преко инвестиција у посуде за сакупљање комуналног чврстог отпада;

- Porr Werner & Weber је у обавези да у уговору са наручиоцем, предложи технологију за санацију, рекултивацију и затварање постојећих депонија на територији општине, као и да уговори начин заједничког учешћа у трошковима за поједине акције, као и за изградњу трансфер станице на територији општине.

Сакупљање комуналног отпада са територије општине Владичин Хан врши се за :

-индивидуална домаћинства и код њих је извршено постављање судова запремине од 140л, и 1100л у зависности од локације и празни се једном у току седам календарских дана;

-правна лица (индустрија и друга правна лица) и ту је извршено постављање судова запремине од 140л, 240л и 1100л и индустријских посуда, а коју набављају правна лица у складу са одлуком о одржавању чистоће у општини Владичин Хан. Пражњење судова врши се једном у року од седам календарских дана или према потреби.

Судови за одлагање чврстог комуналног отпада су распоређени по инфраструктурним могућностима прилаза специјалних возила.

Количина сакупљеног отпада се разликује у зимском и летњем периоду. У летњем периоду је количина отпада већа за 40%.

Количина сакупљена из индустрије - већи број предузећа користи судове који су постављени на јавним површинама тако да у дневне количине сакупљеног отпада из домаћинства и комунални отпад, улази и количина отпада из одређених предузећа.

На територији општине Владичин Хан до сада је постављено 413 контејнера од 1.100 литара, и 1116 канте од 140 литара за сакупљање комуналног отпада.

Поред Месних заједница на територији општине Владичин Хан, у којима се врши сакупљање и одвоз комуналног отпада, у наредном периоду планира се да се сакупљање и одвоз отпада врши и у месним заједницама: Прибој, Мазараћ, део МЗ Врбово, Грамађе, Декутинце и део МЗ Мртвица.

Количина сакупљеног отпада(по извештају PWW Leskovac од дана 01.03.2010 године):

- просечно у току дана- 12 378кг
- просечно у току недеље- 74 268кг
- просечно у току месеца- 321 828кг
- просечно у току године-3 861 936кг.

Табела број 6: Распоред контејнера и канти по улицама

насеље	улица	контејнери	канте
Леменча	Ђуре Јакшића	2	13
	Б. Радичевића	0	32
	К. Стаменковића	0	20
	Г. Михајловића	0	17
Дистрибуција	А. Аксентијевића	0	9
	И. Милутиновића	0	25
	Панчићева	0	12
	С. Погачаревића	0	10
	Љ. Михајловића	0	10
	Краља Петра I	0	17
Главне улице	Светосавска	22	4
	Боре Станковића	5	0
	Владике Пајсија	5	0
	Ратка Павловића	4	0
	Николе Тесле	9	0
	Војводе Синђелића	0	0
	Моше Пијаде	7	2
	Пијац	9	
С.Морава		31	
Репинце		20	40
Росуља	Београдска	0	79
	Војводе Путника	0	15
	Степе Степановића	0	21
	Ратка Софијанића	1	80
Калиманце	Калиманска	0	45
	Немањина	2	11
	Косовска	1	0
	Калиманце	3	0
Полом		49	0
Пољана	Вука Караџића	2	57
	Карађорђева	9	106
	1.мај	0	9
	Његошева	5	38
	Јурија Гагарина	5	0
	Бранка Ћопића	0	0
	С. Ковачевића	0	25
	Лепеница	19	
	Стубал	34	
Кула	Светозара Марковића	4	0
	8.септембар	0	17
	Ж.Ј. Шпанца	1	36
	Димитрија Митића	1	49
	Ђуре Салаја	0	48
	Јужномор. бригада	0	29
	Васе Смајевића	0	8
	Пчињска	10	12
	Бојчинце	8	0

Трач	Ј.Ј. Змај	0	106
	Југ Богданова	0	14
	Цара Душана	0	33
	Вељка Влаховића	0	6
	Слободана Пенезића	6	0
	Прекодолце	54	4
	Житорађе Магистрални пут	18	
	Стари пут за Цепу, Цеп	26	
	Вука Караџића (од ватрогасног до В. Пајсија)	2	0
	7. јули	0	11
	Предрага Митића	0	12
	Пролетерска	0	34
	Житорађе лево и десно од магист. пута	39	30
укупно		413	1116

Наплата услуга по домаћинствима износи 77,44 РСД по члану домаћинства плус 55,00 РСД по домаћинству за дворишно вртно смеће-паушално (ако у једном дворишту живе више домаћинства наплаћује се само један паушал за дворишно-вртно смеће).

Наплата услуга по предузећима врши се по метру квадратном и по категорији предузећа:

1. правна лица која се баве индустријском производњом.....4,61дин/м²
- 1а.преко 1000м² укупне површине за саобраћајнице, паркинг, тротоаре.....2,32 дин/м²
2. правна лица која се баве занатском производњом.....6,92дин/м²
3. правна лица која се баве угоститељством, трговином и услугама.....8,57дин/м²
- За преко 1000м² укупне површине за саобраћајнице,паркинзи,тротоари.....4,29 дин/м²
4. факултети, школе, установе, војска.....6,25дин/м²
5. Јавна и јавна комунална предузећа, органи управе, држ.установе.....10,22дин/м²
6. Банке, агенције,осигуравајућа друштва, предузетници који се баве трговином, угоститељством и услугама.....15,18дин/м²

За сада РWW сакупља мање количине кабастог отпада.

Што се тиче селекције, раздвајања и сакупљања отпада на месту настајања ово предузеће још увек не врши, али у градском језгру су постављени контејнери за сакупљање ПЕТ амбалаже предузећа ЕКО-ПЛАСТ из Владичиног Хана. На овакав начин врши се умањење количине отпада а и врши се рециклажа ПЕТ амбалаже што указује да је свест о очувању и заштити животне средине у општини Владичин Хан подигнут на виши ниво у односу на претходне године.

У Владичином Хану тренутно раде два возила и то:

1. МАН ТГА 26.350 запремине 22м³
2. ФАП 1380 запремине 8м³

На сакупљању отпада ангажује се 8 комуналних радника и два возача комуналних возила . Чишћење јавних површина не врше јер се уговор односи само на сакупљање, одвожење и депоновање отпада

Табела бр. 7:Недељни распоред сакупљања комуналног отпада у Влад. Хану

Понедељак	улица	контејнери	канте
Леменча	Ђуре Јакшића	2	13
	Б. Радичевића	0	32
	К. Стаменковића	0	20
	Г. Михајловића	0	17
Дистрибуција	А. Аксентијевића	0	9
	И. Милутиновића	0	25
	Панчићева	0	12
	С. Погачаревића	0	10
	Љ. Михајловића	0	10
	Краља Петра I	0	17
Главне улице	Светосавска	22	4
	Боре Станковића	5	0
	Владике Пајсија	5	0
	Ратка Павловића	4	0
	Николе Тесле	9	0
	Војводе Синђелића	0	0
	Моше Пијаде	7	2
	Пијац	9	
	Слобод.Пенезића		
	Сува Морава	31	
	Репинце	20	40
У К У П Н О		120	211
У т о р а к			
Росуља	Београдска	0	79
	Војводе Путника	0	15
	Степе Степановића	0	21
	Ратка Софијанића	1	80
Калиманце	Калиманска	0	45
	Немањина	2	11
	Косовска	1	0
	Калиманце	3	0
	Полом	49	0
У К У П Н О		56	240
С р е д а			
Пољана	Вука Караџића	2	57
	Карађорђева	9	106
	1. мај	0	9
	Његошева	5	38
	Јурија Гагарина	5	0
	Бранка Ћопића	0	0
	С. Ковачевића	0	25
Главне улице	Светосавска	22	4
	Боре Станковића	5	0
	Владике Пајсија	5	0
	Ратка Павловића	4	0
	Николе Тесле	9	0
	Војводе Синђелића	0	0

Локални еколошки акциони план -ЛЕАП за општину Владичин Хан

	Моше Пијаде	7	2
	Пијац	9	
	Лепеница	19	
	Стубал	34	
УКУПНО		135	241
Четвртак			
Кула	СветозараМарковића	4	0
	8. септембар	0	17
	Ж.Ј. Шпанца	1	36
	Димитрија Митића	1	49
	Ђуре Салаја	0	48
	Јужномор. бригада	0	29
	Васе Смајевића	0	8
	Пчињска	10	12
	Бојчинце	8	0
Трач	Ј.Ј. Змај	0	106
	Југ Богданова	0	14
	Цара Душана	0	33
	Вељка Влаховића	0	6
Главне улице	Светосавска	22	4
	Боре Станковића	5	0
	Владике Пајсија	5	0
	Ратка Павловића	4	0
	Николе Тесле	9	0
	ВојводеСинђелића	0	0
	Моше Пијаде	7	2
	Пијац	9	
	С. Пенезића	6	
УКУПНО			
ПЕТАК			
	Прекодолце	54	4
	Житорађе магистрални пут	18	
	Стари пут за Џепу и Џеп	26	
УКУПНО		98	4
СУБОТА			
	В. Карацића (од Ватрогасног дома до В.Пајсија)	2	0
	В. Карацића (од Ватрогасног дома до В. Пајсија)	2	0
	7 јули	0	11
	Предграга Митића	0	12
	Немањина	0	11
	Пролетерска	0	34
	Житорађе(лево и десно од маг.пута)	39	0
	Светосавска	22	4
	Боре Станковића	5	0

Главне улице	Владике Пајсија	5	0
	Ратка Павловића	4	0
	Николе Тесле	9	0
	Војводе Синђелића	0	0
	Моше Пијаде	7	2
	Пијац	9	
УКУПНО		102	74

Од октобра месеца 2008 године, врши се сакупљање отпада са територије општине Владичин Хан по унапред наведеном редоследу и по приложеним табелама број: 8 и број : 9 тако да је могуће контролисати бацање отпада мимо судова за одлагање.

Највећи проблем јесте отпад који је депонован годинама уназад и формирао је веома велики број дивљих депонија којих има готово на углу сваке улице, а нарочито на ободима насеља, у речним долинама, потоцима, на обалама реке Јужне Мораве, испод мостова и подвожњака.

За потребе израде Плана управљања комуналним отпадом за општину Владичин Хан Комунална полиција општинске управе Владичин Хан је изашла на терен и извршила преглед и попис стања дивљих депонија на терену. По сопственој процени је дала податке за сваку дивљу депонију о количини одложеног отпада која ће бити представљена у даљем тексту овог Плана. Још 2007 године на захтев Министарства животне средине урађен је катастар дивљих депонија за општину Владичин Хан.

6.6 Депоније на територији општине Владичин Хан, ван граница урбаног дела града.

Списак депонија:

МЗ Репинце:

-депонија Репинска шума, на регионалном путу за Кукавицу, око 20м³ амбалажног отпада

МЗ Сува Морава

-Индустријска зона код језера званог Црна лагуна, испод бетоњерке, око 60м³

-Друго ФОПА-ино језеро, око 50м³

МЗ Лепеница

-на делу испод зграде за прихват избеглица, око 15м³

-испод пруге поред пута за Сокару и Млекару“ Делишес“, око 25м³

-изнад школе, ромско насеље на споредном путу према реци око 50м³ ,

-пут према гробљу, око 5м³

-испод Ветеринарске станице у Лепеници, око 5м³

-испод моста на реци Морави према Грамађу

-Видинска долина пут за Бачвиште око 30м³

-Видинска долина, циганска махала, око 15м³

МЗ Стубал

- Регионални пут Владичин Хан-Врање Испод цркве у Стублу, око 5м³
- Стубал, доњи прелаз преко пруге, Доња махала, од пруге према Морави и поред саме реке Мораве, око 100м³
- Стубал, насеље „ Река“, испод пруге поред Јовачке реке према Морави, око 80м³

МЗ Мазараћ

- Поред реке Мораве а испод регионалног пута, око 20м³

МЗ Прибој

- Поред реке Мораве, око 60м³

МЗ Врбово

- иза моста преко реке Мораве, а испод надвожњака на ауто-путу, око 40м³

МЗ Грамађе

- поред моста на Јелашничкој реци, око 20м³

МЗ Декутинце

- код моста на ауто-путу и код шпирона на Декутинској реци, око 20м³

МЗ Полом

- место звано“ Ширине“, око 50м³
- уз поток према махали Ширине, око 20м³

МЗ Прекодолце

- од школе у Прекодолцу са леве и десне стране реке, узводно према Житорађу, око 80м³

МЗ Житорађе

- махала „ Дурићевци“, око 10м³
- ромска махала поред реке, око 30м³
- пут Житорађе- Влашки До, око 40м³
- „ Мекино ливаче“, пут према Козници, око 30м³

МЗ Мртвица

- Махала „ Долача“, пут за Манастир, око 10м³
- између моста на реци Морави и пружног прелаза, око 10м³
- Млатачки поток, преко пута реке Мораве и железничке станице Цеп у атару МЗ Мртвица, око 40м³

МЗ Цеп

- код железничке станице Цеп, око 15м³
- састав реке, пут према Мањаку, око 10м³
- изнад школе Цеп, пут према Мањаку, око 15м³
- између школе и речног корита, око 10м³

Владичин Хан

- Бувља пијаца, око 100м³
- зелена пијаца, око 50м³
- поред реке Мораве, према Ветеринарској станици, око 30м³
- путем према насељу „ Орљак“, око 50м³
- Орљак, иза ромског насеља, око 50м³

Поред ових мањих али итекако значајних депонија постоји депонија коју је општина Владичин Хан користила за одлагање свог комуналног отпада преко ЈКП „Водовод“. Она се налази низводно од свих ових депонија, непосредно уз реку Јужну Мораву иза Шелинског моста, као и депонија испод „ ДОО Нектар“ Бачка Паланка, поред реке Јужне Мораве где је вршено одлагање шута, бетонских конструкција и осталог материјала, који је ту ускладиштен а од моста који је порушен у НАТО бомбардовању на реци Јужној Морави.

6.7 Намена и заступљеност различитих површина и објеката

Табела број 8 : Биланс намена и заступљености различитих површина и објеката

намена	Површина(ha)	Процентуална заступљеност
Индивидуално становање малих и средњих густина и рурално становање	110,57	30,10
Становање већих густина, колективно становање	3,26	0,88
Јавни објекти и специјализовани центри	6,24	1,69
Пословни и комерцијални центри и објекти	3,10	0,84
Посебна намена (верски објекти)	3,65	0,99
Комунални, инфраструктурни и саобраћајни комплекси и објекти	12,96	3,52
Спортско-рекреативни комплекси	3,35	0,91
Пољопривредне површине њиве, баште и ливаде	132,46	36,07
Шуме и високо растиње	45,92	12,50
Водене површине	20,32	5,53
Саобраћајнице (путно зем,	12,16	3,31

сеоски путеви и стазе)		
Слободно неизграђено земљиште	12,47	3,39
Привредно технолошке зоне, комплекси и објекти	10.90	2,96
Неуређено земљиште	2,03	0,55
УКУПНО	367,23ха	100%

Катастарска општина	Површина К.О.	Укупна површина обухваћена планом
Владичин Хан	36.600ха	428,8ха

6.8 Саобраћај теретних возила

Саобраћај теретних возила у Владичином Хану се углавном одвија магистарлним путем М-1 а кроз сам град саобраћај теретних возила се одвија регионалним путем Р 214 тј. Улицама Светосавском и Слободана Пенезића, као и улицама Николе Тесле и Градимира Михајловића. Ово је чест разлог настајања гужви у самом градском језгру, поготову ако се узме у обзир непоштовање забране паркирања на појединим местима. Најзначајнији превоз терета обавља предузеће Делишес и Нектар (Б.Паланка) и превозници који робу преузимају са железничке станице у Владичином Хану.

6.8.1 Проблем паркирања

Паркирање представља проблем, поготово у централној градској зони. Ван ове зоне паркирање је организовано на парцелама, тако да је потребно само обезбедити одговарајући прилаз парцелама. Пројектом техничке регулације саобраћаја на градским саобраћајницама биће регулисано паркирање на овим улицама. Нове паркинг површине формираће се око новопланираних комерцијалних објеката и димензионисаће се у односу на капацитете тих објеката. Јавне гараже се не планирају на територији која је обухваћена Планом генералне регулације.

6.8.2 Аутобуски саобраћај

Аутобуски саобраћај у потпуности одговара намени, и уз потребне ситне реконструкције задржаће се на постојећој локацији. Веза са магистралним путем М-1 је остварена на најкраћи могући начин и не пролази кроз град, па је и са ове стране њен положај веома погодан.

6.9 Станице за снабдевање горивом

На територији која је и обухваћена планом налази се једна станица за снабдевање горивом, Она је лоцирана поред старог моста између река Јужне Мораве и Врле. Капацитет ове станице је 4 точиона места и са становишта потребе насеља може се оценити као задовољавајући. Ова станица је у склопу система Југопетрола. Имајући у виду просторни изглед насеља (узана а дугачка територија) јавља се потреба за још једном станицом која би се лоцирала уз магистрални пут М-1, и која би опслуживала јужни део града.

Чињеница је да се у последње време повећава број корисника ауто гаса. За овом врстом станице у граду за сада нема потребе јер станица такве врсте постоји уз магистрални пут М-1.13 ка Сурдулици и релативно је близу корисницима из Владичиног Хана.

Ван града налази се још једна станица за снабдевање моторних возила горивом у селу Полому на 5-ом километру од Владичиног Хана ка Македонској граници власника Лукоил-а. То су уствари две станице, једна са једне стране и друга са друге стране аутопута Београд-Скопље.

У граду постоји један објекат ове намене али се планом предвиђа изградња још једног. Локација новог објекта би била у јужном делу насеља, односно у близини градског стадиона. Станица би се налазила у комплексу који садржи хотел, и објектима би се приступило са магистралног пута М-1, као и локалном градском саобраћајницом.

6.10 Закључци анализе постојећег стања

Основни проблеми који су евидентирани у саобраћајном систему Владичиног Хана су следећи:

- непостојање потпуних попречних профила, како на споредним тако и на главним и градским саобраћајницама, што утиче на квалитетно одвијање саобраћаја и смањује безбедност пешака,
- железничка пруга која дели насеље и непостојање довољно денivelисаних путних и пешачких прелаза,
- нерешено паркирање у централној градској зони, како у погледу организације тако и погледу капацитета,
- пролаз теретног саобраћаја кроз централни део града,
- недовољно технички регулисан саобраћај на главним градским саобраћајницама и у зонама раскрсница.

6.11 Зелене и рекреативне површине

На подручју Програма за израду ПГР-а су изражене бројне негативне просторне последице у области организације слободних и озелењених површина, настале услед масовне полулегалне и нелегалне изградње и неодговарајућег одржавања. На орјентационој површини предмет урбанистичког плана, заступљене су следеће категорије слободних и зелених површина:

- пољопривредно земљиште (оранице, као и делови девастираног пољопривредног земљишта лоцирано углавном по ободима и између мање-више организованих насеља)
- велики шумски комплекси и земљиште са ретким високим и средњим растињем,
- зелене површине индивидуалног становања (баште, предбаште, окућнице) се налазе у оквиру парцела стамбених објеката и јављају се као дворишни врт или су у функцији пољопривреде са баштом, воћњаком и слично и више има карактер уређеног дворишта.
- зеленило око објекта посебне и јавне намене, групација квалитетних зимзелених стабала на зеленој површини код зграде Општине и Општинског суда.
- простор- пјачета у центру града у Светосавској улици и велике уређене парковске површине у близини аутобуске станице, Дома културе и спортског центра "Куњак",
- линијско зеленило- дрворед као категорија постоји само на кратким деловима и треба га наставити где је то могуће.

У складу са правилима из ове области неопходно је Планом предвидети услове озелењавања који треба да обезбеде:

- квалитетно становање и функционисање јавних служби, комерцијалних садржаја и производних комплекса, што подразумева и постојање организованих зелених површина,
- основ будућег организованог зеленила треба да буде заштита и афирмација постојећих зелених површина у окућницама и двориштима, зелене површине у оквиру планираних објеката које ће бити у функцији њихове намене и линијско зеленило-дрвореди,
- истовремено је неопходно заштитити присутно квалитетно зеленило,
- неопходно је приликом израде будућег урбанистичког плана (тренутно је у изради) повести рачуна о подизању и организовању нових зелених површина, тако да буду заступљене различите категорије зеленила,
- заштитно и маскирно зеленило-категија која се јавља по ободима површина са различитом наменом посебно индустријских комплекса, нарочито је важна као заштита подручја за становање, затим заштите и раздвајања околног пољопривредног земљишта, а посебно је важно у коридору железничке пруге.

Услови за јавно зеленило:

- на већим раскрсницама у насељу могуће је правити мање или веће зелене површине-скверове, јавног карактера,
- испред свих планираних јавних или комерцијалних објеката,
- зеленило у оквиру школа, дечјих установа (где треба примењивати максималне нормативе за слободне површине),
- зеленило у оквиру спортских објеката, где зеленило учествује са 75% слободне површине,
- посебно је важно планирати линијско зеленило-дрвореде дуж главних саобраћајница у оквиру и између насеља које ће објединити биолошки, функционално и естетски укупно зеленило у планираним зонама насеља.

6.12 Циљеви уређења и изградње на подручју општине Владичин Хан

Уређење и изградња простора заснована је на већ предложеном решењу као:

- усклађивање планиране изградње и реконструкције са урбанистичким параметрима и показатељима у складу са Законом,
- очување постојеће регулације и максимално очување постојеће парцелације и дефинисање услова за нову парцелацију на изграђеним деловима комплекса,
- задржавање свих неплански изграђених објеката који се кроз реконструкцију могу уклопити у нова решења и услове ЈКП-а,
- могућност реализације појединих зона и комплекса,
- усклађивање планираних намена и површина, са реалним потребама опреме, становника и појединих привредних субјеката- изградња новог хотела непосредно уз Спортски центар, нове бензинске станице уз магистрални пут према Врању (у зони Спортског центра)
- активирање неизграђених површина и комплекса у централној зони града, што се посебно односи на леву обалу реке Лужне Мораве, простор између реке и железничке пруге и слободни простор код спортског центра "Куњак",
- изградња и реконструкција објекта и комплекса јавних служби,
- изградња пратећих комерцијалних садржаја- трговина, услуге, неопходних у новоформираним стамбеним зонама,
- обезбеђење потребних паркинг места за планиране објекте и јавни садржај,
- изградња и уређење јавних спортских, рекреативних и слободних зелених неуређених површина,
- реконструкција постојећих и изградња нових саобраћајница,
- реконструкција постојеће и изградња нове комуналне инфраструктуре.

Концепт будућег развоја, заснован је на усклађивању започетих, реализованих и планираних промена на овом простору. Ове интервенције подразумевају промене структуре и активности на територији Плана детаљне регулације, која је на појединим зонама заузета бесправном изградњом, а поједини комплекси у самом градском центру су неизграђени и неуређени, полазећи од анализе постојећег стања, условљености из планова вишег реда, односно важећег Закона и концепције развоја овог подручја.

Затечени неплански изграђени објекти и комплекси, који могу да се ускладе са условима ЈКП-а и других надлежних институција, са овим концептом задржавају, уз неопходне интервенције на простору, како би се постигла боља и правилна организација простора, саобраћајна повезаност и комунална опремљеност. Такође се задржавају и већ јасно дефинисане и трасиране саобраћајнице, које условљавају диспозицију регулационих и грађевинских линија намећу будућу структуру градње на овом простору.

6.13 Привредни потенцијал општине Владичин Хан

На територији општине Владичин Хан заступљен је моноцентрично-дисперзиван тип индустријског развоја, где је истоимени општински центар главно индустријско жариште- носилац иницијатор и регулатор ширења процеса индустријализације по руралној околини, а друга насеља у његовом окружењу- Прекодолце, Цеп, Сува Морава и Лепеница, мања индустријска средишта са једним или више индустријских предузећа организационо-технолошки повезаних са градском привредом. С обзиром на то да је индустрија водећа привредна делатност по читавом низу економских својстава а самим тим и по геопросторним ефектима, она се може означити главним кохезионим фактором у мрежи насеља Владичиноханске општине са преовлађујућим значајем у трансформацији њеног географског пејзажа.

У оквиру општих економских кретања значај индустрије, по појединим годинама, варира али, и поред тога, она остаје доминантна привредна делатност, Последњих година запошљава око 1/2 укупног броја запослених, даје између 50 и 60 % народног дохотка и између 60 и 70% друштвеног прихода итд.

Табела бр 9: Удео индустријских радника у укупној запослености из индустрије у друштвеном производу општине Владичин Хан

Година	Број индустријских радника	%	Друштвени производ %
1973	1943	60,97	54,67
1983	2929	52,76	63,47
1985	2846	50,20	64,72
1989	3040	51,38	71,59
1994	2809	47,00	68,41

Постојећа планска документација о перспективним токовима развоја привреде Владичиног Хана говори о неким новим економским стремљењима, која су, по својој суштини, позитивна и прогресивна. Овде имамо у виду њихов економски значај и утицај на планско конституисање мреже водећих насеља лоцираних у Врањско-Моравској осовини развоја: Прекодолце-Владичин Хан-Сува Морава-Лепеница-Стубал-Прибој. Ова идеја реализоваће се кроз јаче и стабилније повезивање постојећих производних и услужних предузећа и изградњу нових привредних објеката.

Табела бр: 10 Просечни годишњи просек запослених у општини Владичин Хан

година	запослени		Запослени у предузећима, Установама, Задругама и организацијама	Приватни предузетници, Лица која самостално обављају делатност и њихови упошљени	Број запослених на 1000 становника	
	укупно	Стопа запослености			укупно	Запослени у предузећима, Установама, задругама и организацијама
2004	5.761	36,9%	4.811	950	248	207
2005	5.312	32,9%	4.244	1.068	230	184
2006	4.743	31,6%	3.713	1.030	207	162
2007	4.639	32,2%	3.478	1.161	205	154
2008	4.463	33,3%	3.362	1.101	199	150
2009	3.726	-	2.777	950	-	-

Индустрија грађевинског материјала -Балкан Брик је најстарије предузеће у Владичином Хану (1930 године оформљено). Бави се производњом грађевинског материјала, бележило је значајне финансијске резултате, увело је нову технологију у производњи грађевинског материјала, повећало обим и квалитет производа, проширило тржиште. Сировинска база је глина која се експлоатише на граници урбане територије са површине од 5 ha. Дневна производња била је заснована на производњи : блокови за одзид, носећи блок, монта, опека, ферт монта. Од марта месеца, након неуспешне приватизације предузеће не ради.

Предузеће за производњу и обраду дувана је почело са производњом дувана још 1938 године. Предузеће се бави ферментацијом и производњом дувана. Лоцирано је уз саму железничку пругу, у централном делу града. Предузеће АД.“ Владичин Хан“ из Владичиног Хана од 18.12.2006 године постало Власништво Предрага Ђорђевића из Владичиног Хана.

Дрвна индустрија Слога почела је са радом 1954 године. Бави се производњом полупроизвода и готових производа од дрвета (грађевинска столарија, паркет, шолована амбалажа, кућни и канцеларијски намештај и др.), баве се производњом племенитог фурнира, резане грађе, опреме и намештаја за пословне просторије (канцеларијски намештај), домаћинства, предшколске установе, школе, угоститељске објекте, објекте друштвеног стандарда и др. сличних производа. Предузеће је лоцирано у индустријској зони у Сувој Морави. У овом предузећу покренут је стечајни поступак.

Профитни центар Уумко, саставни је део холдинг компаније Уумко, Врање. Бави се производњом лаке и полутешке женске конфекције. Лоцирано је поред аутобуске станице, на обали реке Врле. Ради са умањеним капацитетима, још увек је у власништву државе.

Бетоњерка је предузеће основано 1975 године. Предузеће се бави производњом бетонске галантерије (бетонске и армирано-бетонске цеви за фекалну и атмосферску канализацију, бетонске цеви за дренажу, бетонски елементи за путоградњу и грађевинарство. Производња износи око 20.000 м³ до 40.000м³ бетона. Лоцирано је у индустријској зони у Сувој Морави. Своје производе углавном пласира на домаће тржиште. Од 01.02.2005 године је у власништву ПЗП „АД Ниш“.

Друштвено предузеће за производњу, прераду и промет обојених метала Јужна Морава, познати као Жичара. Почела је са радом 1963 године. Производи читав низ производа од обојених метала (алуминијумско-челична ужад, челичне ужади, алуминијумска ужад и за пренос електричне енергије ниског и високог напона, челична спирална ужад за заштиту и уземљење далековаода и др. Лоцирано је у индустријској зони Владичин Хан у Сувој Морави.

Фабрика омотног папира и амбалаже ФОПА-а ,почела је са радом 1964 године. Бави се производњом шренца и флутинга, полуцелулозе и амбалаже, проширила је производњу валовитог картона и амбалаже и пречишћавање старе хартије. Проширење и осавремењавање капацитета удвостручило је производњу. Производило се 45 000т папира и 35 000т картонске амбалаже. Последњих година производни капацитети се користе у минималном обиму, јер се производи само 14 500т омотног папира и 12 500т амбалажног папира. Лоцирана је у индустријској зони у Сувој Морави.

Друштвено предузеће Ханпласт, бави се производњом пластифицираних зидних тапета, цирадних и роло-платна, пластифицираних столњака и слично. Лоциран је у селу Житорађу, поред магистралног пута који води ка Бугарској, преко Сурдулице. Тренутно ради са минималним капацитетима.

7. КВАЛИТЕТ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Подручје Владичиног Хана је подручје које је неадекватно уређено и очувано са аспекта животне средине, без обзира што су поједини његови делови урбанистички на вишем нивоу. У овом крају због оскудних просторних потенцијала а великог популационог и градитељског притиска на ранији део речне долине погодан за изградњу, на коме су се сконцентрисали становање, делатности, посебно индустрија, складишта, а нарочито различити видови саобраћаја, као што су магистрални и регионални путни правци, за које Владичин Хан представља раскрсницу, као и железничка станица и пруга, којима се одвија интензиван саобраћај без адекватно регулисаних пешачких токова и прелаза, дошло је до угрожавања квалитета животне средине које прети да угрози нормално функционисање простора.

Положај насеља у долини Јужне Мораве (изложеној утицајима хладнијих ваздушних маса са севера, и медитеранских крајева са југа, које нарочито зими утичу на појаву блажих

временских прилика, али и задржавању влажног ваздуха и загађењу у долини), мали речни токови (бујичног карактера и у појединим деловима године не располажу са довољно воде и моћи самопречишћавања), простирање терена са различитим ограничењима за градњу (било због подземних или површинских вода, смањење стабилности и носивости, нагиба, опасности од поплава и сл.), као и политика досадашњих улагања у привредни развој и укупна актуелна привредна ситуација у нас, свеукупно су утицали на: прво убрзан, затим успорен и стагнирајући, а у последњим годинама и рецесиони урбани и привредни развој овог краја.

Иако подручје обилује зеленилом, великим бројем биљних и животињских врста, довољним количинама воде, евентуално мањом оптерећеношћу терена изграђеним објектима, подручје нема животну средину која задовољава потребе овдашњег становништва.

Општина Владичин Хан се сусреће са следећим проблемима: велика количина комуналног отпада, непречишћене отпадне воде које се испуштају директно у реципијент Врлу и Јужну Мораву, загађен ваздух који је нарочито изражен у зимском периоду године, загађење које потиче од димњака индустријских предузећа, котларница у урбаној зони града. Систем канализационе мреже није пројектован за ову величину насеља па је хитно потребно израдити реконструкцију и изградити главни колектор фекалне канализације са станицом за пречишћавање отпадних вода. Овај проблем је тим већи тиме што је насеље изграђено на седам брда и она су сва раздвојена речним токовима тако да је потребно повезати све испусте канализационе мреже и спојити у један како би их укључили на станицу за пречишћавање отпадних вода.

Проблем није решен и по питању регулације атмосферских вода и изградњом система за прикупљање атмосферских вода и њихово одвођење у реципијент.

Велики проблем представљао је и непостојање канти за отпад и контејнера у насељима, и поред стамбених зграда, а поред тога ту је и непостојање адекватног простора за одлагање комуналног и индустријског отпада. Проблем представља и велики број сметлишта готово на крају сваке улице или на обали потока, или поред пута.

7.1 Упитник за процену проблема у животној средини спроведени 2010 године

Име, презиме, адреса _____

Општина Владичин Хан

Број анкетног листића _____

1. Да ли је по вашем мишљењу животна средина у Вашој општини угрожена?

-веома угрожена.....а	114
-донекле угрожена.....б	66
-мало угрожена.....ц	10
-веома мало угрожена.....д	5
-није уопште угрожена.....е	2

2. Који су најзначајнији проблеми животне средине у Вашој општини?

(заокружите највише три одговора)

1. отпада.....а	176
2. квалитет воде.....б	107
3. квалитет ваздуха.....ц	37
4. стање зелених површина.....д	62
5. бука.....е	21
6. квалитет земљишта.....ф	16
7. заштићена природна добра.....г	20
8. нешто друго.....	47(пси луталице)

3. Да сте у прилици да донесете одлуке, са којим проблемима животне средине бисте се прво суочили?

(заокружите највише један одговор)

1. отпада.....а	111
2. квалитет воде.....б	34
3. квалитет ваздуха.....ц	5
4. стање зелених површина.....д	22
5. бука.....е	1
6. квалитет земљишта.....ф	6
7. заштићена природна добра.....г	2
8. нешто друго.....	14(пси луталице)

Спроведена је анкета на територији општине Владичин Хан и резултати испитивања представљени су уз саме одговоре. Од 878 броја анкетних листића испитаници су истакли да је животна средина у нашој општини веома или донекле угрожена, да је најзначајнији проблем у општини отпад, затим квалитет воде, зелене површине и проблем постојања великог броја паса луталица, тако да би сви ови испитаници утицали на решење проблема отпада, повећали зелене површине и утицали на њихово одржавање и тражили решавање питања паса луталица.

Да би се што успешније утицало на заштиту и унапређење животне средине Донешени су и Усвојени најважнији плански документи за општину Владичин Хан: Просторни план општине Владичин Хан, План генералне регулације и Извештај о Стратешкој процени утицаја на животну средину Просторног плана општине Владичин Хан. Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину Просторног плана општине Владичин Хан дата је Оцена стања животне средине на подручју општине Владичин Хан и предложен Опис мера за ограничавање негативних утицаја на животну средину као:

- мере заштите ваздуха
- мере заштите вода
- мере заштите земљишта
- мере заштите од буке
- мере заштите од елементарних непогода и технолошких удеса
- мере заштите вегетације.

Да би се успешно спровела заштита и унапређење животне средине у општини Владичин Хан потребно је спровести програм мониторинга или праћења стања животне средине са правима и обавезама надлежних органа и поступање у случају акцидентних ситуација

Посебне мере заштите животне средине на територији општине Владичин Хан дефинисане су и следећим планским документима на вишем нивоу:

1. Просторним планом Републике Србије (од 1966 године, нов 2010 године)
2. Водопривредном основом републике Србије (од 2002 године)
3. Националном стратегијом управљања отпадом (од 2003 године, са дорадом 2010 и ревизијом)
4. Стратегија развоја енергетике Републике Србије (од 2005 године)
5. Просторни план подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница БЈР Македоније (2000 година).

7.2 Природно-географске карактеристике општине Владичин Хан

Ако се погледа физичко-географска карта општине Владичин Хан може се уочити велики контраст у погледу рељефа, с једне стране алувијална равна поред реке Јужне Мораве, затим Врле и других мањих речица, притоке Јужне Мораве, а са друге стране планински ланци Кукавице са леве стране реке и огранци Варденика и Чемерника са десне стране. Рељеф је са леве стране реке испресецан бујичним речним токовима: Јастребачком реком, Рдовском реком, Летовишком реком, Јовачком реком, Сувоморавском реком, Лепеничком реком и бројне друге ситније речице. Све ове реке имају доста притока и богата су водом нарочито у пролеће и јесен када дође до отапања снега или излучивања обилних киша. Реке су дубоко усекле своја корита у рељеф тако да је нагиб терена у овој области јако велики и износи готово свуда преко 5 и 7 °.

На подручју села Јовца 1977 године дошло је до клизања земљишта тј. до појава урвина. На том делу формирало се Јовачко језеро кога сачињавају седам мањих језера.

Са десне стране реке Јужне Мораве област је доста густо насељена изузев северних делова (села Дупљане, Мањак, Гариње, Копитарце, и др.) у којима су домаћинстава малобројна а и лоцирана у ретким сеоским насељима. Релјеф се и овде одликује великом дислоцираношћу, тј. нагиб је јако велики.

У северном делу општине са леве стране и десне стране реке Јужне Мораве простире се Грделичка клисура дужином од 30 км., и висином од 500м. Овај терен је познат по јакој израженој ерозији која је однела доста земље са површине и на тај начин оголила земљиште. Дуги низ година је био потребан да се санира ерозија и смањи јачина бујичних токова на овом простору, и да се притом изврши пошумљавање терена.

Подручје општине је ретко плављено, изузев делова поред самих обала реке Јужне Мораве.

7.3 Климатске карактеристике општине Владичин Хан

Клима града и његове околине одраз је специфичног геоморфолошког склопа, посебно његове вертикалне разуђености и територијалне орјентације водених токова. Отуда овај геопростор има умерено континенталну климу која се формира под источним и западним планинским утицајима, који продиру долинама река Јужне Мораве, Врле и других многобројних речних токова. Са севера долази до продора континенталне климе, са југа измењено-медитеранске. Деловањем локалних чиниоца у склопу ове територије и њене околине ови климатски утицаји се модификују у особен микроклиматски тип. Његове главне карактеристике су: топла лета, хладније јесени од пролећа и релативно благе зиме. Оваква микроклиматска својства погодују биолошкој егзистенцији људи. На овом простору налази се удубљење па сходно томе јављају се и другачије климатске карактеристике-долази до температурне инверзије, јер је простор са свих страна омеђен брдима и обронцима планина.

Средња годишња температура у Владичином Хану износи 11,1° С. Најтоплији месеци су јули и август, а најхладнији је јануар и фебруар. Просечна температура током лета износи 20,0°С, а зими 2,3°С, пролећа 15,1°С и јесени 7,1°С, а у вегетационом периоду (април-септембар) 17,6°С. Температурни прелаз од зиме ка лету је равномернији у односу на прелаз лето-зима, повећање температуре ваздуха је 10,4°С (услед недостатка мерења температуре ваздуха као и података о учесталости правца и брзине ветрова, исте смо утврдили на основу расположивих показатеља за метеоролошке станице Врање и Предејане, израчунавањем просечних вредности.

Годишњи распоред и количина падавина у Владичином Хану количина падавина износи 715,1мм. Максималне количине падавина су у новембру и априлу, а минималне у августу и јулу. По годишњим добима пролеће 199,7мм и јесен 197мм имају највећу просечну количину падавина, а лето 143,4 мању од зиме 174,9мм.

По количини падавина постоје одређене разлике између моравског и планинског дела општинске територије. У њеном западном делу, који обухвата источне падине Кукавице, просечно годишње излучи се више од 900мм падавина. Осим тога, и учесталост снежних падавина (село Кукавица) већа је за више од 50 дана него у Владичином Хану.

Правци ваздушних струјања преко урбане територије директно су условљени орјентацијом речних долина и простирањем Врањске котлине. По честини ветрови се могу разврстати у три основне групе. Првој групи припадају : североисточни,северни и јужни, другој: југозападни , источни и западни и трећој: југоисточни и северозападни ветар.

Долинско-котлински положај града и његова отвореност према долинско-планинским утицајима са истока и запада и долинско-низијским са севера и југа обезбеђују му континуирано и природно локално проветравање у свим годишњим добима, главним географским правцима (север-југ-исток-запад) и на целокупној урбаној територији. Оно има посебан значај у летњем делу године када ублажава жестину летњих дана и делује на људе освежавајуће, нарочито у првим вечерњим часовима.

7.4 Река Јужна Морава

Река Јужна Морава представља типичан алувијални водоток чије је корито формирано у сопственом наносу, поседује знатне количине песка и шљунка погодних за експлоатацију. Грађевинске потребе у последњих година, утицале су на повећани обим багеровања овог материјала из корита и обала водотока на територији Пчињског округа. С обзиром да неконтролисана експлоатација песка и шљунка може врло неповољно утицати на корито и обале, тако и на сам водни режим Јужне Мораве, динамика и обим постојећег и будућег багеровања је детаљно обрађивана.

На територији Владичин Хан, на реци Јужној Морави постоје две водомерне станице на којима хидрометеоролошка служба РХМЗ врши осматрања и периодична мерења протицаја воде и наноса: Владичин Хан 180, (185+540), Врањски Прибој на км 196+010(201+343).

За хидролошку анализу користе се подаци у средњим дневним вредностима водостаја са поменута два мерна места, који се сваке године публикују у Хидролошком годишњаку Републичког Хидрометеоролошког завода Анализе су извршене за низ од 39 година у периоду од 1961 до 1999 године. У овом периоду су констатоване значајне промене кривих протицаја на обе водомерне станице у 39-о годишњем периоду. Као меродавне су усвојене зависности Q-X из најновијег периода. Сагледавањем карактера ових промена у кориту Јужне Мораве је евидентно да су криве протицаја у профилима на доле, што указује на чињеницу да су се протицајни профили продубили у анализираном периоду.

Према стању из 1961 године пуним коритом Јужне Мораве може да се реализује протицај $Q=75\text{м}^3/\text{сек}$. Због продубљивања корита у периоду од 38 година, при истој коти нивоа кроз профил водомерних станица Владичин Хан 1999 године протиче $Q=126\text{м}^3/\text{сек}$. На основу серије екстремних годишњих протицаја у профилима водомерних станица Владичин Хан и Прибој Врањски, добијених обрадом средњих дневних вредности извршен је прорачун вероватноће појаве максималних годишњих протицаја.

Табела број 10 : Дистрибуција максималних годишњих протицаја Q(м³/сек)

Вероватноће појаве(%)	10	1	2	5	10	50	Површина слива/км ²
Водом.станица Влад.Хан	769	535	472	379	307	218	3242
Водом.станица Влад.Хан	648	476	419	348	286	127	2775

Анализом режима протицаја унутар године утврђено је да се најмање воде јављају сваке године крајем лета и почетком јесени, односно дефинисан је маловодни период који траје од почетка јула до краја октобра месеца.

Јужна Морава спада у категорију алувијалних водотока код којих транспорт суспендованог наноса има доминантну улогу. Међутим вучени нанос има посебан значај за морфолошке процесе у овом водотоку, с обзиром да се сви значајни феномени у речном кориту (формирање спрудова, ерозија обала) обављају преко механизма вученог наноса је од већег интереса са становишта експлоатације.

На основу резултата прорачуна транспорта наноса дуж тока Јужне Мораве константовано је да сумарна линија транспорта наноса дуж водотока има стрмији, али релативно уједначен градијент на најузводнијем сектору водотока у односу на низводне деонице. Ово је потпуно логично, с обзиром да притоке Ј.Мораве са горњег тока уносе знатно више наноса од низводних притока. Иначе највећи скокови на сумарној линији транспорта се јављају на ушћима притока које као што је поменуто и уносе највише наноса у Јужну Мораву.

На сектору водотока дужине око 16,5км. Низводно од ушћа Корбевачке реке, до ушћа Врле код Владичог Хана на км 180, вредност транспортног капацитета Јужне Мораве за вучени нанос се увећава за 29 000м³/годишње, тако да у Владичином Хану (низводно од ушћа реке Врле) износи око 60 000м³/год. Највећи унос вученог наноса реализује се преко притоке Врле реке-16 000м³/год и Корбевачке реке-9 000м³/год.

На основу промене талвега, констатовано је да се ерозија корита може сматрати доминантним трендом деформације на сектору водотока узводно од Грделичке клисуре, а на основу упоредних снимања попречних профила речног корита у дужем временском периоду указује на чињеницу да доминира тренд ерозије корита, нарочито у централном делу, где је 1993.године продубљење достигло 1,5м. У периоду од 1976-1989 године констатовано је и сужење корита (померање леве обале) и оно није резултат морфолошког процеса, већ је резултат регулације овог потеза водотока.

На основу упоредних снимања контролних профила на позајмишту, из августа и са краја септембра 1999 године. Из датог се види да је експлоатација песка и шљунка извршена са спруда у кориту реке Јужне Мораве, да су разлике у површинама профила знатне и да се углавном није одступило од пројекта багеровања. Када су сумиране разлике које дефинишу повећање површина повећаних профила између два снимања, може се констатовати да се у периоду од свега два месеца, са овог локалитета дужине 250м., од км 185+110(189+850) до км 185+360(190+100) избагеровано око 8 700м³ материјала. Свакако да је један део овога може приписати и ерозија, али је сигурно да је са позајмишта у врло кратком временском интервалу однета количина која износи око 15% годишње продукције наноса на сектору водотока од Владичиног Хана до Бујановца.

На основу свега изнетог, потврђена је чињеница да морфолошке промене на Јужној Морави нису само манифестација природних речних процеса, већ одржавају и вештачке интервенције у водотоку. С обзиром да је обим регулационих радова врло скроман на сектору водотока узводно од Грделичке клисуре, може се рећи да је експлоатација материјала из речног корита, у интеракцији са природним чиниоцима битан фактор који утиче на морфолошке процесе на анализираном потезу Ј. Мораве.

7.5 План заштите од поплава

Општина Владичин Хан сваке године доноси План заштите од поплава за текућу годину којим се покрива 51 насељено место у којима према последњим подацима живи 24 676 становника., са површином од 366км², односно 36 578ha. 15% налази се на равничарском делу који је у долини реке Јужне Мораве, а 85% заузима брдско-планински део.

Брдско-планинско подручје општине Владичин Хан испресецано је мањим водотоцима, док у равничарском делу утицај реке Јужне Мораве је велики. Величина сливног подручја условљава у кишним периодима доток великих количина вода, које на појединим потоцима и рекама достижу размере бујица.

Заштита од штетног дејства вода обухвата мере и радове за заштиту од поплава и отклањање последица од таквог дејства. Мере и радове за одбрану од поплава утврђују се оперативним планом одбране.

Подручје Општине Владичин Хан угрожено је од реке Јужне Мораве и њених сливова и то нарочито узводно од Владичиног Хана до границе са општином Врање. Река Јужна Морава и њене притоке углавном плаве пољопривредно земљиште које је обрадиво у површини од око 400ha, на више места је угрожен регионални пут Владичин Хан- Врање, железничка пруга Ниш-Скопље, као и сеоски и пољски путеви .

Угрожено је и подручје на коме се налази објекат за водоснабдевање Владичиног Хана и припадајућих насеља “Црпна станица Лепеница” са припадајућим копаним и бушеним бунарима за водоснабдевање. Када наиђу велике воде постоји могућност да исти буду постављени, што би довело до снабдевања водом становништва Владичиног Хана. Водотоци низводно од Владичиног Хана, како Јужна Морава тако и њене притоке, пролазе кроз узане просторе где није изражено плављење, али је изражено одношење и рушење обала и ерозија терена у доњем току водотока.

Индустријски објекти јужно од Владичиног Хана су заштићени од плављења доласком великих вода Јужне Мораве изградњом левообалног насипа у дужини од 1800м. На левој обали код села Прибоја изграђен је левообални насип у дужини од 1,8км. и деснообални насип код села Врбова у дужини од 1км., који искључиво штите пољопривредно земљиште.

Равничарски део земљишта, земљишта дуж водотока и стамбених објеката условљена је изградњом одбрамбених насипа на главном водотоку као и пратећих насипа на главном водотоку као и пратећих насипа и преграда на рекама које се уливају у Јужну Мораву.

Код села Прибоја на левој страни изграђен је левообални насип у дужини од 1км и деснообални насип код села Врбова у дужини од 1км који искључиво штите пољопривредно земљиште, а за којих нема урађена техничка документација, па због тога нису стављени у програм редовног одржавања „ Србијаводе“.

Водотоци низводно од Владичиног Хана, како Јужна Морава тако и њене притоке, пролазе кроз узане просторе где није изражено плављење, али је изражено одношење и рушење обала и ерозија терена у доњем току водотока. Узводно и низводно од Владичиног Хана у речно корито реке Ј.Мораве биолошко стара стабла падају у водоток и мењају ток реке што се манифестује на одношење левих и десних обала.

У плану заштита од поплава, за општину Владичин Хан предвиђено је предузимање превентивних мера и извођење радова:

- извршити интервенцију на санацији оштећеног корита Јужне Мораве (по елаборату за хитну интервенцију, вредност извођења радова је 2.000.000,00 динара),
- извођење пројекта МП Велика Морава, Београд за регулацију корита реке Ј. Мораве у дужини од 6 км., урађена је ревизија 2009 године и приступило се извођењу радова
- Реализовати пројекат за хитну интервенцију на санацији оштећеног корита Ј. Мораве између мостова у Владичином Хану. Наиме, на Ј. Морави испод новог моста у Владичином Хану потребно је урадити нови одбрамбени зид минор и мајор корита истих димензија као на регулацији, као и насип иза зида који је оштећен услед бомбардовања. За извођење ових радова „ Србијаводе“ је урадила пројекат и стављен је у план за 2010 годину.
- изградња одбрамбеног насипа од Врбова до Грамађа који је однешен, ставити га у програм редовног одржавања“ Србија воде“након израде техничке документације
- у месној заједници Врбово урадити хитну интервенцију за регулацију реке Ј. Мораве да се не би више односило пољопривредно земљиште,
- израда насипа на левој обали Јужне Мораве, а пре тога израда техничке документације,
- на притоци реке Ј. Мораве, Цепској реци потребна је хитна интервенција на санацији леве и десне обале (вредност извођења радова је 800 000,00 динара),
- на Козничкој реци урадити преграду која је започета пре више година (2 000.000,00дин), угрожено село је Козница и железничка пруга и пут Ниш-Скопље.. Ови радови су стављени у програм „ Србијаводе „ за 2010 годину.
- чишћење корита реке Врле од отпадног материјала и наноса на дужини од 150 метара,
- потребно је изградити регулацију на кориту Јелашничке, Декутинске реке, Врбовске реке (угрожен је магистралан пут-део Владичин Хан-Полом-Врбово),
- интервенција на Летовишкој реци у смислу чишћења регулисаног дела речног корита од отпадног материјала и наноса,
- чишћење корита Карацине реке од наноса, отпадног материјала и растиња, угрожен је регионални пут Предејане- Владичин Хан и железничка пруга Ниш -Скопље
- чишћење корита Репинске реке, на делу око моста на железничкој прузи,
- чишћење корита Сувоморавске реке од отпадног материјала које становништво из насеља баца у регулисано корито реке,
- на Лепеничкој реци је порушена преграда коју је потребно обновити, тј изградити нову (тима би се осигурала заштита магистралног цевовода С. Морава -Лепеница и спречило би се плављење објеката за водоснабдевање у Лепеници,
- регулисати корито реке Гарвански поток који нема своје корито између села Стубла и Прибоја, у кишном периоду године плави пољопривредно земљиште, регионални пут Владичин Хан-Врање, подруме, бунаре, дворишта околних кућа. За решавање овог дугогодишњег проблема потребна је израда техничке документације и реализација исте.
- чишћење регулисаног потока Топило у дужини од 200 метара.

Поред наведених радова који представљају дугорочне мере потребно је предузети и редовно чишћење речних корита и одржавање у исправном стању (често долази до засипања због наноса и отпадом из насеља). Такође је потребно одржавати постојеће објекте и насипе у исправном стању и спречити њихово рушење који чине приватни аутопревозници и грађани ради лакшег преласка механизације приликом експлоатације песка и вршити затрављивање и пошумљавање. Преко месних заједница треба да се предузму привремене мере на подизању локализованих или насипа мањих димензија, нарочито на површинама које су изложене поплавама сваке године, а вода кроз њих улази кроз уске рукавце. Ови насипи не захтевају неку велику инвестицију, нити обимне радове, не заузимају веће површине земљишта за материјалне радове и трупове насипа. Преко месних заједница потребно је указати сваком домаћинству пре почетка извођења

пролећних радова у пољопривреди да треба извршити чишћење делова корита од шибља, већег камена и другог отпадног материјала.

Предузеће „Србијаводе“ Београд је урадило три Пројекта и то : Главни пројекат за санацију оштећења корита реке Јужне Мораве између мостова у Владичином Хану, Главни пројекат регулације реке Јужне Мораве између мостова у Владичином Хану, Главни пројекат регулације реке Јужне Мораве на десној обали реке Јужне Мораве у КО Врбово, место звано „Шабан“ и Пројекат санације на Цепској реци.

Координацију и синхронизацију активности и мера у случају поплава обавља Оперативни штаб за одбрану од поплава за територију Владичин Хан. Председници месних заједница и шефови месних канцеларија дужни су да пруже сву потребну помоћ руководиоцима одбране од поплава у виду обавештавања надлежних органа и грађана, као и организовања људства на пружање помоћи на угроженом подручју.

Ако прети или је настала елементарна непогода која угрожава или је угрозила здравље и животе људи или материјална добра у већем обиму на територији општине Владичин Хан председник општине Владичин Хан може да нареди општу или делимичну мобилизацију и учешће радних људи и грађана, радних јединица органа локалне самоуправе и материјалних средстава. За заштиту подручја од поплава потребна су знатна материјална средства која морају бити обезбеђена од стране општине, као и од стране предузећа за спровођење и предузимање мера одбране од поплава. Законом о водама(Сл. Гласник РС. Бр. 46/91,53/93 и 54/96) и закона о заштити од елементарних непогода(Сл. Гласник РС. Бр: 20/77, 27/85, 6/89 и 52/89).

Уколико дође до елементарних непогода већих размера које прете да угрозе здравље и животе људи или материјална добра у већем обиму ангажоваће се Јединица цивилне заштите општине Владичин Хан (одред ЦЗ) и активираће се Јединица војске Србије.

7.6 Заштита земљишта од ерозија и бујица на територији општине Владичин Хан

Ерозиона продукција наноса у речним сливовима и транспорт наноса у водотоцима представљају две компоненте глобалног природног процеса, који због својих последица има велики еколошки и водопривредни значај. Као што је познато, интензивне атмосферске падавине проузрокују у речним сливовима два паралелна процеса, површински отицај и спирање тла, услед чега долази до генезе великих вода и ерозионе продукције наноса. Продукти ових процеса доспевају у хидрогеографску мрежу, кроз коју настављају кретање, у виду двофазног флуида.

Са аспекта водопривреде проблеми ерозионе продукције и транспорта наноса присутни су у скоро свим гранама водопривреде. Транспорт наноса у водотоцима у случају интензивних ерозионих процеса у сливовима, најчешће превазилази транспортну способност речних токова. Услед тога долази до таложења наноса, као и до засипања водопривредних објеката наносом. Највећи проблем је засипање акумулације. Речни нанос угрожава и друге водопривредне објекте-регулисана речна корита, иригационе кавале, водозахвате и др.

Еколошки аспект проблематике ерозије и наноса много је мање познат од водопривредног. Међутим са заштравањем проблема загађења и заштите природне средине и општим порастом значаја екологије, сагледавају се проблеми везани за ерозију и нанос. Еколошки аспект проблематике ерозије и наноса обухвата, с једне стране феномене везане за спирање тла у сливовима, а с друге стране, квалитет воде у речним токовима, при томе се основни еколошки проблем састоји у хемијском загађењу воде и наноса материјалима природног и антропогеног порекла. Хемијске материје природног порекла, у процесу распадања стена, доспевају са ерозионим наносом у хидрографску мрежу. С друге стране, хемијско загађење антропогеног порекла настаје услед спирања

вештачких ђубрива и пестицида са пољопривредних површина у речним сливовима. Посебан значај еколошке проблематике речног наноса произилази из чињенице да је нанос основни транспортер хемијског загађења у водотоку. Најновија истраживања у свету су потврдила да највећи део хемијског загађења преносе честице суспендованог наноса (уз које се везују велики молекули хемијских материја). Хемијско загађење водотока има врло негативне последице по речни екосистем, док с друге стране угрожава квалитет воде за водопривредно коришћење (за водоснабдевање и наводњавање). Према томе заштита квалитета воде у речним токовима и акумулацијама се не може ни замислити без студиозног проучавања ерозије и речног наноса и њихове улоге у загађењу воде.

Као што је ерозија тла и транспорт речног наноса су природни феномени ван антропогених утицаја. Ефекти разних људских активности на интензитет ерозионих процеса и транспорта наноса могу бити врло велики, како позитивни, тако и негативни, Посебно је значајно истаћи да су ови ефекти врло сложени, с обзиром на физички карактер процеса, ерозионе продукције и транспортних наноса, тако да се не манифестује само на месту директне интервенције, већ и далеко изван зоне антропогеног утицаја. Утицај ерозије и наноса на људске активности су превасходно негативне. Отуда се обично говори о проблемима “заштита од ерозије “ и ”заштите од наноса“. Међутим постоје и одређени позитивни ефекти ерозије наноса, које се могу економски реализовати. Директан ефекат ерозије тла, манифестује се пре свега губитком педолошког слоја терена. Тиме је највише угрожена пољопривреда на ерозионим подручјима, али и шумарство. Смањење дебљине педолошког слоја и одношење хранљивих састојака из земљишта проузрокују драстично опадање његове продуктивности. С друге стране да се нанос јавља као продукт ерозионих процеса, сви проблеми које нанос изазива низводно од места настанка представљају “оф сите” ефекат ерозије. Таложењем наноса у речном кориту, смањује његову пропустну моћ и повећава вероватноћу и изазива појаву великих вода. Поред водопривредних објеката, нанос угрожава и инфраструктуру- саобраћајнице, мостове, комуналне објекте итд. Нанос може нанети и велике штете пољопривреди, нарочито у случају бујичних поплава које пољопривредна земљишта засипају стерилним материјалом.

У оквиру економске валоризације ефекта ерозије и наноса не смеју се испустити из вида ни неки позитивни утицаји. Пре свега , треба истаћи да речни нанос представља и један важан природни ресурс са аспекта његове примене у грађевинарству. Други потенцијални позитивни ефекат речног наноса односи се на таложење суспендованог наноса у речном приобаљу, приликом изливања великих вода. Суспендовани нанос који долази из слива, настао у процесу ерозије педолошког слоја терена, садржи одређене елементе који могу да повећају плодност земљишта на којима се овај нанос таложи. Али постоји и чињеница да ефекат таложења суспендованог наноса у приобаљу водотока не мора увек бити позитиван. То зависи од геолошког састава терена у сливу и минеролошких и хемијских карактеристика матичног супстрата.

Са аспекта ерозије, речног наноса, Јужноморавски регион спада у најизразитија ерозиона подручја Србије. У том погледу посебно се истиче део овог слива-подручје Грделичке клисуре. Ерозина продукција наноса у сливу Јужне Мораве представља врло значајну компоненту псамолошког биланса територије Србије. Нанос из овог слива транспортује се преко хидрографске мреже до токова велике Мораве и Дунава. Она нема само локални значај, већ је од великог интереса за водопривреду Србије.

7.7 Планови Општине Владичин Хан у погледу заштите од ерозије и бујица

Планира се да се антиерозиона заштита спроводи као мера интегралног коришћења вода и уређења простора. Поставља се захтев да се сливови благовремено антиерозионо уређују, како би се постигли ефекти смиревања ерозије и бујица. Посебна пажња ће се посвећивати биолошкој заштити и пошумљавању деградираних терена, мелиорација шума, затрављивању и мелиорацији пашњака.

На подручју општине Владичин Хан приоритетно је:

1. предузети мере за смањење ерозије на подручју Грделичке клисуре и
2. спровести заштиту од отпадних вода и других отпадака
3. санирати и ублажити већ увелико активирана клизишта на целој територији општине Владичин Хан

Сливно подручје Јужне Мораве има 2092 бујична тока. Грделичка клисура је једна од најугроженијих подручја у Србији и детаљно се проучава од 1948 године. У долини Јужне Мораве код Грделичке клисуре има 143 бујице, израчунато је да је бујица однела 50% земљишта на површини од 32 000 ha. Бујични токови Грделичке клисуре сруче у Јужну Мораву преко 4 милиона м³ чврстог наноса. Узроци оваквом стању су подједнако велики и тешки: на 100ha пољопривредног земљишта живи око 160 пољопривредних становника, нерационално коришћење земљишта, неповољна биолошка подлога и врлетни рељеф.

Најважнија је пренасељеност. Ору се падине од преко 40° нагиба, али услед недостатка хране стока се напаса младим шумама, шикарама које су природна заштита од ерозије. Проблем ерозије у првом реду решава се применом биолошких метода, подизањем трајне и шумске вегетације и подесних култура према стању и могућностима земљишта читавог сливног басена.

Агрохемијским мерама, мелиорацијама и бољим поступком са земљиштем санирају се многи упропашћени терени. Смишљеним ретензионим и мањим хидротехничким објектима на земљишту једног слива може се задржати свака кап кише која падне на тле и сачува за период суше, неутралисати опасно дејство провала облака и отклонити штете од поплава за пољопривреду, индустрију и саобраћај. Шума је неоспорно најбољи елеменат за заштиту земљишта од ерозија и одбрану од поплава, али сва земљишта могу остати под шумом, проблем се своди на то како да се спроведе најбоља могућа експлоатација земљишта, али се у исто време одржава таква структура земљишта да она буде довољна за инфилтрацију воде, њено задржавање у тлу.

Савремена истраживања показала су да нанос, продукт ерозије, носи са собом бројне загађиваче вода, као што су: биљне хранљиве, релативно велике количине азота и фосфора, разне хемикалије, убиствени пестициди, радиоактивне материје, патогени организми, изазивачи опасних обољења код људи и домаћих животиња, екстремни концентрати олова и цинка и бакра и др. токсичне материје. Сви ови загађивачи транспортују се са нагнутих земљишта ерозијом, да би се коначно у виду наноса наталожили у речном кориту и акумулацијама која се брже или спорије претварају у депоније блата и муља.

7.8 План заштите од клизишта и одрона

У зонама која су угрожене појавом клизишта (атари насеља Јовац, Сува Морава, Манајле и Гариње) а и градска насеља Кула, Пољана, Калиманце мере заштите клизишта обухватају:

- израда карте клизишта и карте стабилности терена
- спречавање непланске сече шумских стабала на покренутим клизним теренима
- ограничавање дотицање воде из сеоских насеља у растресите, нагнуте падине
- ограничавање намене површина у зонама различитог степена развијености клизишта, а пољопривредно земљиште у угроженим зонама искључити из ратарске намене, обезбедити каналисано одвођење отпадних вода из домаћинства до природног реципијента
- у зони са спорадичном развијеношћу клизишта просторе треба искључити из ратарске намене

7.9 План заштите од земљотреса

До данас нису регистрована на подручју општине Владичин Хан интензивнија сеизмичка померања тла. Подручје општине припада зони могућим интензитетом удара од 8-9°MCS скале.

Као основне мере земљотреса примењују се техничке норме о изградњи објеката (асеизмичка изградња) и избору локације.

Имајући у виду све параметре потенцијалне сеизмичке активности заштита од земљотреса на подручју општине Владичин хан, треба да представља континуирани процес који обухвата просторно и урбанистичко планирање(генерално и детаљно), архитектонско и грађевинско пројектовање и изградњу објеката.

Мере сеизмичке заштите које треба спровести при просторном, а нарочито при генералном и урбанистичком планирању и пројектовању морају имати комплексан карактер како би се обезбедила колективна заштита становништва и материјалних добара. Помоћу ових мера, урбанистичке планове, архитектонске и грађевинске пројекте, као и грађење објеката треба усмерити у правцу усклађивања са сеизмолошким особинама терена, с тим да се у целини смањи ниво повредљивости објеката и сеизмичког ризика, а самим тим и штете од евентуалног земљотреса.

7.10 План заштите од осталих елементарних непогода и акцидента

Од осталих елементарних непогода неповољни временски услови, саобраћајни и технолошки удеси, као заразне болести најчешће остављају нежењене последице:

-неповољни временски услови(снег, ветар) су климатска појава која ће и надаље стварати проблеме у комуницирању и снабдевању, али је предложеним саобраћајним решењима њихов утицај сведен на најмању могућу меру (повољнији технички елементи саобраћајница), што треба поштовати и приликом израде пројектне документације за све рангове путева на подручју општине.

Услови терена на појединим деоницама утичу на појаву клизања тла, после већих количина падавина. С обзиром на специфичну геоморфологију која онемогућава шири избор траса путева, намеће се обавеза одржавања путева и спровођење заштитних мера уз саму саобраћајницу, како при пројектовању, тако и при експлоатацији

-планско подручје је због привредне орјентације на производњу пољопривредних производа посебно угрожено на екстремне временске појаве као што су град и ветар. Мере заштите од ових елементарних непогода обухватају одржавање и по потреби проширење

постојеће мреже противградних станица и успостављање и одржавање њихове директне везе са радарским центром РХМЗ Србије.

-имајући у виду сушне периоде који су регистровани током летњих месеци претходних година, као основна мера заштите од ове врсте елементарних непогода препоручује се успостављање синхронизованог система наводњавања угрожених површина из постојећих речних токова.

По питању заштите од Акцидената (акцидентна загађења), основне мере заштите заснивају се на управљању ризиком од удеса, и то кроз: идентификацију опасности, анализу последица, процену ризика, планирање мера за превенцију удеса или смањење ризика, организовање мера приправности и одговора на удес , као и планирање мера санације од последица удеса. Мере заштите треба спроводити: за постојеће објекте и технологију (производња, складиштење, утовар, транспорт, претовар штетних, опасних материја), кроз превентивне мере и мере сталног надзора, за нове објекте, технологије и радове, као и код реконструкција постојећих, кроз обавезну израду процене утицаја и процене ризика на животну средину, израдом Мапе Хазарда, чиме ће се утврдити потенцијални извори удесних загађења и правци транспорта опасних и штетних материја. Посебно се наглашава да мере заштите од технолошких удеса и индустријских акцидената подразумевају пројектовање и извођење заштите вода и ваздуха у односу на индустријска постројења као и туристичке садржаје до највећих нивоа стандарда из тих области.

7.11 Коришћење природних услова и потенцијала

Циљеви коришћења природних услова и потенцијала јављају се као усмеравајуће одреднице за просторни развој уопште, као и даљи рад на валоризацији природних услова и потенцијала за различите намене и коришћење простора. У ове опште циљеве могу се убројати:

-усаглашавање начина коришћења природних ресурса и потенцијалима природне средине и потребама њене заштите,

-одређивање територије ППП-е чији природни услови представљају оптималну средину за лоцирање различитих врста објеката и облика људске активности исказаних најчешће кроз одређен начин коришћења земљишног простора

-рационална територијална интеграција привредних стамбених, саобраћајних и других активности и садржаја уз уважавање критеријума заштите природне и створене средине и постизање минималних укупних друштвених трошкова развоја.

При синтезном вредновању и планирању коришћења просторних, а нарочито природних услова за развој водиће се рачуна о следећем:

-изградња насељених стамбених и централних садржаја планираће се на просторима који задовољавају услове у погледу оријентације, нагиба, стабилности и погодности и терена за изградњу и урбанизацију

-Изгарања већих индустријских објеката и погона планираће се на просторима одговарајуће погодности, где посебну пажњу треба обратити на нагиб и стабилност терена, степен сеизмичког интензитета, дубину подземних вода и положај у односу на доминантна ваздушна струјања и површинске воде, нарочито када се ради о производњи која може бити извор загађења

-изградња саобраћајница планираће се на теренима који обезбеђују максималну доступност и проходност за постављање траса, али истовремено гарантују и сигурност у експлоатацији и безбедност у случају акцидента

-рационална пољопривредна производња биће усклађена са стварном природном производњом, способношћу и капацитетом земљишта да прими оне засаде који одговарају

климатским, хидролошким и педолошким приликама, бонитету исказаном у распону од 1-4 бонитетне класе

-гајење, експлоатација и заштита шума и травних површина (ливада, пашњака) биће у складу са њиховим општекорисним функцијама и еколошким капацитетом првенствено на земљиштима и лошијих бонитета.

-даља експлоатација минералних и геотермалних сировина обављаће се уз обавезно спровођење детаљних истраживања на површинама које су предвиђене за интензивну експлоатацију на бази перспективности и рудоконтролних иструмената

-експлоатација хидроенергетских ресурса вршиће се у складу са Водопривредном основом Србије

-искоришћавање и заштита подземних и површинских вода за водоснабдевање ће бити усклађено са природним потенцијалима и потребама становништва и привреде

-интензивнији развој туризма и рекреације планираће се на постојећим локалитетима, али и на свим перспективним који ће Просторним планом бити утврђени.

7.12 Приказ основних природних потенцијала-ресурса

Основни природни потенцијали општине и града Владичиног Хана су:

-добар геостратешки положај на Јужној Морави, стратешком путу између севера и југа, који је вековима био седиште историјских балканских догађаја

-око 17 486ha пољопривредног земљишта (47,8% од укупне територије) са погодном климом и могућностима наводњавања, у томе са 8,865 ha или 50,7% ораница и башта. У пољопривредном земљишту било је и 1741 ha воћњака, 3355 ha ливада (19,2% од поземљиштва) и 3684 ha пашњака (21,1%), што упућује на могућност свестране пољопривредне производње.

-Водни ресурси Општине Владичин Хан су пет водотока који пролазе кроз само урбано ткиво што представља, не само водни ресурс, већ је и посебну урбану вредност. То су реке Јужна Морава, Врла, Калиманка, потоци Топило и Дулан, уз богате подземне воде алувије у самом граду и околини.

-Хидроенергетски потенцијал река са великим падовима и количином воде искоришћен је у сливу Врле и Власине системом електрана Врла IV од којих је четврта на територији Владичиног Хана. Поред тога се код села Јовца налази седам Јовачких језера, која су настала 1977 године када је на падинама планина Облика 1310mⁿv и Грота 1327mⁿv дошло до клизања великих делова терена, те су тако настала ова језера, од којих највеће је Доње Јовачко језеро и има преко 50 000м³ запремине

-Општина располаже са 15049 ha шумског земљишта, углавном лишћара, посебно букве, са природним резерватом "Кукавица", те са годишњом сечом од близу 35 000м³, што служи углавном за огрев и мање је техничко дрво

-подручје општине је богато са разним врстама дивљачи (јаребица, дивљи голуб, фазан, зец, срна, дивља свиња, лисица, вук ид.), што даје основу за развој лова, али и риболова на неким рекама и потоцима

-општина, али и околина самог насеља Владичин Хан располажу са разноврстним материјалом као основа индустрије грађевинског материјала и грађевинарства: песак, шљунак, дацит, сига-туф, опекарска глина и др. што се углавном користи

-резерве метала и неметала су присутне, али нису детаљније истражене ни економски валоризоване.

-резерве геотермалне енергије нису довољно истражене али свакако постоје на овом простору, јер су евидентиране у непосредној близини на ширем простору у долини Јужне Мораве и потока (Врањска, Бујановачка, Сијаринска и друге бање на простору Јужне Србије).

7.13 Синтезна оцена потенцијала и стање

Уважавајући претходне анализе природних и створених потенцијала и протеклог развоја, може се дефинисати следећа синтезна оцена:

-природни потенцијали општине Владичин Хан, са погодним пољопривредним земљиштем су добар потенцијал за будући развој, али у протеклом периоду, посебно пропадањем агрокомплекса, нису дали ни близу задовољавајуће и могуће ефекте.

-расположивост материјала за индустрију грађевинског материјала и грађевинарство, није значајније допринео напретку општине Владичин Хан

-остали природни потенцијали нису количина и квалитет да би значајније помогли развој, те се цени да је будућност општине Владичин Хан у примарној пољопривредној производњи и обавезној врхунској преради тих производа, посебно поврћа, воћа, те готових јела, за чиме ће бити изузетно наглашена тражња у земљама ЕУ убудуће.

-шумски потенцијали нерационално се користе као огревно дрво, а финална прерада би вишеструко ефектуирала ове капацитете.

-геостратешки положај Владичиног Хана је посебно вредан потенцијал, који ће са већим активирањем индустријске зоне, посебно у делу агрокомплекса, остварити ближи напредак свих елемената економије и посебно квалитета живота Општине Владичиног Хана

-досадашњи резултати развоја привреде нису задовољавајући услед бројних ограничавајућих фактора: у пољопривреди системским запостављањем, уситњеношћу поседа, одливом активног пољопривредног становништва са села, индустрије, која је кренула офанзивније, али је у целости посустала познатим урушавањем нашег укупног социоекономског система

-на нивоу општине Владичин Хан забележено је опадање популације, број живорођених је мањи од броја умрлих, број становника је драстично опао у сеоским срединама, број становника у општини слабо је у порасту, не постоји адекватна подршка општине

-општина Владичин Хан нема адекватну подршку државе у социо-економском смислу.

7.14 Заштићена природна добра

Заштићено природно добро је очувани део природе посебних природних вредности и одлика, због којих има трајни, еколошки, научни, културни, образовни, здравствено-рекреативни, туристички и други значај и због чега као добро од општег интереса узима посебну заштиту. На територији општине Владичин Хан постоји резерват природе на планини Кукавици, под називом "Кукавица II".

Природни резерват Кукавица II формирана је од бивших комуналних шума и шумских земљишта које налажу западном границом на газдинску јединицу Кукавица I. Највећи део шума су високе букове шуме 85% доброг квалитета. Изданичке шуме се јављају на свега 116ha а шибљаци на 8ha. Вештачки подигнутих шума има 116ha и то највећим делом смрчевих на 112ha. Просечна дрвна маса (запремина) је 257ha а текући запремински прираст 3,1m³/ha.

Резерват природе је изворни или незнатно измењени део природе, особитог састава и одлика биљних и животињских заједница, као делова екосистема, намењених првенствено одржавању генетског фонда.

1980 године решењем о заштити природног резервата Кукавица II ставља се под заштиту састојина чисте букве "fagus moesiaca" као строги природни резерват под именом "Кукавица". Заштићено подручје налази се на подручју општине Владичин Хан, катастарске општине Рдово, катастарске парцеле бр. I/део поседовни лист бр. 129

газдинска јединица Кукавица II одељења 27/а, 27/б, 31а и 31/II које користи шумско газдинство Врање, Србијашуме. Заштићена површина износи укупно 78,18 ha.

Границе резервата се поклапају са границама одељења и одсека. Површина строгог резервата Кукавица износи 75,74ha и то

-одељење 27/а=32,64ha, 27/б=3,6ha

-одељење31/а=37,77ha, 31/б=0,98ha

-одељење31/2=0,30 ha, 31/3=0,75ha

Одсеци а и б представљају чисту букову састојину прашумског типа, до сада неотварану, сем једног дела у одељењу 27/б где је урађен дотурни пут у дужини од 500м за извлачење снегоизвала.

Одсеци 2 и 3 су шумске чистине. Букова стабла су права, висока, граната до1/3 крошње; десио се и пожар који је захватио само листинац и том приликом је оштетио стабла. Маја месеца 1991 године резерват је прилично оштећен од снегоизвала. Резерват (део који није захваћен снегоизвалама) представља простор посебне природне вредности чисте букове састојине(*fagus moesiaca*). Ова састојина је једна од најочуванијих састојина буковине не само на подручју планине Кукавице него и шире у Републици Србији и представља посебан значај за екологију и научно-истраживачки рад. Склоп је потпун сем у пределу снегоизвала. Подмладак је редак или појединачан и у мањим групама поред потока.

На овом подручју забрањено је вршење радњи које ометају спонтани природни развој и аутохтоност подручја.

Забрањено је искоришћавање шума и споредних шумских производа, лов и прогон дивљачи и спаса стоке.

Забрањено је уношење страних врста дрвећа, вађење камења и одношење земље. 1991 године дошло је до снегоизвала и то на само једном њеном делу и овом приликом је извађено или поломљено 1436м³ букове дрвне масе. Изваљена дрвна маса је делом прерађена и изложена, а остатак, после забране инспектора за шумарство стоји на лицу места и не може да се прерађује или извози.

Обележавање природног добра врши се постављањем табли на прилазним путевима које су уређене по правилнику. Спољна граница резервата је обележена у дужини од 7,5км. Надзор и очување резервата обавља реонски лугар, а један извршилац прати стање и води евиденцију. Рeonски лугар има обавезу да обилази резерват и благовремено подноси пријаве против лица која нарушавају ред и мир у заштићеном природном добру. Све настале промене се евидентирају и о њима се благовремено обавештава служба за заштиту животне средине и инспекцијски органи.

У заштити природних добара полази се од следећих општих критеријума:

-заштита биодиверзитета посебних природних вредности међународног, националног, регионалног, локалног значаја

-рационално коришћење природних ресурса

-одрживи развој заштитних подручја и заштитних зона

-упорност природног добра.

Циљеви заштите природних добара чији део јединствене концепције заштите и унапређења животне средине, опште концепције, организације и уређивања простора утврђене просторним планом и концепцијом укупног социо-економског рада. Концепција развоја посебних природних добара заснива се на општим и специфичним циљевима заштите посебних природних вредности.

План заштите природних добара заснива се на реалној процени могућности и потреба у планском периоду, са циљем да се заштита приближи на нивоу развијених европских држава, уз примену домаћих искустава и светских стандарда.

За све објекте и радове у подручјима заштићених природних добара обавезна је израда студије о процени утицаја на животну средину(Сл. гл. РС.бр. 135/2004).

У заштићеним природним добрима изградња и уређење може се вршити искључиво и у складу са циљевима и мерама заштите који су утврђеним правним актима, просторним плановима и програмима заштите и развоја. На подручјима која су предложена за заштиту као природна добра, изградња, уређење коришћење до доношења одлуке о заштити може се вршити само на основу одговарајућих планова и на основне претходне извршене валоризације природних вредности и анализе утицаја на животну средину. Уколико се ради о објектима и радовима који битно мењају карактеристике средине у I степену заштите, утврђује се забрана коришћења простора и активности, осим научних истраживања и контролише едукација. За сваку заштићену, проређену и угрожену врсту, просторним и урбанистичким планом неопходно је утврдити подручје и режим заштите екосистема у коме живи. У просторном и урбанистичком плану потребно је предвидети разне заштите у подручјима где се налазе заштићена природна добра, на основу услова које пропише надлежна служба.

7.15 Заштићена изворишта река, термалних и минералних извора

Подручја на којима се налазе изворишта која се по количини и квалитету могу користити или се користе за снабдевање водом за пиће морају бити заштићени од намерног или случајног и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност изворишта и на здравствену исправност воде. Мере заштите за изворишта и др. објекте водоснабдевања одређују се водопривредном основом, просторним планом Републике Србије.

Изворишта су од посебног значаја и служе за снабдевање водом целе општине и имају своје границе. Подручја на којима се налазе изворишта од посебног значаја јесу под посебном заштитом закона. На тим подручјима установљавају се три зоне заштите: уза, зона заштите и непосредна зона заштите.

За обезбеђење квалитетне воде и равномерног дотицања у водотоке посебну пажњу треба посветити на изворишне области.

Изворишта река налазе се на великим надморским висинама одакле се напајају водом од отопљеног снега.

Она се налазе на планинским подручјима које су покривене шумама које представљају основни чинилац обезбеђења равномерног дотицања и квалитет воде. Отуда је неопходно да се шумама у овим подручјима газдује изузетно опрезно, имајући у виду ову основну функцију у односу на воду.

Повољно стање састојина које обезбеђују добро земљиште шумску стељу, добру инфилтрацију, акумулирање снега и његово отапање, утичу на обезбеђење извора и подземних вода.

Због свега овога на подручју општине Владичин Хан треба забранити чисте сече или сличне експлоатације које би осетније смањиле склоп састојина. Све шумско узгојне мере треба да буду усмерене на побољшање стеље, земљишта и других чинилаца који обезбеђују противерозиону, хидролошку и заштиту функцију шума.

7.16 Шуме на територији општине Владичин Хан

Велике површине на подручју општине Владичин Хан су под шумом и шумским земљиштем али квалитет шума није на завидном нивоу. Такво стање шума условљено је првенствено дејством антропогених фактора, а затим и геолошко топографским условима. Деградација шума у Врањском крају почела је са развојем рударства, али највеће промене су настале у прошлом веку, миграцијом и наглим порастом броја становника. Сече су се кретале од долина уз брдске и планинске обронке, а у циљу добијања пољопривредних земљишта и од врхова планина наниже, да би се прошириле пашњачке површине. На стрмим планинама и лошијој геолошкој подлози многа земљишта су брзо еродирани и напуштана. У условима климе која влада и промена у педолошком покривачу, шума се тешко обнавља и веома ретко достиже првобитни квалитет. Углавном су се на бившим сечинама током времена развиле шикаре и шуме пањаче.

Посебна врста деградације је настала искоришћавањем шума као извора сточне хране, испашом и лисничарењем. Овај облик искоришћавања шума био је развијен и још увек се, али у мањој мери, сече у брдско-планинском подручју Врањског краја. Недостатак сточне хране нарочито у сушним годинама које су честе на овом подручју (а последњих година тај проблем је доста изражен), присиљавао је становништво на овај начин коришћења, који је оставио тешке последице на шуме храста и букве. Временом су ови терени педолошки претежно деградирани, тако да су се услови за природно подмлађивање постепено погоршавали, а земљишта прешла у голети. Последица деградираних шума је довела до промене режима отицања површинских вода.

Најкарактеристичнији пример су бујични токови у Грделичкој клисури. Због интензивне сече и уништавања шума на том подручју почеле су да се јављају катастрофалне бујичне поплаве, које су прекидале саобраћај на међународним саобраћајницама и по више дана.

Деградацији шума и смањењу шумских површина допринели су још изградња саобраћајница и урбанизација. Поред тога, остаје даље и проблем бројних шумских површина код којих је прекомерним искоришћавањем (сечом и испашом), а касније ерозионим процесима, земљиште потпуно испрано, тако да не постоји могућност природне обнове вегетације доњег и средњег спрата. То су претежно шуме пањаче на стрмим нагибима, које посматрано из даљине у доба листања имају добар склоп и област, међутим, када се уђе у њих уочава се да су без хумусног хоризонта, приземне вегетације и подмлатка.

Хидролошки услови ових земљишта су изузетно лоши услед поремећених физиолошких особина, посебно је способност инфилтрације минимална. Услови за нагло сливање површинских вода су још израженији ако је и пад геолошких слојева у правцу пада терена, што је чест случај у подручјима где подлогу чине седиментне и метаморфне стене, тако да су услови за опстанак и спонтани развој вегетације минимални. Најугроженији су храст китњак а од осталих лишћарских врста иста појава је регистрована код храста лужњака, јасена и букве, а сушење је захватило бели бор, јелу и смрчу.

Посебан проблем још увек представљају недовољно познати узроци сушења шума међу којима се најчешће спомињу климатске промене (дугогодишњи сушни период), ентомолошко-фитопатолошка обољења и загађеност атмосфере (повишена концентрација CO₂, SO₂ и др. полутаната). Са тачке гледишта негативних утицаја, оштећења у шумама

неминовно проузрокују прерану сечу, смањење продуктивности шума, губитак способности за производњу и коришћење шума и шумског земљишта у друге сврхе.

Шуме представљају једно од најважнијих природних богатстава ове општине и значајан фактор укупног привредног развоја. Оне утичу на формирање и изглед географске средине. Шуме у великој мери доприносе кондензацији водене паре, утичу на повећање количине падавина и условљавају њихово равномерно површинско отицање, на упијање и испаравање. Спречавају убрзани процес ерозије. Шуме ублажавају топлотне разлике ваздуха али смањују јачину ветра, утичу на повећање количине кисеоника у ваздуху, а самим тим повољно утичу и на здравље човека. Шуме су стални извор неопходних сировина за потребе индустрије, као и подмиривање разноврсних потреба локалног становништва. Због способности обнављања, шуме претстављају значајан фактор развоја.

Стање у шумама на територији општине Владичин Хан је слабије него што би се могло очекивати када се имају на уму природни услови. То се пре свега односи на климатске, хидрографске, орографске и земљишне услове. Неповољно стање шума није само последица нерационалне експлоатације у далекој прошлости. Узроке треба тражити и у садашњости јер је у периоду интензивне обнове и изградње земље велика количина шуме посечена, а дрво коришћено као грађевински материјал.

Поред тога, дуго се преко проблема везаних за шумарску привреду прелазило веома лако, не уважавајући условљеност, повезаност и завистност обима и интензитета експлоатације, обима и метода гајења и обнове шумског фонда.

Учешће шума у укупној површини у општини Владичин Хан износи 40,1-45% (податак из 1994год.).

Табела број11 :Просечна дрвна маса у м3 на територији општине Владичин Хан 1970, 1985, 1994 г.

Врста	1979	1985	1994
Лишћарска	35414	41918	13228
четинарска	1063	219	172

7.17 Заштита шума

Законом о шумама регулисана су питања заштите шума, организација која газдује шумама и сопственици шума дужни су да предузимају мере ради заштите шума од пожара и других елементарних непогода, биљних болести, штеточина и других штета.

Организације су дужне да пропишу мере ради одржавања и успостављања шумског реда, као и начин и време спровођења тих мера у шумама у којим газдују.

Сви радови у шумама се организују и извршавају у време и на начин који је у складу са утврђеним шумским редом. При одржавању шумског реда подразумева се такво стање које обезбеђује услове за одржавање и унапређење настајања и развијања ерозионих процеса због сече, или извлачења дрвета из шуме, заштиту подмладка спречавање оштећивања стабала приликом сече.

Благовремено спровођење планираних мера нега шума, нарочито одржавање оптималног сектора у културама и младим средњедобним састојинама, редовним и стручно изведеним проредима, допринеће јачању њихове отпорности према штетним утицајима. Општи задатак заштите шума је спречити шумске штете узгајајући шуму, стално морамо имати пред очима.

Њену будућност, све шумско-узгојне мере, као и искоришћавање шума ваља тако проводити да шума има најповољније услове за одбрану од непогода и напада биљних болести и штеточина.

Ово се постиже само током дужег временског периода, сталним и систематским утицајем заштите шума на планско вођење шумског газдовања. Немамо никакве трајне вредности ако известну заштитну меру повремено извршавамо, нарочит задатак заштите шума је да истражи све опасности шума и штете које прете и настају у шумском газдовању, да истражи њихове узроке и да установи средства за њихово уклањање и сузбијање. Највећи задатак заштите шума је да осигура непоречени ток процеса шумске производње. Тај је задатак ограничен на оне штете које имају газдинску важност. У пракси треба се држати следећих принципа:

- свим средствима треба спречити појаву односно настајање штете
- ако је штеточина ојачала морамо је свим средствима сузбити и непосредно уништити да би спречило њен штетан утицај и ширење
- након што је шума штетом ослабљена и осиромашена, треба рационално накнадним мерама отклонити лоше последице
- посебна пажња мора се посветити заштити шума од човека, на овом простору човек причињава знатну штету шуми било из користољубља или из нехата. Бесправна сеча, присвајање главних и споредних шумских производа, узурпације (бесправно заузеће шума и земљишта, подметање или нехатно проузроковање пожара, подбељивање и на други начин оштећивање вредних стабала, нарочито на рубовима шума.
- бесправна шумска паша.

7.18 Развој планинско-излетничког туризма

Приоритет општине Владичин Хан је развој планинског, излетничког и ловног туризма. Да би остварили ове планове потребно је развијати путну мрежу на подручју општине. Забележена је последњих година све већа фреквентност моторних туриста у шуме а нарочито у време викенда.

Развојем путне мреже јављају се нови проблеми на заштити шума од ових технички добро опремљених, али биолошки недовољно упућених посетилаца. Дobar део оваквих излетника понаша се у шуми као у граду или на пољани, неконтролисано се крећу по шуми, настојећи да свуда прођу колима, паркирају, пеку, чисте, оправљају кола где стигну и просипају моторно уље и друге, за живе организме смртоносне, деривате нафте, разбацују отпатке, играју фудбал и угрожавају друге рекреативне активности, ложе ватру где им се прохте, несвесни опасности од пожара и томе слично.

Деца и омладина често, у игри или из обести, безобзирно јуре по подмладку и шумским културама, газе и ломе биљке, кидају гране, ломе врхове најбољим стабалцима, урезају у кори разне знаке па и цела имена или поруке и др. Да би се ови нови видови штетног деловања човека на шуму и животну околину уопште свели на толерантну меру, потребно је организовано вођење акција повишене пажње и контроле од стране шумских лугара, комуналне инспекције, локалне самоуправе и медијске пропраћености.

Путем средстава јавног информисања и школске наставе грађанство, нарочито омладину и децу, треба биолошки и еколошки просвећивати и упознавати их о штетности појединих радњи, поступака понашања у шуми и природном простору уопште. Треба организовати дане или недеље шуме најбоље пред почетак главне туристичке сезоне, када се редовна

информативна активност посебно појачава организовањем масовних манифестација корисних активности у шуми са превасходно васпитно информативним програмима.

У наредном временском периоду треба макар и најскромније уредити фреквентне пролазе и места задржавања посетилаца, ради њиховог прихваћања и каналисања њиховог кретања, активности и понашања, како би се амортизовале штете у шуми.

За почетак у шумама, односно деловима оних који су на удару излетника треба уредити и обезбедити паркинг просторе, пропланке за игре и друге спортско-рекреативне активности. Уредити место за безбедно ложење ватре, изградити русикалне клупе и столове за одмор и обедовање, поставити корпе за отпатке изградити пољски WC, ископати јаме за одлагање крупнијег смећа. Треба поставити рампе са одговарајућим упозорењем за ограничење непожељног кретања возилима свуда по шуми. Природно стилизованим симболима у форми саобраћајних знакова упозорити на забрањене односно дозвољене радње и могуће опасности и оштећења. Посебно треба упозорити на забрану ложења ватре ван уређених ложишта као и на забрану пушења и бацања опушака на посебно угроженим местима.(шумске културе).

Поред горе наведених превентивних мера, у време већег прилива посетилаца на одређеним излетничким пунктовима, за време викенда и у шпицу туристичке сезоне, треба успоставити службу дежурства, која би била униформисана и давала би информације, савете, упозорења, а по потреби узимати службене податке о излетницима у циљу подношења пријаве надлежним органима гоњења.

У ове акције треба непосредно укључивати друштвене организације као што су организације за заштиту и унапређење животне средине, школе, организације друштвене самозаштите, војску, полицију, туристичку организацију, шумску секцију.

Што се тиче заштита шума од штета које узрокују елементарне непогоде (биљне болести, инсекти) треба имати у виду следеће: Дужи низ година нису забележене штете у шумама каламитетских размера, изузев снеголома у појединим деловима подручја почетком зиме. Благовремено спровођење планирања мера, нега шума, посебно одржавање оптималне густине у културама и младим састојинама стручно изведеним проредима, допринеће биолошкој стабилности и одржавању ових у доброј количини и јачању њихове отпорности према свим потенцијалним штетним утицајима.

С обзиром на све већу експанзију четинарских култура на територији општине Владичин Хан, потребно је спровођење низа превентивних мера на њиховој заштити међу којима посебну пажњу треба обратити приликом оснивања четинарских засада на избор врста, да сваки четинар дође на станиште које му одговара при прореду смрчевих култура треба пањеве премазивати раствором урее или другим средствима дезинфекције, потребно је организовати повремене прегледе шумских култура у циљу контроле здравственог стања и у храстовим шумама треба хормонским клопкама у другим мерама контролисати популацију губара а у боровим културама присутност борове зоље.

Штете од дивљачи нису тренутно актуелне јер она није пренасељена на овом подручју. Срнећа дивљач понегде превршује терминалне избојке и гули кору стабала чишћењем рогова и старији зечеви загризају млађе четинарске културе.

7.19 Карактеристике земљишта на територији општине Владичин Хан и мере заштите

На подручју општине Владичин Хан, заступљено је више типова земљишта, различитим по својим морфолошким, физичким, хемијским и производним вредностима. Различити типови земљишта се јављају у долини Јужне Мораве и њеним притокама у односу на земљишта на брежуљкастим теренима и у брдско-планинском подручју заступљени су следећи типови земљишта: смоница, смоница огањачена, смоница еродирана, смеђе оподзољено земљиште, подзол, алувијум, алувијално-делувијално земљиште, делувијум, флувијално ливадско земљиште, редзина на кречњаку, црница на серпентину, смеђе и рудо земљиште на флишу, смеђе и рудо земљиште на кречњаку, смеђа земљишта на филитима, црвенкасто земљиште на пермитским пешчарима, смеђе кисело шемљиште на пешчару, хумусно-силикатно земљиште.

Отпорност земљишта на ерозију као и његове производне способности зависе од физичких, хемијских и механичких особина.

На основу ових особина, сва земљишта се према производној способности сврставају у бонитетне класе. Од основних особина земљишта које се приликом бонитирања узимају у обзир најважније су следеће. Сва земљишта се према квалитету разврставају у осам бонитетних класа од I-VIII бонитетне класе. У I бонитетну класу могу се сврстати само најбоља алувијална земљишта са обе стране реке. У II бонитетну класу сврстани су алувијални наноси дуж Јужне Мораве и већих притока, III бонитетној класи припадају смонице и еутрично смеђе земљиште на нагибима у котлини. Овој класи припадају смонице и гајњаче у долини. Углавном се користе ратарске културе, а мање површине су под воћњацима и виноградима. На већим нагибима је присутна изузетно јака ерозија, па би требало да се примене мере противерозионе агротехнике, а пре свега забрана гајења окопавина, свакогодишње разоравање.

Табела број 12: Преглед укупних површина општине Владичин Хан у 2004-ој години

Природни потенцијал у ha	8.284
воћњаци	1.783
винаради	27
ливаде	3.329
Обрадива површина(1+2+3+4)	13.423
пашњаци	4.039
рибњаци	0
Трстици и баре	0
Пољопривредне површине(5+6+7+8)	17.462
Шумско земљиште	16.800
Неплодно земљиште	2.311
Укупно(9+10+11)	36.573

Површине под ораницама налазе се у долинама Јужне Мораве и њеним притокама, а и значајне површине под ораницама налазе се и у брдском региону, а настале су крчењем шума. То су шуме III-IV бонитетне класе. На јужним и западним експозицијама и већем нагибу изложена су процесима ерозије, нарочито на неотпорној геолошкој подлози. У брдско-планинском подручју ораничне површине су мозаичне, парцеле мале, највећим делом су година или две под угаром. Земљишта су плитка, скелетоидна, гаји се претежно јечам, раж, окопавине, баштенске културе, док у нижим регионима преовладавају житарице и индустријско биље. Екстензивно коришћење и дуготрајна експлоатација довеле су до крајње деградације и осиромашавања педолошког слоја, стрмим нагибима

услед чега долази до еродирања тих земљишта. Воћњаци се простиру како у равничарском, тако и у брдско-планинском подручју до висине око 1000м н. в. С тим што са висином све више се концентришу на јужним и југозападним експозицијама. Плантажни воћњаци на већим површинама највећим делом су у друштвеном власништву и у њима је обрада и конзервација земљишта и воде примерена, тако да су опасности од ерозије минималне. Добри воћњаци и виногради у приватном власништву карактеришу се добром густином стабала по јединици површине, налазе се уз окућнице, то су већином мале парцеле, често затрављене у којима се врши напасање стоке.

Екстензивни воћњаци се срећу у брдско-планинским крајевима, углавном су на плитким, стрмим и еродираним земљиштима. Велики проценат је престарео и у њима су остала само поједина стабла. У ову групу воћњака спадају воћњаци који су подигнути у брдско-планинском региону, педесетих година на стрмим еродираним падинама, као једна од мера за конзервацију земљишта и вода. После тога нису више одржавани, престарели су и сада су на тим теренима само појединачна стабла, а површина је под травом. Око 50% воћњака и винограда у приватном власништву, у брдско-планинском региону требало би да буде обновљено и мелиорисано, у циљу спречавања даље деградације земљишта. Пашњаци углавном заузимају брдско-планинске регије. По пореклу су природне планинске сувати изнад 180 м.н.в., а делом су настали крчењем шуме. Приноси пашњака су мали, првенствено су због прекомерне испаше у прошлости, а делом због неповољних климатских услова. Према подацима око 30% пашњака је деградирају и заузимају земљишта VII и VIII класе. Водопривредне организације или задруге, или удружења, последњих неколико деценија врше мелиорацију пашњака и заснивање вештачких ливада. Ово је позитивно, али не би смело да се врши разоравање природних високо планинских пашњака и сувата и претварање у вештачке ливаде. Боље је повећање приноса на природним пашњацима и то семеном планинских трава и ђубрењем природних ђубрива.

Табела бр13: Производња неких аграрних култура у општини Владичин Хан 1980,1986 и 1995 године

Производ	1980	1986	1995
Пшеница	5712	2665	4403
Кукуруз	4963	4679	7732
Кромпир	3354	3002	2690
Пасуљ	226	212	196
Јабука	45667	2912	833
Шљива	2450	2073	1523
Грожђе	364	129	70
Луцерка	2139	2022	2460
детелина	1144	1018	1724

У марту и априлу 2010 године велике количине падавина условиле су појаву клизишта, одрона, одношење велике количине плодног земљишта поред саме обале реке Лужне Мораве, као и њених већих притока Врле, Јелашничке реке, Калиманке и Џепске реке. На овај начин велике количине плодног земљишта уништене су неповратно, али то је задатак ЈП „Србијаводе“ и Општини Владичин Хан да уради што бољи План заштите од поплава и да новчана средства усмери ка реализацији предвиђених задатака који су дати конкретним планом. Потребно је и тражити од ЈП „Железнице Србије“ да редовно обавља своје активности које су везане за чишћење и одржавање пропуста поред путева и поред пруга нарочито на подручју Суве Мораве, Лепенице, Стубла и Прибоја, јер због неодржавања истих дошло је до сакупљања атмосферских падавина на обрадивим површинама са једне и друге стране регионалног пута Владичин Хан –Врање.

7.20 Отпаци из пољопривредне производње

На територији општине Владичин Хан нема много података из пољопривреде. Слама од житарице користи се за исхрану стоке, а такође и остаци од кукуруза, већих фарми на овом подручју нема тако да отпадака нема у већим количинама. Сточарством се баве само самостална сеоска домаћинстава и сами одвозе отпатке из штала са њиве и врше њихово ђубрење. У селу Прибоју постоје две живинарске фарме у којима се гаје товна пилад и коке носиле, а у селу Грамађу једна фарма на којој се гаје коке носиле, капацитета 3000 комада. Капацитет фарми заједно не прелази 6000 комада тако да укупну количину отпадног ђубрива власници користе као крмиво за стоку. Стајњаци се користе као органско ђубриво на овом простору, а уствари стајњак је загађујући отпадак кога треба благовремено уклонити и складиштити.

7.21 Заштита пољопривредног земљишта

Земљиште као природни ресурс законом је заштићено и утврђена је забрана коришћења обрадивог пољопривредног земљишта I,II,III,IV и V класе у непољопривредне сврхе изузев народне одбране, за изградњу путева, пруга, заштиту водопривредних објеката, ширење насеља. На земљишту је забрањено одлагање јаловине, пепела, шљаке и др. отпадних и штетних материја.

Одобрења за експлоатацију земљишта-глине за опеке, засађивачке расадничке производње, узимање земљишта у закуп за изградњу привремених објеката (дозвола се издаје од 3-10 године).

По закону дозвољена је употреба земљишта за проширивање домаћинстава, гробља, бране, проширење пољских путева.

VI,VII и VIII класе земљишта може се рационалније користити ако се пошуми.

Одобрење за изградњу може да добије само ако се поседује докуменат о плаћању накнаде за промену намене коришћења обрадивог пољопривредног земљишта. Забрањено је одлагање опасних и штетних материја на пољопривредном земљишту, и каналима за наводњавање у количинама које могу да нанесу штету и да промени производну способност земљишта и воде за наводњавање.

Министар пољопривреде и Министар за науку и заштиту животне средине доносе прописе о дозвољеним количинама загађености земљишта. Вода врши контролу и формира организацију за проверу дозвољених количина. Министарство може да забрани производњу пољопривредних култура или да је ограничи.

Од I-V класе врши се системска контрола плодности земљишта (због хемијских и биолошких својстава) због примена одређених количина ђубрива (вештачког), пестицида, хербицида на пет година. Организација која врши проверу земљишта даје и препоруке о вештачким ђубривима. За побољшање квалитета, земљишта, коришћење и унапређење пољопривредног земљишта формира се фонд за заштиту земљишта.

Велики значај за цео екосистем има вођење аграрне политике једне земље, јер она је та која указује и прописује колико треба да има за циљ обезбеђење одређене количине хране за домицилно становништво, а по могућности и за извоз.

Води кључну реч о управљању земљом и активностима које су за њих везане. На територији наше општине пољопривреда је готово препуштена самој себи, већ деценијама. Неколико година уназад Министарство пољопривреде се укључује и врши регистровање

пољопривредних газдинстава. Нуде се одређени кредити за пољопривреднике од стране банака, Министарства пољопривреде и међународних организација, а Министарство пољопривреде доноси Уредбе по којима пољопривредни произвођачи могу рефундирати новчана средства на име улагања у механизацију, садни материјал, грла стоке, ђубрива, горива и др.

Нестручном применом агрохемијских средстава пестицида и минералних ђубрива веома се деградира земљиште. Деградацијом и девастацијом земљишта уништава се земљиште на коме је дошло до изградње објеката који нису просторним планом предвиђени и непланском изградњом у приградским деловима града, изградњом модерних саобраћајница, хидроелектрана, површинским коповима при експлоатацији, употребом агрохемијских средстава, загађивање земљишта оловом и минералним уљима поред пута.

Агромелиорације имају негативан утицај на животну средину. Поред регулације воденог режима у земљишту, мелиорације подразумевају побољшање плодности и квалитета земљишта, топлотни режим, микроклиму и др. услове. Она омогућава ефикасности пољопривредне производње.

Мелиорација воде подразумева регулисање површинских и подземних вода, земљишну влагу, снежни покривач, а хирдотехничке мелиорације су исушивања, одводњавања и наводњавања земљишта. Оне утичу на измене: климе, водне ресурсе, земљишта, рељеф, биљни и животињски свет, а такође и предеоне карактеристике околних територија. У сушнијим пределима обавезно је наводњавање. Нарочито је актуелно наводњавање у летњим месецима. Наводњавање пољопривредних површина даје већи економски ефекат производње, повећава њихову биолошку продуктивност за неколико пута.

На подручју наше општине заступљен је процес наводњавања, одводњавања нема. Наводњавају се површине у алувијалном делу поред обала реке Јужне Мораве и њених притока: Врле, Јелашничке реке, Лепеничке реке.

Од минералних ђубрива на овом подручју се примењују азотова ђубрива, она садрже азот, важан биогени елемент, он улази у састав хлорофила, протеина, витамина, аминокиселина, утиче на увећање беланчевина у зрну. Подтипови азотних ђубрива су: амонијачна, амонијумска, нитратна, амонијумско-нитратна, амидна.

Земљишни покривач на подручју урбаног дела града је знатно измењен. Земљиште је девестирано, деградирано или једноставно прекривено. Оно мало земљишта што је откривено у граду је подвргнуто значајним антропогеним утицајима без обзира на намену. Процес урбанизације подразумева поштовање принципа рационалног коришћења градског земљишта, ограничења прекомерног ширења градске територије за потербе заузимања за градњу плодних површина пољопривредне намене, како би се успоставила еколошка равнотежа. Градњом стамбених и инфраструктурних објеката настале су измене својстава градског земљишта, при чему је дошло до хемијског састава, смањене доступности кисеоника, топлоте, влаге и смањене функције микроорганизама.

Хемијски састав земљишта нарочито је измењен у околини и у самој индустријској зони, која је лоцирана у предграђу Владичиног Хана, у Сувој Морави хемијски елементи се нагомилавају у биљкама, земљишту, животињама, у реци на чијој се обали налази.

У неколико наврата подручје Владичиног Хана било је обухваћено елементарним непогодама које су се јако лоше одразиле на квалитет пољопривредног земљишта. Елементарне непогоде су се огледале у граду јаког интензитета праћен јаком кишом,

Локални еколошки акциони план -ЛЕАП за општину Владичин Хан

јаким олујним ветром. Поред штете која је нанешена пољопривредном земљишту велике штете претрпели су породично-стамбени, пословни и економски објекти, према извештају комисије која је формирана од стране Општинског већа општине Владичин Хан и вршила је обилазак терена који је био обухваћен елементарним непогодама.

2008 године 18 јула подручје Владичиног Хана било је обухваћено елементарном непогодом –јака киша праћена градом и олујним ветром која је нанела огромне штете како пољопривредним газдинствима тако и породично стамбеним и економским објектима. Велике штете ова елементарна непогода нанела је мештанима следећих Месних заједница:

Табеле број 14 и 15 : Процена штете на породично-стамбеним, помоћним, пословним, и економским објектима и на пољопривредним културама

Рекапитулација процењене штете на породично-стамбеним, пословним, помоћним и економским објектима по месним заједницама објектима		Рекапитулација процењене штете на пољопривредним културама по месним заједницама	
Месна заједница	Процењена штета у дин.	Месна заједница	Процењена штета у динарима
Сува Морава	814.680,00	Сува Морава	11.255.920,00
Лепеница	3.303.360,00	Лепеница	10.474.320,00
Декутинце	864.752,00	Декутинце	6.895 544,00
Грамађе	558.080,00	Грамађе	5.272464,00
Кацапун	77.000,00	Кацапун	3.689232,00
Горње Јабучово	28.800,00	Горње Јабучово	3.331200,00
Полом	289.320,00	Полом	3.168 320,00
Куново	160.800,00	Куново	3.083 380,00
Брестово	25.480,00	Брестово	2.845 536,00
Јовац	32.000,00	Јовац	2.526 336,00
Бачвиште	399.998,00	Бачвиште	2.356 560,00
Доње Јабучово	29.200,00	Доње Јабучово	2.107 056,00
Стубал	146.560,00	Стубал	1.731 504,00
Врбово	167.600,00	Врбово	1.711 824,00
Равна Река	31.800,00	Равна Рка	1.455 888,00
Репинце	213.800,00	Репинце	1.062 528,00
Владичин Хан	345.740,00	укупно	62.967 612,00
укупно	7.488 970,00		

Општина Владичин Хан тј. Општинско веће формирало је Комисију за процену штете од елементарних непогода која излази свакодневно на терен , сачињава записник и даје своје мишљење о величини штете. У 2010 –ој години у марту и априлу месецу, након појава великих киша, отапања снега дошло је до наглог повећања водостаја на реци Јужној Морави и њеним притокама. Дошло је до плавлјења подручја у долини реке Јужне Мораве и њених притока, реке Калиманке и Врле. Поред плавлјења обрадивих пољопривредних површина дошло је и до угрожавања породично-стамбених објеката, сеоских газдинстава, привредних објеката. Ниво подземних вода се подигао а дошло је и до изливања речних вода тако да је земљиште постало преоптерећено и склоно клизању. Прва клизишта на територији општине Владичин Хан појавила су се пре неколико година, међутим ове године због још већих и обилнијих падавина, непланског уређења градских насеља (изградња објеката без дозволе-дивља градња) дошло је до активирања великог броја клизишта на територији општине. С обзиром да је само општинско насеље настало и

ширило се на вишим котима, тј. на већој надморској висини, по брдима чији је нагиб терена јако велики без адекватних потпорних зидова, арматуре, и консултовање стручњака и надлежне грађевинске и урбанистичке службе то је довело до тога да земљиште под јако великим оптерећењем и притиском временом попушта и клизи. Оштећен је велики број објеката у улици Пчињској на Кули, више десетина породично-стамбених објеката је угрожено клизиштем а неки објекти по налазу и мишљењу Комисије о процени штете од елементарних непогода није могуће санирати, те исте треба порушити јер сами објекти представљају опасност по живот и здравље људи за боравак у њима, као и њиховој непосредној близини. Клизање земљишта, оштећења породично-стамбених и економских објеката јавило се и у насељу Карацина река, у Момином Камену, у селу Прекодолцу, у селу Лепеници, Кацапуну, Полому, Кунову, МЗ Теговиште, Сувој Морави, Летовишту, Пољани: у улици Јуруија Гагарина, Карађорђевој, угрожени су сви објекти који су лоцирани на самој ободној линији поред Дуланског потока. У улици Карађорђевој у насељу Пољана, неки породично-стамбени објекти су санирани али и поред изведених радова и предвиђених мера земљиште клизи и повлачи за собом зидове и темеље кућа. Потребно је извршити геомеханичка испитивања подлоге, тј. земљишта и том приликом утврдити да ли је могуће додатним санирањем терена зауставити клизиште.

Поред активирања клизишта услед обилних падавина и наглог топљења снега у месецу фебруару и марту 2010 године дошло је до сакупљања веће количине воде у КО Лепеница, место звано „ Дреново“, тако да је поплављено пољопривредно земљиште са обе стране регионалног пута Владичин Хан-Врање. Након месец дана Комисија за процену штете од елементарних непогода је поново изашла на терен и констатовала да поплављене површине су још увек под водом. Ради се о обрадивом пољопривредном земљишту у површини од 13ха и то парцелама под житарицама, крмним биљем, воћњацима, под пластеницима. Поплављене су и површине које су изугарене, односно припремљене за пролећну сетву, али услед поплаве остале су непосејане, као и парцеле где још није уклоњена кукурузовина након јесење бербе. На појединим местима вода је у висини од 20-30цм, тако да комисија није могла да идентификује све парцеле, односно усева на тим парцелама. Тек након повлачења воде са поплављених површина комисија ће моћи да изврши процену штете од поплаве на овом подручју. Чињеница је да је на овим поплављеним површинама засејане парцеле су услед дужег задржавања воде уништене, а пролећна сетва неће моћи да се обави због присуства воде, тако да се са ових поплављених парцела не могу очекивати приноси у 2010 години, па ће самим тим власници парцела претрпети штету. Према мишљењу комисије, до поплаве је дошло због нефункционисања пропуста испод железничке пруге. Наиме три пропуста који су одводили воду до реке Јужне Мораве нису одржавани у дужем временском периоду тако да су напуњени земљом, отпадним материјалом и не могу да одведу воду са поплављених површина до реке јужне Мораве. Представници Јавног предузећа Железнице Србије су долазили на поплављеном подручју и изјаснили су се да немају средства за извођење радова на одржавању пропустних канала и због недостатка средстава не могу да изврше радове на чишћењу и оспособљавању пропустних канала, што је у њиховој надлежности.

Због настале кризне ситуације неколико породично стамбених објеката је исељено, из безбедоносних разлога јер су неупотребљиви и потребно је њихово уклањање да не би дошло до настанка још већих штета, породице су пресељене у нужни смештај, а неке породице су добиле материјалну помоћ. Породице чији породично-стамбени објекти су делимично угрожени добиле су грађевински материјал како би могле да санирају објекте а неки чак и да граде нове објекте за становање, јер стари већ представљају опасност за становање.

Табела број 16 : Основне категорије коришћења земљишта у општини Владичин Хан у ha у 1974,1984 и 1994 години

Категорија коришћења	1974	1984	1994
Обрадиво земљиште	13994	13921	13667
Пољопривредно земљиште	19090	17958	17931
Продуктивно земљиште	34643	33007	32980

Општина Владичин Хан сваке године доноси Програм коришћења пољопривредног земљишта. Општина Владичин Хан захвата површину од 36.573 ha, од чега је 47% пољопривредно земљиште, а од тога 80% је обрадиво. Смештено је у северозападном делу Врањске котлине, с обе стране тока реке Јужне Мораве, у непосредној близини Грделичке клисуре. Урађен је програм заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта општине Владичин Хан за 2010 годину којим се утврђује врста и обим радова на заштити и уређењу пољопривредног земљишта донесен је план коришћења пољопривредног земљишта у државној својини. Најважнији природни ресурс којим располаже општина Владичин Хан и чијом рационалном експлоатацијом могу да се остваре значајни економски ефекти, Педолошка разноликост окружења Владичиног Хана омогућава различите видове аграрног искоришћавања. Она је представљена алувијалним и делувијалним земљиштем у најнижим деловима, варијететима смонице у огајњачавању и гајњаче у оподзољавању и шумским и планинским земљиштем у највишим деловима терена. У педолошком и аграрно-производном погледу околину града чине три рејона: долињски (до 500м), брдски и нископланински (500 до 1000м.) и планински рејон (више од 1000м).

С обзиром на величину града, општина располаже знатним површинама за спорт и рекреацију, паркове, травњаке. А специфичност ове општине су мале баште са по којом воћком, дрветом, травом или сезонским цвећем, тако да средина не одаје утисак монотоности са типичним бетонским и стакленим конструкцијама и асфалтом.

8. СТАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН

У општини Владичин Хан и биолошка и економска егзистенција људи има низ особености. Оне су одређене динамиком друштвено-економског развоја, нарочито индустријским и демографским. Отуда су импликације еколошке природе током четири последње деценије многобројне. С тог становишта на овом простору јавља се могућност евентуалног загађења ваздуха, загађења реке Јужне Мораве и присуство знатне количине индустријског и комуналног отпада и ограничење у просторном ширењу града и урбаној и инфраструктурној изградњи.

8.1 Ваздух

Стање квалитета ваздуха у граду може се сматрати задовољавајућим. Као евентуални извори загађења ваздуха могу се сматрати колективна и индивидуална ложишта, која

користе различите енергенте (мазут, нафту, дрво, индустријски, дрвни отпад, угаљ и др.) и возила друмског саобраћаја, јер урбану територију пресецају два важна и фреквентна пута- магистрални и регионални.

Процењује се да градска колективна и индивидуална ложишта годишње просечно потроше 162 000 течних и чврстих горива. Један од највећих загађивача ове врсте је Д.Д.ПК.“Делишес“ у реструктурирању и ПК. „Нектар“ из Бачке Паланке са својим фабрикама у граду (годишња потрошња мазута) 1500t и селу Лепеници (1000-1200t угља). Али и поред тога, резултати мерења емисије и имисије на изворима загађивача јасно указују да количина материја при нормалним метеоролошким условима не прелази дозвољене вредности.

Главни извори загађења ваздуха на подручју ПГР-е су индивидуална и котловска ложишта у привредним и друштвеним објектима и саобраћај, као локално поједини производни процеси у неким привредним комоплексима. Атмосферу загађују штетне материје које настају сагоревањем чврстих и течних горива, специфични производи технолошких процеса, улична прашина и др. Ове материје се у атмосфери појављују у виду аероседимената и хемијских штетности. Степен загађености ваздуха у појединим деловима градског подручја зависи од врсте, броја и густине извора загађивања ваздуха као и од топографских и мезо и микроклиматских услова.

Ваздух у насељу је загађен највише у току зиме када су у употреби котларнице у индустријским и друштвеним објектима и бројна индивидуална ложишта у стамбеним објектима. Котларнице загађују ваздух у насељу зими у време грејне сезоне и углавном не раде у току летњег периода, изузев оних које су неопходне у технолошком процесу појединих погона (котларнице на мазут у “Нектару” и ДП.”Делишес” и Млекара и на дрво и мазут у фабрици “Balkan Brick”. Производи сагоревања су алдехиди, угљенмоноксид, угљоводоници, азотни и сумпорни оксиди, редуковани сумпор, пепео, чађ и дим. У јавним (ОШ.Бранко Радичевић, ОШ Свети Сава, Гимназија, Средња техничка школа) и колективним стамбеним објектима котларнице раде на угаљ и електричну енергију. У индивидуалним ложиштима највише се сагорева дрво и угаљ, па се ваздух загађује чађем и пепелом. Филтери за пречишћавање ваздуха нису нигде уграђени, а тамо где их има не функционишу.

У технолошким процесима у индустрији Владичин Хан углавном се не стварају штетни агенси и честице- загађивачи ваздуха у насељу. Процеси производње у индустријским погонима су такви, да не долази до значајних загађивања атмосфере. Локално загађење јавља се само у радној средини, у самом производном погону.

Дуж међународног, магистралних и регионалних путних праваца и главних утицаја у насељу ваздух је загађен прашином пореклом од саобраћаја и производима сагоревања горива у моторима транспортних средстава (алдехиди, угљенмоноксид, угљоводоници, органске киселине, честице у којима се налазе тешки метали, олово и халогени и др.). Појас уз друмске саобраћајнице (транзитне путне правце) и градске саобраћајнице у самом насељу које су саставни део путних праваца ка северу и југу, представља линијски извор загађења животне средине.

8.2 Бука и вибрације

Бука у радној и комуналној средини настају при транспорту и обављању различитих послова. Механизам дејстава буке на човека је сложен: бука ствара аудитивне и екстрааудитивне и психогене ефекте, којима се придаје све већи значај. Поред оштећеног слуха, бука делује и надражајно на неуровегетативни систем и преко њега доводи до

различитих обољења кардиоваскуларног система, дигестивног тракта, хормоналних поремећаја итд. Бука као стресогени чинилац умногоме доприноси неуротизацији личности, а делује на централни нервни систем, омета нормалан сан, креативан рад, процесе памћења и мишљења као и физиолошки дневни биоритам. Бука у току сна доводи до психичког замора и повећања психичке раздражљивости, што резултира падом концентрације, успоравањем рефлекса, смањењем продуктивности и већим бројем повреда на раду.

Бука у насељу је изузетан проблем јер се појас уз транзитни међународни правац и магистарлне и регионалне путеве са чвориштима на њему јавља као зона угрожена буком у целој дужини насеља. Бука од саобраћаја је дисконтинуирана и јавља се и ноћу, на њу је навикавање тешко могуће, што неповољно утиче на нормалан сан и опоравак од организма. Положај магистралног пута у самом насељу у условима друмског путничког, аутобуског и теретног саобраћаја умногоме доприноси повећању буке у насељу. Улична бука се мења у различитим деловима града у зависности од фреквенције саобраћаја, структуре возила, успона терена, ширине улице, врсте коловоза (подлоге), зеленила висине и распореда зграда. Тако је бука највише изражена у зони центра Владичиног Хана где се налазе стамбене зоне и централни садржаји, у зони петље- раскрснице правца север-југ и правца ка истоку долином Врле, као и дуж магистралног пута поред аутобуске станице ка Сурдулици и главне улице у насељу која је уједно и регионални пут. Неповољна околност је што је већина стамбених објеката одвојена од коловоза само тротоаром, зелене површине са дрворедом су ретке што још више утиче на распрострањавање утицаја буке у првом реду стамбених објеката до саобраћајнице. Остали стамбени објекти који су од саобраћајница заклоњени другим објектима, или су у блоковима који се не ослањају на главне саобраћајнице, су у повољнијем положају, јер се у њима бука мање осећа.

Одвијање саобраћаја на железничкој станици је специфична активност. У овој зони јавља се бука пореклом од манипулативних активности вагона и локомотива. Ово је бука која је такође дисконтинуирана и у околним зонама изражена.

Мерења буке и вибрација нису вршена на подручју Владичиног Хана, па се закључци о интензитету буке пореклом од саобраћаја могу само проценити. С обзиром да се ради о интензивном саобраћају, бука није занемарљива, али је повољна околност што је транзитни међународни правац углавном издвојен од већине стамбених и јавних зона. Појачане вибрације осећају се у зони уз железничку станицу и пругу, јер она пролази кроз централно градско ткиво.

8.3 Загађење воде

Највећи проблем општине Владичин Хан од чега зависи развој општине и будућа перспектива Владичиног Хана јесте максимална загађеност воде реке Јужне Мораве (IV класа). Загађеност је последица с једне стране присуства знатног броја загађивача дуж водотока кроз Косово и Јужно Поморавље до Владичиног Хана, и с друге стране уливају се са свих страна отпадне и комуналне и индустријске воде из насеља у Владичином Хану, у реципијент Јужну Мораву без претходног пречишћавања. Истраживањем је утврђено да скоро 80% воде Јужне Мораве при проласку кроз Владичин Хан чине отпадне воде.

Највећи урбани загађивачи су: АД. ФОПА (црне и беле отпадне отпадне воде), ДП. СЛОГА (отпадне воде од парања дрвета, из лакирнице и др.) ПП.Ханпласт (воде које се користе у производњи пластичне масе) и ИГМ Балкан Брицк (отпадне воде санитарног порекла са високом концентрацијом муља, уља и суспендованих материја). Знатне

количине ових отпадних вода се без пречишћавања отпадних вода директно упушта у ток Јужне Мораве, Отуда воде ове реке, нарочито у летњем делу године када је протицај мали, низводно од Владичиног Хана, има тамну боју и непријатан мирис. Кроз процес производње градске привреде и пораст потрошње различитих роба и животних намирница урбаног становништва ствара се знатна количина индустријског и комуналног отпада (5300м³ -3000м³ индустријског и око 2300м³ комуналног отпада).

Он је депонован на депонији која се налази на самој обали реке Јужне Мораве, у близини Летовишке реке. С обзиром да не постоји могућност за даљим одлагањем отпада на овој локацији она је затворена од стране Републичке инспекције, потребно је у што скорије време урадити санацију и рекултивацију исте. Сакупљање и одлагање отпада је поверено предузећу РWW Leskovac октобра 2008 године.

Отпад који је одлаган на депонији у Летовишкој реци није засипан земљом, на депонији често је у летњем периоду долазило до паљења одложеног материјала па је самим тим овај простор представљао значајног загађивача човекове животне средине.

С обзиром на тренутно стање ове локације потребно је урадити пројекат санације и рекултивације постојећег објекта и предео довести у претходно стање. Прво се постојеће сметлиште мора засути земљом у износу од 17% од укупне количине материјала који се налази на овој локацији. Након засипања потребно је засадити биљну флору на овом простору која се може прилагодити таквим педолошким условима, како би ово поднебље почело да мења изглед и повратило првобитни положај.

9. ПРОБЛЕМИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН

У општини Владичин Хан сусрећемо се са следећим проблемима:

- институционални проблеми
- јавна свест
- управљање отпадом
- управљање отпадним водама
- снабдевање водом
- утицај на здравље грађана
- урбанизам
- биодиверзитет

9.1 Институционални проблеми-законодавство

-Да би се спроводиле све акције које се планирају из области заштите и унапређења животне средине потребно је постојање законске регулативе која омогућава спровођење истих (урбанистички и просторни план општине Владичин Хан је завршен, прошао је сву процедуру до давања позитивног мишљења од стране комисије за планове и сагласност Министарства за животну средину и просторно планирање Републике Србије)

-непостојање посебне службе при Општинској управи за заштиту и унапређење животне средине, што конкретно значи да не постоје услови за предузимање конкретних мера у смислу заштите

- постоји инспекцијска служба за заштиту и унапређење животне средине и заштиту природних богатстава али неажурно решава проблеме из области заштите и унапређења животне средине

-успостављање сарадње општинских и републичких органа

- успостављање сарадње општинских органа са органима суседних општина и општина суседног региона
- заинтересованост Општинске управе за решавање дефинисаних проблема
- непостојање катастра загађивача на територији Општине Владичин Хан
- потребно је побољшати контролу и надзор од стране инспектора комуналне полиције
- проблем прекомерне експлоатације песка из корита реке Јужне Мораве
- нерегулисана питања казних мера за бацање отпада на неадекватном месту, гажење траве, паркирање аутомобила на зеленим површинама у градском парку (код аутобуске станице)
- проблем одржавања зелених површина
- лоше организације скупштине станара у зградама па је одржавање зграда у катастрофалном стању, а нарочито њихових подрума

9.2 Повећање јавне свести

- недовољна едукација грађана за еколошку свест
- неинформисање грађана
- непостојање еколошког водича за сва домаћинства у нашој општини
- планом и програмом није предвиђено еколошко образовање у предшколским и школским установама, у многим школама неадекватно се спроводе часови „ Чуvari природе“ од стране наставника разредне наставе
- непостојање информисања запошљених радника по предузећима и установама
- проблем незаступљености екологије у средствима јавног информисања
- не одржавање трибина и семинара на тему проблеми заштите животне средине и покушај њиховог решавања
- проблем уређења простора
- низак ниво културе грађана како на улицама, предузећима и установама
- не постојање путоказа, смерница
- уређење излога и јавних површина није на завидном нивоу, с обзиром да се општина налази на раскрсници међународних путева

9.3 Управљање отпадом

- сметлишта на крају скоро сваке улице
- сметлишта поред магистралних саобраћајница
- бацање комуналног отпада у регулисане речне токове у урбаном делу града
- непостојање могућности одлагања отпада на постојећој депонији, потреба за санацијом и рекултивацијом исте
- непостојање санитарне депоније на територији општине
- недостатак контејнера у сеоским срединама
- недостатак канти за отпатке на улицама
- велика количина прашине на улицама (општина се налази на раскрсници међународних путева)
- недовољно прање улица у центру града
- не постојање прања улица по насељима
- не постоје контејнери за сепарацију отпада (стакло,папир,пластика), осим за пластичну амбалажу
- неуређена заштитна зона магистралних путева (нема канти за отпатке)
- нерегулисано питање отпадака на селима и из пољопривредне производње

- непостојање регионалне депоније
- непостојање фабрике за рециклажу отпада
- непридржавање принципима и плановима Националне стратегије управљања отпадом све до ове године

9.4 Управљање отпадним водама

На територији општине Владичин Хан постоји плански разведена канализациона мрежа. Дужина канализационе мреже је 6,5 км, а дужина атмосферске канализације је 4,5 км. Канализациони систем на подручју општине Владичин Хан сусреће се са решавањем питања главног колектора градске канализације. Профил главне сабирне цеви у Светосавској улици не задовољава потребе постојеће канализационе мреже. Урађен је пројекат решења овог проблема од стране одговарајуће пројектантске куће Велика Морава из Београда. Пројекат подразумева спајање канализационих кракова са свих делова урбане територије путем препумпне станице (општина се сусреће са још једним проблемом- насеље је сконцентрисано на седам брда тако да канализациони кракови имају велики пад, а још и то градско урбано подручје пресеца река Јужна Морава, Врла, Калиманка, поток Топило и Дулан). Предвиђено је пројектом и изградња станице за пречишћавање отпадних фекалних вода које би се након пречишћавања испуштале у реципијент Јужну Мораву.

Потребно је:

- урадити пројекат за изградњу канализационе мреже за урбани део територије општине у Полому
- урадити пројекат за изградњу канализационе мреже у сеоским насељима
- решити проблем количине комуналних и индустријских отпадних вода које загађују природне водотоке
- испуштање непречишћених канализационих вода у реку Јужну Мораву, Врлу и Калиманку
- недовољна канализациона мрежа у многим улицама у Владичином Хану
- постојећа канализациона мрежа не одговара профили цеви у односу на број прикључака
- недовољна контрола загађења вода
- непостојање канализационе мреже у срединама у којима постоји водоводна мрежа
- неуређени атмосферски канали у граду и насељима на периферији

9.5 Управљање водом за пиће

Потребно је предузети:

- повећати количине воде за пиће
- побољшати квалитете воде за пиће
- уредити подручје санитарне заштите изворишта пијаће воде

9.6 Утицај на здравље

- непостојање Мониторинга загађења ваздуха
- непостојање лабораторије за анализу воде за пиће сем основних физичко-хемијских анализа које се могу вршити у фабрици
- антене за мобилну телефонију и Радио станицу налазе се на крову стамбеног солитера
- проблем паса луталица као преносиоца заразе
- не постоји мерење буке која се производи у фабрикама, кафићима, аутоперионицама, од саобраћаја

9.7 Урбанизам

- неоплемењене зелене површине на градским зеленим површинама
- уређење градских паркова
- недостатак дрвореда и травњака у градском насељу
- неасфалтирани путеви у већини насеља
- решење прилаза око зграда, зеленила, простора за паркирање, игралишта за децу, простор за постављање контејнера и канти за комунални отпад
- непостојање дрвореда и заштитне површине поред аутопута и магистралног путног правца (прегажене мачке, пси луталице и др.)
- недостатак зелених површина поред школа
- проблем урбанистичког плана (усвојен је план Генералне регулације за општину Владичин Хан, а Просторни план чека усвајање на Скупштини општине Владичин Хан јер је прошао све фазе и мишљење Министарства за животну средину и просторно планирање)
- уређење гатара који се налази поред саме обале реке Јужне Мораве
- реконструкција и уређење ловачког дома са еко- мини излетиштем на Кукавици
- потребно је усагласити План генералне регулације са локалним и генералним планом управљања отпадом
- Потребно је усвојити План инегралног управљања комуналним отпадом за општину Владичин Хан
- изградити пројекат санације, затварања и рекултивације постојећег сметлишта
- урадити карту са лоцираним дивљим сметлиштима у градској и сеоској средини
- санирати постојећа сметлишта и рекултивисати постојећа сметлишта
- решити питање медицинског отпада (обзиром на малу количину, јер општина нема болницу већ само Дом здравља)
- одредити локацију за сточно гробље
- одредити локацију за ауто-отпад
- донети нову одлуку о обавезном набављању опреме за одлагање отпада и наплати комуналне таксе у насељеним местима
- израдити регионални програм управљања комуналним отпадом за Пчињски округ
- израдити правилник за поступање са животињским отпадом
- изградити програм за укључивање нових насељених места у организовано одношење отпада
- санирати постојеће градско сметлиште
- успоставити систем контроле и евиденције количине, састава и врсте отпада
- израдити катастар загађивача на територији општине
- усвојити локацију и изградити сточно гробље
- увести систем раздвајања отпада и рециклаже комуналног отпада

9.8 Биодиверзитет

- неповољна истраженост биљног и животињског света на планини Кукавици (осим у природном резервату Кукавица), на територији Грделичке клисуре и територији целе општине
- недовољна заштита биодиверитета на планини Кукавица и у Грделичкој клисури
- прекомерна сеча шума на територији планине Кукавице
- неконтролисан излов дивљачи
- регулисање приобалног подручја реке Јужне Мораве-реализовати Главни пројекат Регулације Јужне Мораве и нерегулисаних притока на делу од железничког тунела у Владичином Хану до ушћа Лепеничке реке (пројекат урадила Велика Морава , Београд)
- поремећена равнотежа биљног и животињског света око река

-недовољна заштита заштићеног природног добра Кукавица на Кукавици и неадекватна презентација заштићеног природног добра
-непостојање акција пошумљавања

10. ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА НА ПОДРУЧЈУ ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН

Природне карактеристике, насеља са концентрисаном изградњом у највећем делу општине, пољопривредна оријентација и низак ниво развијености осталих грана привреде, као и ниска изграђеност простора објектима супра и инфраструктуре, услови за релативно добар и очуван квалитет основних елемената животне средине на територији општине Владичин Хан. Иако се на подручју општине Владичин Хан врше само систематска мерења површинских вода Јужне Мораве (станица „ Владичин Хан“) може се констатовати да захтевани квалитети основних компоненти животне средине испуњавају законски прописане стандарде (изузев квалитета воде Јужне Мораве у појединим претходним годинама), уз констатацију предметне опасности од загађивања површинских водотокова и подземних вода као последица упуштања непречишћених атмосферских, комуналних и индустријских отпадних вода у природне реципијенте услед недовољне изграђености канализационе инфраструктуре и непостојање санитарно уређених септичких јама у сеоским домаћинствима и постројења за пречишћавање отпадних вода у Владичином Хану. Такође, у мањој мери изражена је деградација земљишта и промена физичко-хемијских карактеристика педолошког покривача као последица узајамног дејства природних и антропогених чинилаца на посматраном подручју: пре свега то се односи на посматрана подручја захваћена процесима екцесивне и јаке ерозије у ширем подручју реке јужне Мораве и њених притока (посебно подручје Грделичке клисуре), бујичне токове (90% површинских токова на подручју општине је изразито бујичног карактера), подручја са интензивнијом применом агрохемијских средстава (минерална ђубрива, пестициди, средства за заштиту биља, итд.) у пољопривредној производњи (претежно у долињским подручјима општине). Управљање чврстим отпадом одвија се на неадекватан начин, организовано сакупљање и одношење смећа обухвата свега око 50% домаћинстава популационо већих насеља, што је проузроковало формирање већег броја нехигијенских сметлишта, и то на просторима који могу угрозити квалитет животне средине (у долини речних токова, у близини водоизворишта и стамбених објеката, насељених места итд.).

У погледу природних вредности и предеоних целина, планско подручје карактерише изразито добра очуваност природних екосистема (минимално нарушених од стране природних фактора и антропогених активности), амбијентална вредност, карактеристичне пејзажне целине у виду брдовито планинских терена у којима су усечене клисурасте долине мањих речних токова, односно разноврсност у погледу присутног гео и биодиверзитета. Посебно се издвајају очувани планински предели Кукавице као валоризовано подручје, с обзиром да је подручје букових шума на овој планини заштићено као строги природни резерват.

11. ПРЕДЛОЖЕНЕ МЕРЕ ЗА НАРЕДНИ ПЕТОГОДИШЊИ ПЕРИОД

Просторним планом Општине Владичин Хан који је донесен у 2010 години, Просторним планом републике Србије, Стратегијом одрживог развоја Републике Србије и другим планским документима и стратегијама, дефинисани су следећи општи циљеви заштите животне средине, природних и културно-историјских добара. Стратешка опредељење у области заштите и унапређења квалитета основних елемената животне средине, односно заштите природе, природе и културних добара, заснивају се на следећим општим циљевима.

-обезбеђивање квалитетне животне средине, а што приоритетно подразумева чист ваздух, обезбеђивање довољних количина чистог ваздуха, обезбеђивање довољних количина квалитетне и хигијенски исправне воде за пиће, рекреацију и производњу, очуваност пољопривредног земљишта, екосистемску и биолошку разноврстност, обезбеђивање здравствено безбедне хране, уређеност насеља и др.

-рационално коришћење природних ресурса, а нарочито необновљивих и делимично обновљивих ресурса, односно боље искоришћавање сировина и енергије, смањење отпада и повећање степена рециклирања, безбедно депоновање комуналног, индустријског и опасног отпада, као и санација еколошких и просторних последица експлоатације сировина

-заустављање даље деградације природне средине (вода, ваздух, земљиште, вегетација и др.)

-заустављање ерозионих процеса у најугроженијим подручјима

-заштита природних предела, амбијената и пејзажа око културно-историјских споменика односно очување природних предела посебне вредности и значаја, угрожених и ретких биљних и животињских врста, као и одржавање биодиверзитета и равнотеже очуваних и нарушених екосистема

-очување темеља и материјалне баштине националне културе и других култура које су се развијале на територији Републике Србије.

У области заштите и унапређења животне средине Просторним планом за општину Владичин Хан дефинисани су посебни циљеви:

-апсолутни приоритет има заштита основних компоненти животне средине (воде, ваздух, земљиште) у њиховом изворном облику

-заштита водних ресурса уз примену њиховог интегралног управљања (коришћења, заштита вода, заштита од вода), заштита најзначајнијих изворишта водоснабдевања на подручју општине (фабрика воде „ Полум“, Сува Морава, Лепеница, Грамађе) од потенцијалних фактора деградације, потпуна заштита подземних вода, нарочито у алувиону реке Јужне Мораве.

-унапређење квалитета површинских водотокова у складу са захтевом класе (овај циљ се посебно односи на квалитет вода реке Јужне Мораве за коју је прописана II-б класа квалитета), нарочито од негативног утицаја у испуштања непречишћене воде, комуналних и индустријских отпадних вода у природне реципијенте

-заштита и очување квалитета ваздуха, особено у зонама интензивног саобраћаја (посебно дуж планираног коридора аутопута и у оквиру урбаног ареала Владичиног Хана), просторима на којима се врши експлоатација сировина, односно привредних погона и локација нехигијенских сметлишта

-заштита земљишта, нарочито пољопривредног земљишта виших бонитетних класа, посебно у алувиону реке Јужне Мораве, од негативних последица природе (ерозија, поплаве, бујице) и антропогених фактора (примена минералних ђубрива, пестицида и средства за заштиту биља у пољопривреди, непланско ширење грађевинских подручја

насеља, изградња нових индустријских капацитета у оквиру индустријске зоне“ Сува Морава“, изградња деонице аутопута Ниш-граница БЈР Македоније на територији општине Владичин Хан,итд.)

-управљање отпадом на еколошким основама, а у складу са циљевима који су дефинисани Националном стратегијом управљања отпадом са програмом приближавања ЕУ (санација и рекултивација постојећих сметлишта на подручју општине, односно питање решавања одлагања отпада у сеоским насељима)

-уравнотежено коришћење простора са становишта животне средине и заштите природних вредности подручја

-обезбеђење примене принципа предострожности за све активности коју у планском периоду могу имати повећан степен еколошког ризика, применом система процене утицаја на животну средину пре доношења инвестиционих одлука о развоју саобраћајних коридора, индустријских објеката и туристичке инфраструктуре

-увођење система управљања животном средином на бази дефинисаних еколошких стандарда(ИСО 14000) у свим постојећим и будућим индустријским постројењима

-унапређење едукације локалног становништва о постојећим и будућим индустријским постројењима

-унапређење едукације локалног становништва о постојећим еколошким проблемима и њихово укључивање у акције за очување и унапређење животне средине

-обезбеђење услова за примену и спровођење законских прописа из области заштите животне средине и законске регулативе која индиректно третира еколошку проблематику. У области заштите природе и природних добара дефинисани су следећи приоритети:

- очување биолошке разноврстности подручја, тј. Специјског, екосистемског и генетског диверзитета

-очување гео-наслеђа кроз заштиту геолошких, геоморфолошких, хидролошких, педолошких и дендролошких вредних и значајних места

-очување посебно вредних природних простора, са специфичним пејзажним карактеристикама(планински делови Кукавице)

-ограничено и пажљиво коришћење локалитета са квалитетним шумским састојинама, посебно шумских састојина букве на планини Кукавици

-успостављање IUCN критеријума за ефикасно управљање посебним природним вредностима

-адекватна презентација и укључивање природних вредности у програме туристичког развоја општине Владичин Хан

11.1 Унапређење спровођења законских мера у области заштите животне средине у општини Владичин Хан до краја 2010 године

Још јуна 2001 године усвојена је одлука на седници Скупштине о уплаћивању такси за надокнаду за заштиту животне средине, за одређене делатности које угрожавају животну средину, та одлука стављена је ван снаге, како би 2010 године Скупштина општине поново донела нову Одлуку о накнади за заштиту и унапређење животне средине број 06-62/15/2009-01

-Потребно је донети одлуку на Скупштини за заштиту и унапређење животне средине која мора да заживи, јер једино на такав начин можемо приволети становништво са територије општине да води рачуна о личној култури и понашању на улицама а истовремено и у установама, предузећима и другим институцијама.

Почетком 2010 године општина Владичин Хан је донела Програм коришћења средстава из буџетског Фонда за заштиту и унапређење животне средине Општине Владичин Хан,

који је добио сагласност Министарства за животну средину и просторно планирање Републике Србије.

-Општина Владичин Хан има инспектора за заштиту животне средине, а самостални стручни сарадник за заштиту животне средине обавља послове који су дефинисане законом и има овлашћења да даје Сагласности на студије утицаја на животну средину, даје Интегрисане дозволе, даје Сагласности на стратешку процену утицаја на животну средину, врши Мониторинг животне средине, води Катастар извора загађења, а нема овлашћења да врши контролу истих објеката које обављају напред наведене делатности.

-Потребно је да у 2006 години Општинска управа Владичин Хан донесе одлуку на Скупштини којом се формира Служба за заштиту животне средине и природних богатстава.

-Потребно је да Општинска управа Владичин Хан донесе одлуку о формирању Техничке комисије за давање Сагласности на студије утицаја на животну средину, за давање - Сагласности на стратешку процену утицаја на животну средину, за давање Сагласности за Интегрисане дозволе.

-Формиран је Буџетски фонд за заштиту и унапређење животне средине на локалном нивоу.

-Донети програм Коришћења средстава за заштиту и унапређење животне средине општине Владичин Хан за 2010 годину, и за сваку наредну годину, на коју Министарство за животну средину и просторно планирање даје сагласност.

-Донети све акте из области заштите животне средине на нивоу локалне самоуправе а у складу са надлежностима локалне самоуправе.

-Израдити програм заштите животне средине, као део програма развоја општине Владичин Хан

-Усвојити ЛЕАП за општину Владичин Хан

-Обезбедити материјалне услове за унапређење инспекцијског надзора из домена локалне управе.

-Усвојити план интегралног управљања комуналним отпадом за општину Владичин Хан

11.2 Обезбедити третирање канализационих вода из Владичиног Хана пре испуштања у Јужну Мораву до 2015 године

-Не постоји изграђен колектор главне канализационе мреже у улици Светосавској. С обзиром да кроз град протиче река Јужна Морава и њене притоке канализациона мрежа је подељена на неколико фрагмената, реализацијом пројекта Велика Морава из Београда решиће се проблем одвођења фекалних вода из града и из индустрије.

-Израда техничке документације за Станицу за третирање отпадних вода из градске канализационе мреже.(постројење за третман отпадних вода потребно је лоцирати низводно на десној обали иза гребена“ Гомила“, капацитет постројења мора да буде око 220м³/h, треба да има висок учинак око 4-5mg и O₂ / lit ВРК 5.)

-Регулисати канализациону и атмосферску мрежу за општину Владичин Хан.

-Извршити чишћење каналисаних корита река Јужне Мораве, Калиманке, Врле, потока Топила и Дуланског потока.

11.3 Повећање јавне зелене површине у општини Владичин Хан за 20% до краја 2013 године

-Израдити планску документацију и техничку документацију за уређење шумског комплекса за планину Кукавицу.

-Урадити планску документацију за изградњу жичаре на планини Кукавица.

-Урадити планску документацију за изградњу пута за планину Кукавицу како би могла да се у наредном временском периоду активира развој планине Кукавице као туристичког потенцијала општине Владичин Хан.

-Уредити простор у околини Јовачких језера, уредити простор за туристе викендаше, купаче и риболовце.

11.4 Унапређење ефикасности комуналне службе за 60% до краја 2010 године

-На територији општине Владичин Хан градском чистоћом бави се ЈКП-е Водовод. И поред свакодневног посла и ангажовања екипа на терену наш град није чист град, што пре свега морамо водити рачуна за своје здравље и то што је општина на раскрсници путева и има јако пуно посетилаца у транзиту.

-решити проблем комуналне опреме, тј израдити програм унапређења техничке опремљености ЈКП Водовод за 2010 и наредну 2011 годину

-набавити камион хидрауличар, (купити један камион за продувавање), да би могло редовно да се чисти канализација у случају зачепљења јер су профили цеви мале и у канализацију грађани бацају крупан отпад

-набавка и постављање 50 контејнера од 1,1м³ у сеоским срединама

-набавка уређаја за детекцију кварова и дивљих прикључака на водоводној мрежи

-набавка возила –четку за метење улица

11.5 Унапређена еколошка свест грађана до краја 2012 године

На територији општине Владичин Хан не постоји еколошка свест, па самим тим треба водити рачуна на који начин грађанима општине треба приближити конкретну ситуацију, постојеће дугогодишње проблеме, приступ и заједничка решења проблема.

-формирати еколошки информациони систем

-образовати јавне кампање за информисање становништва о еколошким проблемима и покушај и начини њиховог решења

-формирати еколошку невладину организацију на територији општине

-спроводити обуке и образовање по питању одржавања зелених површина

-вршити едукацију становништва по питању поступања са комуналним отпадом.

-формирати еколошке секције у основним и средњим школама

-увести обавезну радио емисију из области подстицања еколошке свести на локалном радују

-запошљавања стручњака у предузећима која имају кључни проблем из области загађења животне средине

11.6 Уређивање канализационе и атмосферске мреже у сеоским насељима до краја 2015 године

Канализационом мрежом нису обухваћена сва насеља урбаног дела општине и то представља дугогодишњи проблем који би требало да се реализује у наредне две године

-Потребно је изградити канализационе мреже у сеоским насељима, приоритет ће имати већа и густо насељена сеоска насеља.

-довршити изградњу канализационе мреже у селу Стубал

-куповина WOMA комбиноване машине за црпљење и продувавање канализационе мреже

-куповина мерача протока отпадних вода јер стари више није у функцији

11.7 Побољшање водоводне мреже, побољшање квалитетне воде за пиће до краја 2009 године

На територији општине Владичин Хан организовано је снабдевање водом око 50% становништва имајући у виду на капацитет Фабрику воде у Полому и бунаре у Сувој Морави, Лепеници и Грамађу. Из градског водовода снабдева се неколико највећих села : Прекодолце, Житорађе, Полом , Лепеница, Стубал, Прибој Врањски, Грамађе.

Постоји проблем количине пијаће воде и квалитет пијаће воде већ деценију уназад, па се намеће потреба активирање нових бунара или проширење капацитета фабрике воде.

Потребно је извршити заштиту:

- санитарне зоне изворишта пијаће воде
- израдити пројекат зоне санитарне заштите за изворишта Лепеница, Грамађе и Сува Морава
- примена заштитних мера са изворишта Лепеница, Грамађе и Сува Морава
- израдити програм губитка у оквиру дистрибутивне мреже (главни водовод)
- израдити пројекат замене азбестних цеви на целој водоводној мрежи у Владичином Хану
- извршити реконструкцију водоводне мреже на већини водоводне мреже која је изграђена од азбестних цеви и потребна је замена цеви и постављање нових
- доградња нове водоводне мреже
- реконструкција пумпних станица у Калиманцу и Пољани (критичне тачке у водоводној мрежи, из тог разлога виши делови насеља остају без воде добар део године)
- програм санирања губитака у оквиру дистрибутивне мреже (на главном воду)
- при изради плана генералне регулације општине Владичин Хан треба усагласити урбанистички план и одредити приоритетне активности (за област водоснабдевања и канализације)
- реализација активности по фазама и приоритетима за наредне три године за водоснабдевање становништва
- израдити програм смањења потрошње воде (едукација, рационална потрошња, реконструкција пумпних станица)
- едукација становништва по питању рационализације потрошње воде на територији општине Владичин Хан
- измена и допуна Одлуке о водоснабдевању становништва и индустријских предузећа
- израдити програм снабдевања водом за сеоска насеља.
- детектор кварова на водоводној мрежи и откривање водоводне мреже
- машина за сечење асфалта
- један агрегат за Фабрику воде у Полому јачине 20кв
- навијач-вибро жаба, за затрпавање рова, сабијање материјала у рову
- мерачи протока воде за МЗ ,тј. села
- једно путничко возило
- трактор за одвоз материјала (цемент, цигла, шут, земља, вишак материјала)
- Израда елабората о резервама и разврставању подземних вода.

11.8 Успостављати мониторинг мерења буке и мониторинг загађења ваздуха до краја 2015 године

Потребно је спровести следеће акције у области мониторинга:

- израдити и усвојити општинску одлуку о заштити ваздуха од загађења у комуналној средини
- израдити и усвојити општински план за заштиту ваздуха од загађења

Локални еколошки акциони план -ЛЕАП за општину Владичин Хан

- спровођење плана за заштиту ваздуха од загађења и праћење стања
- израдити катастар извора загађења ваздуха за индустријске објекте и комуналну средину
- спроводити мере инспекцијског надзора
- израда и усвајање плана за заштиту од комуналне буке и пратити његову реализацију
- израдити катастар извора комуналне буке на територији општине и стално га ажурирати
- спроводити мере инспекцијског надзора над изворима буке у комуналној средини, вршити процену ризика по животну средину.

11.9 Унапређење биодиверзитета општине до краја 2015 године

Препоручене акције:

- израда елабората за добијање статуса природног парка планине Кукавице или предела изузетних одлика
- израда процена обновљивих природних ресурса општине Владичин Хан
- израдити ловне основе за ловишта у општини
- увести еколошке секције у школама (основним и средњим).

1. Унапређење спровођења законских мера у области заштите животне средине у општини Владичин Хан

	Кратак опис	Очекивани резултати	Ко спроводи	Рок	Процена буџета	Извор финансирања	Коментари
1	Стављање одлуке о уплаћивању такси за надокнаду за заштиту животне средине	Повећање новчаних средстава у буџету општине Владичин Хан	СО Владичин Хан	2010 година	500.000,00 динари и принос у буџету	СО Владичин Хан	Почетком 2010-е године проглашена је одлука, потребно је адекватно њено спровођење
2	Одлука о заштити животне средине	Одлуком ће се прописати казнене мере	СО Владичин Хан	До краја 2010 године	500.000,00 динари принос у буџету	СО Владичин Хан	На овакав начин ће једино моћи да се регулише питање поштовање законске регулативе
3	Формира Службу за заштиту животне средине	Подела послова, омогућавање инспектору обављање послова	СО Владичин Хан	До краја 2010 године			Поштовање законске процедуре
4	Формирање техничке комисије (процена утицаја)	Обављање послова: давање сагласности на студије процене утицаја,	СО Владичин Хан	Јун 2010 године		Трошкове сноси подносиоц захтева	Поштовање законске регулативе
5	Формирање фонда за заштиту животне средине	Додатна средства за решавање проблема из ове области	СО Владичин Хан	2010 година	1.500.000,00 динара предвиђен у буџету	Минист. за заштиту ж.средине, Локална самоуправа онације	Приступ невладиних организација и страних донатора
6	Израда програма заштите животне средине за општину Владичин Хан	Планирано спровођење приоритета на годишњем нивоу	Служба за заштиту животне средине	2011 година		СО Владичин Хан	Учешће ЈП Водовод, ЈП Дирекција, РВВ, Локалне самоуправе, грађанства

2.Обезбедити третирање канализационих вода из Владичиног Хана пре испуштања у реципијент Ј. Мораву до краја 2008 год.

	Кратак опис	Очекивани резултати	Ко спроводи	Рок	Процена буџета	Извор финансирања	коментар
1	Изградња колектора главне канализационе мреже у улици Светосавској	Побољшање услова испуштања отпадних вода,прикључивање канализационе мреже и индустријске канализације на главни колектор	СО Владичин Хан, ЈКП Водовод, ЈП Дирекција за градско грађевинско земљиште и путеве	До краја 2013 године	500.000,00 €	Конкурисали смо овим пројектом код ЕАР, а додаће се средства из буџета Општине и ЈКП Водовод	Недостатак финансијских средстава,иначе би пројекат био реализован
2	Израда техничке документације за Станицу за пречишћавање отпаних вода из градске канализационе мреже	Побољшање квалитета вода река Јужне Мораве, Врле и Калиманке	СО Владичин Хан, ЈКП Водовод, Дирекција за градско грађевинско земљиште	До краја 2012 године	Са главним пројектом 500.000,00 €	Донације	Општина може да финансира израду техничке документације, а за извођење пројекта мора да тражи донације
3	Регулације атмосферске и канализационе мреже за општину Владичин Хан	Уређење канлизационе и атмосферске мреже	ЈКП Водовод	До краја 2013 године	300.000,00 €	донације	Приоритет има канализациона мрежа
4	Извршити чишћење каналисаних корита река Ј. Мораве, Калиманке, Врле, Топило, Дулански поток	Уређени речни токови у урбаном делу општине Владичин Хан	ЈКП Водовод, Србијаводе	До краја 2010 године	100.,000,00 динара	Буџет општине	Кад дође до поводња ,онда се и један део корита ових река очисти

3. Повећање јавне зелене површине у општини Владичин Хан до краја 2015 године, за 20%

	Кратак опис	Очекивани резултати	Ко спроводи	рок	Процена буџета	Извор финансирања	коментари
1	Израда планске и техничке документације за уређење шумског комплекса на планини Кукавица	Презентација планине Кукавице као природног добра, и планину са изузетним лепотама, погодну за развој планинског, излетничког, спортског, зимског, рекреационог и викендашког туризма	СО Владичин Хан ТО Влад.Хан	До краја 2011 год.	600.000,0 0 динара	СО Владичин Хан донације	Од изузетног значаја јер је неопходно поседовање техничке документације како би се нешто конкретно предузело
2	Урадити планску докум. за израду, жичаре на планини Кукавици	Развој спортско-рекреационог и планинског туризма на територији општине Владичин Хан	СО Влад.Хан ТО Влад. Хан	До краја 2015 год.	500.000,0 0 динара	Буџет општине или донације	Релизација ових планова зависи од новчаних средстава
3	Урадити планску документацију за изградњу пута на планини Кукавици	Приоритет у смислу развоја туризма, повећање броја туриста и посетиоца на овом простору	Со Влад.Хан , ТО Влад.Хан	До краја 2012 год.		Министарство за капиталне инвестиције, ЈП Дирекција ВладичинХан, донације	Недостатак финансијских средстава
4	Уредити простор у околини Јовачких језера,	Уређен простор за туризам, за туристе викендаше. Купаче И риболовце	Дирекција, Владичин Хан	До краја 2012го д	100.000,0 0 динара	Дирекција Владичин Хан	
5	Извршити пошумљавање на Кули	Пошумљен пејзаж на излетишту Кула , посећен од стране школске деце, грађана В.Хана у дане викенда	Општина Влад.Хан ЈКП Водовод	2010		Донација,НСЗ, општина	Пројекат ће се реализовати у сарадњи са НСЗ

4. Унапређење ефикасности службе за 60% до краја 2011 године

	Кратак опис	Очекивани резултати	Ко спроводи	рок	Процена буџета	Извор финансирања	коментари
1	Повећање посла и ангажовање екипа на терену,	Чистији град, чисте улице, уредно одношење смећа, чисте канте за ђубре	ЈКП Водовод PWW Leskovac	2010 године	Редовни послови ЈКП Водовод PWW Leskovac	Буџет општине,буџет ЈКП Водовод	Ангажовањем овог предузећа са адекватном опремом успећемо да за једну годину подигнемо ниво чистоће у граду
2	Камион хидрауличар	Побољшање стања квалитеа канализационог система у општини	Општина,до нације,ЈКП Водовод	2013година	100.000,00 еура	донације	Не постоје новчана средства а прека је потреба за овим камионом
5	Набавка И постављање контејнера-50 комада 1,1м3 у сеоским насељима	Уредне улице,уредно одлагање смећа, чистија сеоска насеља , прилазни путеви	PWW Leskovac	2007 године	1.720.000,00динара	Донације,општина	Неопходни су и за постављање у приградским насељима, у сеоским срединама поред пута -чиста и здрава животна средина
6	Набавка уређаја за детекцију кварова и дивљих прикључака на водоводној мрежи	Успешно откањање кварова који се јављају готово сваке недеље и то због ситнијих кварова	Општина, ЈКП Водовод	2012година		донације	
7	Набавка возила-четку за метење улица	Благовремено и механизовано чишење улице, уштеда у радној снази	ЈКП Водовод	2015година	20.000.00€	донације	

5. Унапређена еколошка свест грађана до краја 2015 године

	Кратак опис	Очекивани резултати	Ко спроводи	рок	Процена буџета	Извор финансирања	коментари
1	Формиран еколошки информациони систем	Бољи проток информација, ажурирање података, база података	општина	2013 година	1 000,00€	општина	Потреба за службу која у систем убацује све податке који су неопходни
2	Јавне кампање за информисање становништва о еколошким проблемима	Повећање свести становништва	Општина, ЈКП Водовод, Локална радио станица	2010 годни на	Редован посао службе општинске управе, радио Хан	У оквиру редовних пословних активности	Може се почети одмах са реализацијом
3	Формирање невладине организације	Покретање нових акција, већа заинтересованост за животну средину	Невладина организација	2012 година	1.000,00 €	Донације, спон зорство	
4	Обуке о одржавању зелених површина	Уредне зелене површине, ошишани травњаци, одабрано цвеће, сађење сезонског смећа	ЈКП Водовод	2012 година	Редован посао радника који се бави хортикултуром у предузећу	У оквиру редовног посла	Постоји проблем у одржавању зелених површина
5	Едукација по питању поступања са комуналним отпадом	Едукативним трибинама на тему управљања отпадом упознаће се становништво са проблемима које има општина, Обука комуналне полиције и ажурније обављање радних задатака	Општинска управа Владичин Хан	2011 година	Редовне пословне обавезе радника у служби за заштиту животне средине	Редован посао	С обзиром да се јако лоше поступа са отпадом овакав тип едукације је неопходан

6	Увођење радио емисије на тему : Заштита животне средине у Владичином Хану	Редис емисије имаће тему из области заштите животне средине и природних богатстава, говориће се о актуелним проблемима у општини Влад. Хан	Радио Хан	2010 година	Редован програм на Радио Хану	Редовне активности	Учешће јавног мњења, активирање грађана и подстицај на размишљање
7	Запошљавање стручњака у предузећима из области заштите животне средине	Предузећа која имају веће проблеме из области заштите животне средине треба да активирају стручњаке из ове области, по закону у обавези су да запосле стручно лице са VII-1 степеном стручне спреме	Локална предузећа	2012 година	Заснивање радног односа	Конкретно предузеће које активира радника	Покушај решавања горућих проблема из области заштите животне средине

6. Уређивање атмосферске и канализационе мреже у сеоским насељима до краја 2012 године

	Кратак опис	Очекивани резултати	Ко спроводи	рок	Процена буџета	Извор финансирања	коментар
1	Израда технич. документације, реализација пројекта изградња канализационе мреже у сеоским насељима	Изграђена канализациона мрежа у сеоским насељима, приоритет имају већа и густо насељена места	ЈКП Вповод, ЈП. Дирекција за градско-грађевинско земљиште	Крај 2011 године	За сва насеља 10.000.000,00 динара	Дирекција И ЈКП Водовод	

7. Унапређење биодиверзитета општине до краја 2013 године

	Кратак опис	Очекивани резултати	Ко спроводи	рок	Процена буџета	Извор финансирања	коментари
1	Израда елабората за добијање статуса природног парка планине Куковице или Предела изузетних одлика	Планина је уврштена у ред природних добара, тј њен део али је потребно и активирати и представити њене вредности на адекватан начин	Србијашуме, СО Владичин Хан	2013 година	500.000,00 динара	Буџет општине донације	Неопходна документација за уређење одређеног простора
2	Израда процене обновљивих природних ресурса општине Владичин Хан	Конкретно стање биодиверзитета на територији општине	СО Владичин Хан	2014 година	300.000,00 динара	Буџет општине, донације	
3	Израдити ловне основе за ловишта у општини	Израда студије	Србија шуме, газдинство у Владичином Хану	2013 године	200.000,00 динара	Ловно газдинство “Јелен“ Владичин Хан	Подстицај ловног туризма
4	Формирање еколошких секција у школама	Огранизовати извођење еколошких акција у основним и средњим школама	Основне и средње школе у општини	До краја 2011 године		Спонзори, предузећа, невладине организације	Укључивање најмлађе популације у решавање проблема отпада, повећање хигијене у општини

8. Побољшање водоводне мреже, побољшање квалитета воде за пиће до краја 2012 године

	Кратак опис	Очекивани резултати	Ко спроводи	рок	Процена буџета	Извор финансирања	коментар
1	Извршити заштиту санитарне зоне изворишта пијаће воде	Санитарна заштита изворишта пијаће воде	Дирекција,Ј КП Водовод	2011 године	10.000.000,00 динара	Буџет општине	
2	Израдити пројекат зоне санитарне заштите са изворишта Лепеница,Грамађе,Сува Морава	Извршити санитарну заштиту изворишта	ЈКП Водовод	Крај 2010 године	500.000,00 динара	ЈКП Водовод, Дирекција	
3	Израдити програм губитка у оквиру дистрибутивне мреже	Смањења или непостојање губитака воде	Дирекција	До краја 2011 године	100.000,00 динара	ЈП Дирекција за градско грађевинско земљиште	
4	Израдити пројекат замене азбестних цеви на целој водоводној мрежи у Владичином Хану	Побољшање квалитета воде за пиће, побољшано стање целе мреже	Дирекција	2015 година	500.000,00 динара	Дирекција за град.грађ.земљ.	
5	Извршити реконструкцију водоводне мреже на већем делу водоводне мреже	Побољшање услова водоводне мреже, квалитет воде	ЈКП Водовод	2015 година	700.000,00 €	Донације, ЈКП Водовод,СО Општине	
6	Доградња нове водоводне мреже	Повећање броја корисника, проширење мреже	ЈКП Водовод	2015 година		ЈКП Водовод ЈП Дирекција	
7	Реконструкција пумпних станица у Калиманцу и Пољани	Побољшано снабдевање становништва у овим насељима	ЈКП Водовод	2012 година		ЈКП Водовод	
8	Програм санирања губитака у оквиру дистрибутивне мреже	Побољшано снабдевање водом	ЈКП Водовод	2012 године		ЈКП Водовод	
9	Усагласити план генералне регулације општине, усвојити Просторни план општине Владичин Хан	Побољшани услови уређења простора	СО Владичин Хан	2010 године		Општинска управа Владичин Хан	

Локални еколошки акциони план -ЛЕАП за општину Владичин Хан

10	Водоснабдевање становништва са приоритетима за наредне три године	Реализација активности, побољшање услова	ЈКП Водовод	2010 године		ЈКП Водовод	
11	Израдити програм смањења потрошње воде	Уштеда нових количина воде, рационална потрошња	ЈКП Водовод	2012 године		ЈКП Водовод	
12	Едукација становништва	Побољшање културе, повећање свести грађана	На нивоу целе општине	2012 године		Све школе, Општина Владичин Хан	
13	Измена и допуна одлуке о водоснабдевању становништва	Одлука ће обухватити досад нерешена питања	ЈКП Водовод	2010 године		Општинска управа, ЈКП Водовод	
14	Израда програма снабдевања водом сеоских насеља	Побољшано снабдевање водом сеоских насеља	ЈКП Водовод	До краја 2012 године		ЈКП Водовод	
15	Примена заштитних мера за изворишта Лепеница, Грамађе, Сува Морава	Заштитом ће се обезбедити чистоћа воде на подручју	ЈКП Водовод	До 2010 године		ЈКП Водовод	

9. Успоставити мониторинг мерења буке и мониторинг загађења ваздуха до краја 2015 године

активности	Кратак опис	Очекивани резултати	Ко спроводи	рок	Процена буџета	Извор финансирања	коментари
1	Израда и усвајање општинске одлуке о заштити ваздуха	Заштита ваздуха на територији општине и у приградским зонама	СО Општина	2013 године		СО Владичин Хан	
2	Израда и усвајање општинског плана за заштиту ваздуха од загађења	Чистија и здравија животна средина	СО Владичин Хан	2014 година		СО Владичин Хан	
3	Спровођење плана заштите ваздуха	Чистији ваздух	СО Владичин Хан	2015 година		СО Владичин Хан	
4	Израда катастра извора загађења ваздуха	Лоцирање главних загађивача	СО Владичин Хан	2012 година		СО Владичин Хан	
5	Спровођење мера инспекцијског надзора	Спровођење казни	СО Владичин Хан	2011 година		СО Владичин Хан	
6	Израда катастра комуналне буке у општини	Лоцирање извора буке у општини	СО Влад.Хан	2015 године		СО Владичин Хан	
7	Усвајање плана за заштиту од комуналне буке	Смањење буке у општини	СО Владичин Хан	2015 године		СО Владичин Хан	
8	Спровођење инспекцијског надзора	Поштовање јавног реда И мира И смањено загађење ваздуха	Со Владичин Хан	2012 године		СО Владичин Хан	

12. ЗАКЉУЧАК

Локални еколошки акциони план (ЛЕАП) општине Владичин Хан представља први плански докуменат у области заштите животне средине, чијим усвајањем треба да се обезбеди решење најприоритетнијих проблема у животној средини на територији саме општине.

Овај докуменат који је усвојен од стране грађана и Скупштине представља основу за даљи организовани развој локалне заједнице. Имплементацијом се унапређује стање животне средине, здравље људи и бољитак за цео регион.

За израду Локалног еколошког акционог плана сакупљана је сва доступна документација која је могла послужити за његову израду, укључени су локални експерти из различитих области, извршена је процена стања животне средине по областима и одређени су приоритети. На основу ових приоритета утврђени су главни циљеви Локалног акционог плана и том приликом дефинисани су задаци и најпогодније активности за отклањање најважнијих и најприоритетнијих проблема у животној средини.

За активирање израде Локалног акционог плана одговорна је Општинска управа Владичин Хан која је констатовала да је овакав један докуменат неопходан за будући развој саме општине. У изради овог документа укључени су грађани општине Владичин Хан који су непристрасно и објективно дали приоритете решавању конкретних проблема који су презентовани у овом документу. Учешће јавности је од изузетног значаја за имплементацију и будућу едукацију и развијање свести грађана овог града. Самим тим упознавањем грађана са конкретним стањем даће већи и бољи ефекат при реализацији конкретног документа у наредном временском периоду. Овај докуменат указује на приоритете и у ствари представља једну врсту јединственог водича за решавање проблема и покретање инвестиција за њихово решавање.

Први корак након усвајања ЛЕАП-а јесте упознавање локалне заједнице са ЛЕАП-ом, наредни корак је упознавање локалних институција са постојећим проблемом а да онда приступе практичној примени препорука и изради техничке документације, један докуменат по један, како би касније могло да се испланира конкретно спровођење одређених акција и активности.

Следећи корак је препознавање локалних капацитета из области заштите животне средине, као и регионалних, републичких органа и приватног сектора и невладиних организација.

Да би се конкретно реализовао ЛЕАП је неопходно учешће јавности и одговорних предузећа која адекватно и конкретно учествују на реализацији овог програма.

Спровођење овог документа практично значи доношење Годишњег оперативног програма од стране надлежног органа и усвајања на Општинском већу. Пре доношења оваквог плана треба поднети извештај о извршењу Леап-плана у текућој години.

На тај начин се утврђује право стање и анализа учињеног стања на територији локалне заједнице које је од интереса самих грађана а у исто време од интереса за цео регион и државу уопште. Конкретно овим годишњим анализама утврђује се да ли је било одговарајућег напретка у погледу заштите животне средине на овом простору, да ли је

било поштовање предвиђених рокова у извршавању зацртаних проблема и приоритета, упоредна анализа са почетним ставовима и задацима.

С обзиром да конкретно ЈКП Водовод и Дирекција за градско-грађевинско земљиште имају кључну улогу у имплементацији плана заједно са локалном самоуправом треба да преузме на себе обавезу да изради Годишње оперативне планове за наредни планирани период у смислу реализације већ утврђених задатака.

За конкретно спровођење ЛЕАП плана потребно је идентификовати изворе финансирања.

Пре свега Општина је та која финансира већину пројеката, а буџетом општине Владичин Хан је предвиђено за текуће субвенције(одржавање чистоће у граду) у износу од 18.000.000.000 динара и капиталне субвенције од 2.000.000.000 динара преко ЈКП „Водовод“, а за капиталне инвестиције преко ЈП „Дирекција“ 40.000.000.000 динара (предвиђене су за изградњу инфраструктурних објеката), у текућој 2010-ој години. Поред ових средстава Фонд за заштиту животне средине општине Владичин Хан располаже са 1.500.000,00 динара , при чему програмом је на почетку текуће године предвиђена расподела средстава по пројектима из ЛЕАП-а. За учешће у реализацији пројеката из Стратешког развојног плана буџетом општине Владичин Хан у Фонду за локални економски развој општине Владичин Хан предвиђена су средства од 100.000.000.00 динара.

Поред општине рачуна се на следеће изворе финансирања : грантови, фондови, невладине организације, кредити од стране државе, републички и локални фондови.

Обавеза је општине да се буџетом предвиди извршење одређених послова који су задати Локалним еколошким акционим планом.

За реализацију Леап плана одговорне су институције које учествују у реализацији пројекта и спровођење задатих активности. Одговорност сноси Општинска управа Владичин Хан са ЈКП Водовод-ом, ЈП Дирекција за градско грађевинско земљиште, РWW Leskovac који су задужени за извршавање конкретних задатака.

Александар Пејковић
ОШ Свети Сава

Андреа Андрејевић
ОШ Бранко Радичевић

Вања Младеновић
ОШ В.Радомир Путник